T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BİLİM TARİHİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

CUMHURİYET'İN İLK YILLARINDA İSTANBUL BELEDİYESİNDE GÖREV ALAN MÜHENDİSLER

Berennaz Billur BOZKURT

2501223553

TEZ DANIŞMANI

Doç. Dr. Meltem KOCAMAN

İSTANBUL – 2026

ÖZ

CUMHURİYET'İN İLK YILLARINDA İSTANBUL BELEDİYESİNDE GÖREV ALAN MÜHENDİSLER

Berennaz Billur BOZKURT

Bu tez; erken Cumhuriyet döneminde, özellikle belediye kanununun değiştiği 1930 yılından, yerel seçimlerde belediye başkanının ilk kez doğrudan halk tarafından seçildiği 1963 yılına kadar olan süreçte, İstanbul Belediyesinde (eski adıyla İstanbul Şehremaneti) çalışan mühendisleri toplu olarak analiz etmeyi hedeflemiştir. Söz konusu zaman aralığında İstanbul Belediyesinde mühendislik ve teknik işlerde çalışmış onlarca mühendis vardır. Belediyede çalışan mühendisler; başmühendis, fen müşaviri, fen memuru gibi unvanlara sahipti. Kamu hizmetinde çalışan birer memur olarak görüldükleri için bu mühendis sınıfı büyük ölçüde anonimdir; bu nedenle bugüne dek bu mühendislere odaklanan bir araştırma ya da prosopografik bir çalışma yayımlanmamıştır. Tezimiz; belediye mühendislerinin nasıl bir eğitim aldıklarını, yetkilerinin, sorumluluklarının ve görev tanımlarının ne olduğunu ortaya çıkarmayı ve bilim tarihi çerçevesinde bir belediye mühendisi profili çizmeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Belediye Mühendisleri, İstanbul Belediyesi, Erken Cumhuriyet Dönemi, Bilim Tarihi, Mühendislik Tarihi.

ABSTRACT

ENGINEERS EMPLOYED AT ISTANBUL MUNICIPALITY DURING THE EARLY YEARS OF THE REPUBLIC

Berennaz Billur BOZKURT

This thesis aims to collectively analyze the engineers who served in the Istanbul Municipality (formerly known as the Istanbul Şehremaneti) during the early Republican period, specifically from 1930, when the Municipal Law was amended, to 1963, when mayors were directly elected by the public for the first time. Within this timeframe, dozens of engineers were employed in engineering and technical roles at the Istanbul Municipality, holding titles such as chief engineer (başmühendis), technical consultant (fen müşaviri) and technical officer (fen memuru). As they were regarded as civil servants in public service, this class of engineers has remained largely anonymous; consequently, no research or prosopographical study focusing specifically on these individuals has been published to date. This thesis seeks to reveal the educational backgrounds, authorities, responsibilities, and job descriptions of these municipal engineers, aiming to construct a profile of the 'municipal engineer' within the framework of the history of science.

Keywords: Municipal Engineers, Istanbul Municipality, Early Republican Period, History of Science, History of Engineering.

ÖNSÖZ

Bu çalışma, İstanbul Belediyesinin mühendislik işlerinde uzmanlaşma sürecinin yasal çerçevelerde belirlenmesini ve belediyede çalışmış mühendisleri ele almaktadır. Bu mühendislerin hangi okullarda okudukları, belediyede çalışmadan önce ve sonra ne tür işlerle ilgilendikleri incelenmiştir. Tez kapsamında prosopografik yaklaşımdan yararlanılarak belediye mevzuatı, biyografik veriler ve dönemin süreli yayınları bir arada değerlendirilmek istenmiş; mühendislerin mesleki profilleri ve kurumsal yapıyla ilişkileri analiz edilmeye çalışılmıştır.

Bu tez konusunu bana öneren, çalışmanın hazırlanması ve yazılması sürecinde her zaman yanımda olan ve gösterdiği anlayışı ve sabrıyla bana yol gösteren danışman hocam Doç. Dr. Meltem Kocaman'a çok teşekkür ederim. Tez çalışma sürecinde aynı odayı paylaştığımız süre boyunca gösterdiği nezaket ve anlayışı için Dr. Öğr. Üyesi Gönenç Göçmengil, yüksek lisans sürecimin başlangıcında ilgisi ve yardımlarıyla desteğini hissettiren Arş. Gör. Özge Hazar, bazı Osmanlı Türkçesi metinlerin çevirisi aşamasında katkı sunan Arş. Gör. Dr. Kaan Üçsu başta olmak üzere tüm bölüm hocalarıma ve arkadaşlarıma da içten teşekkürlerimi sunarım. Tez jürisinde bulunmayı kabul ederek vaktini ayıran, tezimi baştan sona dikkatle inceleyen Prof. Dr. Tuncay Zorlu ve Dr. Öğr. Üyesi Kaan Ata'ya tezin olgunlaşması yönündeki değerli katkıları için çok teşekkür ederim.

Son olarak her zaman yanımda olan ve desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen hayattaki en büyük şansım olan annem Ebru Bozkurt'a, babam Serbülent Bozkurt'a ve kardeşim Deren Sevinç Bozkurt'a çok teşekkür ederim.

Berennaz Billur BOZKURT

İSTANBUL, 2026

İÇİNDEKİLER

ÖZ ..... **ii**

ABSTRACT ..... **iii**

ÖNSÖZ ..... **iv**

TABLOLAR LİSTESİ ..... **ix**

ŞEKİLLER LİSTESİ ..... **x**

KISALTMALAR LİSTESİ ..... **xiii**

GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM
OSMANLI'DAN CUMHURİYET'E İSTANBUL BELEDİYESİ VE YEREL YÖNETİMLE İLGİLİ YASAL DÜZENLEMELER (1855-1963)

1.1. İstanbul Şehremanetinden Önce İstanbul'daki Belediyecilik Hizmetleri 7

1.2.İstanbul Şehremaneti 9

1.2.1.Altıncı Daire-i Belediye 13

1.2.2.Dersaadet İdare-i Belediye Nizamnamesi (1868) 15

1.2.3.Dersaadet Belediye Kanunu (1877) 16

1.3.1908-1923 Arası Belediye Kanunları ve Düzenlemeler 18

1.4.Erken Cumhuriyet Dönemi İstanbul'unda Belediyecilik Hizmetleri (1923-1930)…… 20

1.5.1930-1963 Arası Belediyecilik Faaliyetleri 21

İKİNCİ BÖLÜM
İSTANBUL BELEDİYESİ TEKNİK HİZMETLERİ VE MÜHENDİSLİK KADROLARI

2.1.İstanbul Şehremanetinde Teknik İşlerin Yürütülmesi ve Mühendislere İlişkin Yasal Düzenlemeler 25

2.1.1.Heyet-i Fenniyenin Birimleri (1913) 28

2.2. İstanbul Belediyesinde Teknik İşlerinin Yürütülmesi ve Belediye Mühendislerinin İstihdamına İlişkin Yasal Düzenlemeler 29

2.2.1.Teknik İşlerinin Yürütülmesi ve 3 Nisan 1930 Tarihli 1580 Sayılı Belediye Kanunu 29

2.2.2.Belediye Mühendislerine İlişkin Yasal Düzenlemeler 32
2.3. İstanbul Belediyesinde Mühendis Kadroları: İstihdam, Sayı ve Ücretler..... 34
2.3.1.Belediye Mühendislerinin İstihdam Biçimleri..... 35
2.3.2.İstanbul Belediyesinde ve Belediye Dairelerinde Mühendis Sayısının Tarihsel Gelişimi ve Mühendislerin Ücret Yapısı 41
2.3.2.1.İstanbul Belediyesinde Mühendislerin Durumu 42
2.3.2.2.İstanbul Belediye Dairelerinde Mühendislerin Durumu..... 50

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
İSTANBUL BELEDİYESİNDE ÇALIŞAN MÜHENDİSLER

3.1.Mühendislerin Görünmezliği 57
3.2.İstanbul Belediyesinde Çalışan Bazı Mühendislerin Biyografileri 59
Mahmut Şükrü Işık (1870-1952) 59
Necip Bey (1871-1929) 60
Ahmet Cevdet İlkray (1874-1949)..... 62
Hüseyin Hilmi Gürtav (1876-?)..... 63
İbrahim Buluğ (? - 1942) 63
Ali Ziya Kocainan (1881-1952)..... 64
Kâmil Koşa (1881-1963) 66
Süleyman Asaf İlbay (1882-1957)..... 67
Ömer Fehmi Noylan (1882-1935) 68
Ali Vefik Bey (1883-1931)..... 69
Ömer Faruk Tırnakçı (1884- 1959) 70
Mehmet Fuat Şarman (1884-1949)..... 70
Mehmet Hayri Aybar (1884-1963) 71
Burhaneddin Berken (1886-1953) 72
Osman Burhaneddin Ferit Sezerar (1886-1953)..... 73
Emir Hüseyin Yakup Kalgay (1887-1955)..... 75
Yusuf Ziya Erdem (1887-1957)..... 76
Abdülkadir Taşdelen (1887-1951)..... 77
Musa Kazım Aydar (1888-1953)..... 78
Mustafa Hulki Erem (1888-1956)..... 78

Ali Galip Alnar (1890-1950) 80
Nusret Bey 81
Abdullah Orton (1894-1983) 83
Mehmet Nuri Tezer (1894-?) 83
Ahmet İhsan İnan (1897-1981) 84
İhsan Hamdi Göze (1897- 1956) 85
Ali Alâattin Erk (1897-1972) 85
Sadettin Tümay (1897-1978) 86
Arif Hikmet Beton (1898-1977) 87
Hüseyin Hüsnü Keseroğlu (1899-1959) 87
Abdurrahman Bereket (1900-1977) 89
Ahmet Müeyyet İmer (1900-1965) 90
Hayrettin Erkut (1901-?) 90
Mehmet Cevat Çamlıoğlu (1901-1986) 91
Mustafa Akif Bazoğlu (1902-1974) 92
Mehmet Arın 93
Abdurrahman Taki (?-1983) 94
Enver Abiral (1903-1992) 94
Süreyya Gündeş (1903-1986) 95
M. Tevfik Demircigil (1905-1970) 95
Galip Eren (1905-1982) 96
Ziyaeddin Öktem (1905-?) 97
Abdurrahman Özen (1905-?) 97
Fuat Aydemir (1905-?) 98
Hasan İhsan Bingüler (1906-?) 99
Cemil Ünal (1907-1982) 100
Kerim Esmer (1907-1998) 100
Ayşe Melek Erbuğ (1910-1985) 101
Ahmet İhsan Belgen (1912-?) 102
Kamuran Görgün (1912-1978) 103
Fahir İnce (1912-1989) 103
Mülhime Yazar İnce (1913-2001) 104
Ali Rıza Ören 105

Rasim Akkirman (1913-?) 105
Ercüment Hüsnü Baki (1916-?) 106
M. Burhanettin Özel 106
Ali Akif Göksel (1917-?) 107
Ahmet Sönmez (1919-?) 107
Kazım Çeçen (1919-1997) 108
Beşir Altaç (1919-?) 109
Kemal Kutlu (1921-?) 110
Hüseyin Celasun (1924-2014) 110
Aziz Oktay Atasü (1925-2024) 111
Aysel Berktan (1928-?) 112
Şefik Doğantan (1928-?) 112
Doğan Hitit 113
Ercüment Özargun (1928-?) 113
Günay Gürkan (1931-2010) 114
Şerafettin Köksüren (1931-2008) 114
Hüseyin Yüksel Yavuz (1932-?) 115
Ahmet Yılmaz Böke (1932-2017) 116
Cevdet Akan (1932-2017) 116
İbrahim Karabulut (1933-?) 117
İsmet Doğan Yürer 117
Hikmet Yüksel (1935-?) 118
SONUÇ 119
KAYNAKÇA 125

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 2.1: İstanbul Şehremaneti Heyet-i Fenniye Müdürlüğünde Çalışan Mühendisler (1917) 42

Tablo 2.2: İstanbul Belediyesi Fen İşlerinde Çalışan Mühendisler (1932) 44

Tablo 2.3: İstanbul Belediyesi Fen İşlerinde Çalışan Mühendisler (1944) 45

Tablo 2.4: İstanbul Belediyesi Fen İşleri ve İmar İşlerinde Çalışan Mühendisler (1944) (devam) 45

Tablo 2.5: İstanbul Şuabat-ı İdariye Hendesehanelerinde Çalışan Mühendisler ve Maaşları (1917) 50

Tablo 2.6: İstanbul Belediye Dairelerindeki Başmühendis Sayı ve Maaşları .... (1932-1938)…… 52

Tablo 2.7: İstanbul Belediye Dairelerindeki Mühendis Sayı ve Maaşları (1932-1938) 53

Tablo 2.8: İstanbul Belediye Dairelerindeki (Fen memuru) + [Ressam ve Harita Memuru sayı ve maaşları] (1932-1938) 54

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 3.2.1: Mahmut Şükrü Işık 59
Şekil 3.2.2: Necip Bey 60
Şekil 3.2.3: Hüseyin Hilmi Gürtav 63
Şekil 3.2.4: Ali Ziya Kocainan 64
Şekil 3.2.5: Kâmil Koşa 66
Şekil 3.2.6: Süleyman Asaf İlbay 67
Şekil 3.2.7: Ömer Fehmi Noylan 68
Şekil 3.2.8: Ali Vefik Bey 69
Şekil 3.2.9: Ömer Faruk Tırnakçı 70
Şekil 3.2.10: Mehmet Hayri Aybar 71
Şekil 3.2.11: Burhaneddin Berken 72
Şekil 3.2.12: Burhaneddin Sezerar 73
Şekil 3.2.13: Yakup Kalgay 75
Şekil 3.2.14: Yusuf Ziya Erdem 76
Şekil 3.2.15: Kazım Aydar 78
Şekil 3.2.16: Mustafa Hulki Erem 78
Şekil 3.2.17: Nusret Bey 81
Şekil 3.2.18: Abdullah Orton 83
Şekil 3.2.19: Mehmet Nuri Tezer 83
Şekil 3.2.20: Ahmet İhsan İnan 84
Şekil 3.2.21: İhsan Hamdi Göze 85
Şekil 3.2.22: Ali Alâattin Erk 85
Şekil 3.2.23: Sadettin Tümay 86
Şekil 3.2.24: Arif Hikmet Beton 87
Şekil 3.2.25: Hüsnü Keseroğlu 87
Şekil 3.2.26: Abdurrahman Bereket 89
Şekil 3.2.27: Müeyyet İmer 90
Şekil 3.2.28: Hayrettin Erkut 90
Şekil 3.2.29: Mehmet Cevat Çamlıoğlu 91

Şekil 3.2.30: Mustafa Akif Bazoğlu 92
Şekil 3.2.31: Mehmet Arın..... 93
Şekil 3.2.32: Abdurrahman Taki..... 94
Şekil 3.2.33: Enver Abiral 94
Şekil 3.2.34: Süreyya Gündeş..... 95
Şekil 3.2.35: M. Tevfik Demircigil..... 95
Şekil 3.2.36: Galip Eren..... 96
Şekil 3.2.37: Ziyaeddin Öktem..... 97
Şekil 3.2.38: Abdurrahman Özen 97
Şekil 3.2.39: Fuat Aydemir 98
Şekil 3.2.40: Hasan İhsan Bingüler 99
Şekil 3.2.41: Cemil Ünal 100
Şekil 3.2.42: Kerim Esmer..... 100
Şekil 3.2.43: Ayşe Melek Erbuğ..... 101
Şekil 3.2.44: Ahmet İhsan Belgen 102
Şekil 3.2.45: Kamuran Görgün 103
Şekil 3.2.46: Fahir İnce..... 103
Şekil 3.2.47: Mülhime Yazar İnce 104
Şekil 3.2.48: Ali Rıza Ören..... 105
Şekil 3.2.49: Rasim Akkirman..... 105
Şekil 3.2.50: Ercüment Hüsnü Baki 106
Şekil 3.2.51: M. Burhanettin Özel..... 106
Şekil 3.2.52: Ali Akif Göksel 107
Şekil 3.2.53: Ahmet Sönmez 107
Şekil 3.2.54: Kazım Çeçen 108
Şekil 3.2.55: Beşir Altaç 109
Şekil 3.2.56: Kemal Kutlu 110
Şekil 3.2.57: Hüseyin Celasun..... 110
Şekil 3.2.58: Aziz Oktay Atasü..... 111
Şekil 3.2.59: Aysel Berktan 112
Şekil 3.2.60: Şefik Doğantan..... 112
Şekil 3.2.61: Doğan Hitit..... 113

Şekil 3.2.62: Ercüment Özargun 113
Şekil 3.2.63: Günay Gürkan 114
Şekil 3.2.64: Şerafettin Köksüren 114
Şekil 3.2.65: Hüseyin Yüksel Yavuz 115
Şekil 3.2.66: Ahmet Yılmaz Böke 116
Şekil 3.2.67: Cevdet Akan 116
Şekil 3.2.68: İsmet Doğan Yürer 117
Şekil 3.2.69: Hikmet Yüksel 118

KISALTMALAR LİSTESİ

a.e.	:	Aynı eser/yer
a.g.e.	:	Adı geçen eser
a.g.m.	:	Adı geçen makale
a.g.t.	:	Adı geçen tez
Bkz.	:	Bakınız
BCA	:	Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
C	:	Cilt
Çev.	:	Çeviren
Ed.	:	Editör
İBB	:	İstanbul Büyükşehir Belediyesi
İETT	:	İstanbul Elektrik Tramvay ve Tünel İşletmeleri
İSKİ	:	İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi
İTÜ	:	İstanbul Teknik Üniversitesi
MBB	:	Marmara Belediyeler Birliği
MUB	:	Mecelle-i Umûr-ı Belediyye
TMH	:	Türkiye Mühendislik Haberleri
TMMOB	:	Türkiye Mühendis ve Mimar Odaları Birliği
s.	:	Sayfa
S.	:	Sayı
y.y.	:	Basım Yeri Yok
t.y.	:	Basım Tarihi Yok
vd.	:	ve diğerleri
Vol.	:	Volume
yay. haz.	:	Yayına Hazırlayan

GİRİŞ

Bu tez, Türkiye Cumhuriyeti'nin erken döneminden başlayarak 1960'lı yıllara kadar İstanbul Belediyesinde çalışmış mühendisleri toplu hâlde incelemeyi hedeflemektedir. Belediye mühendisleri, kamu mühendislerinin özel bir bölümünü teşkil eder. Özel sektörde, eğitim alanında araştırmacı ya da bağımsız çalışan mühendislerden -eğitim açısından olmasa da- gerçekleştirdikleri görevler açısından farklıdırlar. Kamusal hizmetlerin yerine getirilmesinde sorumluluk sahibi olan devletlerin ve yerel yönetimlerin idari, siyasi ve hukuki sınırları içinde çalışırlar ve bu mekanizmaların bir parçasıdırlar. Teknik hizmetlerin ve altyapı hizmetlerinin planlanmasından uygulanmasına, denetlenmesinden kayıtların muhafaza edilmesine kadar her aşamada görev alırlar.

Belediyede çalışan mühendisler, bir meslek grubu olarak daha önce Türkiye mühendislik tarihi araştırmalarının konusu olamamıştır. Oysaki araştırmamızın da gösterdiği üzere; ülkenin uzun süre tek mühendislik eğitimi kurumu olma özelliğine sahip olan Mühendis Mektebi mezunlarının kamusal çalışma hayatında belediyeler, vilayet mühendisliği gibi önemli bir durak noktasıdır ve sayıca kalabalık bir grubun yolu kısa süreler için bile olsa belediye mühendisliğinden geçmiştir. Çağatay Uluçay'ın ve Enver Kartekin'in mühendislik eğitimi tarihi açısından baş ucu kitabı niteliğindeki eseri[1] ve yakın zamanda yayımlanmış İTÜ Külliyatı[2] bu gözle incelendiğinde bu görüşü doğrulayan veriler karşımıza çıkmaktadır.

---

[1] Çağatay Uluçay, Enver Kartekin, **Yüksek Mühendis Okulu: Yüksek Mühendis ve Yüksek Mimar Yetiştiren Müesseselerin Tarihi.** Berksoy Matbaası, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul, 1958.

[2] **İTÜ 250. Yıl Külliyatı: 1773'ten 2023'e İTÜ Tarihi Cilt I: 1773- 1909 Dönemi Mühendislik ve Mimarlığın Değişimi**, ed. Mustafa Kaçar, Duygu Aysal Cin, İTÜ Yayınevi, İstanbul, 2023; **1773'ten 2023'e İTÜ Tarihi Cilt II: 1909-1944 Dönemi Mühendislik ve Mimarlığın Değişimi,** ed. Duygu Aysal Cin, İTÜ Yayınevi, İstanbul, 2023; **Türkiye'de Mühendislik ve Mimarlığın 250 yılı- Sempozyum Kitabı Cilt I,** ed. Eminalp Malkoç, İTÜ Yayınevi, İstanbul, 2023; **Türkiye'de Mühendislik ve Mimarlığın 250 Yılı - Sempozyum Kitabı Cilt II,** ed. Eminalp Malkoç, İTÜ Yayınevi, İstanbul, 2023; **Mühendishaneden İTÜ'ye Hafıza Cilt VI: Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Siyaset, Toplum ve İTÜ,** ed. Ebubekir Ceylan, İTÜ Yayınevi, İstanbul, 2023; Eminalp Malkoç, **Mühendishaneden İTÜ'ye Hafıza: Cilt III: İstanbul Teknik Üniversitesi Rektörleri 1944-2023**, İTÜ Yayınevi, İstanbul, 2023; **Mühendishaneden İTÜ'ye Hafıza Cilt IV: İTÜ'lü İz Bırakanlar,** ed. Y. S. Güçlü, E. Akçeken, S. Çelikbaş, İTÜ Yayınevi, İstanbul, 2023; Hande Vural, Burak Barutçu, **Bilime Yön Veren İTÜ'lüler Cilt III: Burhaneddin Sezerar (1886-1953),** İTÜ Yayınevi, İstanbul, 2023.

Tez konusunun seçiminde, özellikle son yıllarda gelişmekte olan Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi mühendislik tarihi araştırmalarının etkisi olmuştur. Mühendislik tarihinin araştırmacıların yönelimlerine göre şekillenen geniş bir inceleme sahası vardır. Bir kısım çalışma, mühendislik uygulamalarını teknik özellikleriyle bilim ve teknoloji tarihi açısından ele alırken; bir diğer kısım ise, mühendislik mesleğine ve onun evrimine odaklanır. İkinci grup, "Devlet mühendis sınıfı (ocak/birlik)" veyahut "mühendislik okulu" ya da "profesyonel birliklere/örgütlere" odaklanan sosyoloji yönelimli araştırmalar olup mesleki uygulamaların teknik ayrıntılarından ziyade mesleğin toplumsal kökenleri ve mühendislerin kariyerleri gibi konularla ilgilenir.[3]

Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi mühendislik tarihi araştırmalarında özellikle ikinci grupta değerlendirilebilecek birçok yayın bulunmaktadır. Özellikle mühendislik eğitiminin tarihi, Mustafa Kaçar ve Kemal Beydilli gibi tarihçilerce iyi araştırılmış ve belgelenmiştir.[4] Osmanlı mühendislik mesleğinin tarihsel evrimini, onların söylemlerini temel alarak analiz eden, yabancı mühendislerle iş birliğinin ve rekabetin Osmanlı mühendis kimliğinin şekillenmesindeki rollerini de hesaba katan Darina Martykánová'nın çalışmaları[5] mühendislik tarihi çalışmalarının seyrini değiştirmiştir. Yine Feza Günergun'un mühendis ve mimarların örgütlenmesine dair incelemesi, bu ikinci grup çalışmalar içinde değerlendirilebilir.[6] Mühendislerin mesleki

[3] Antoine Picon, "Engineers and Engineering History: Problems and Perspectives", **History and Technology**, Vol. 20, No. 4, December 2004, pp. 421–436.
[4] Kemal Beydilli, **Türk Bilim ve Matbaacılık Tarihinde Mühendishâne, Mühendishâne Matbaası ve Kütüphanesi 1776–1806**, Eren Yayınları, İstanbul, 1995; Mustafa Kaçar, **Osmanlı Devleti'nde Bilim ve Eğitim Anlayışında Değişmeler ve Mühendishanelerin Kuruluşu**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1996; Mustafa Kaçar, "Osmanlı'da sivil mühendis yetiştirmek üzere açılan Hendese-i Mülkiye Mektebi", **Osmanlı Bilimi Araştırmaları**, XVII/2, 2016, 1-26.
[5] Darina Martykánová, **Reconstructing Ottoman Engineers. Archaeology of a Profession (1789-1914),** Pisa Plus University Press, Pisa, 2010; Darina Martykánová, Meltem Kocaman, "A Land of Opportunities: Foreign Engineers in the Ottoman Empire", in Roldán, Concha; Brauer, Daniel; Rohbeck, Johannes (eds.), Philosophy of Globalization, De Gruyter, 2018, 237-251.
[6] Feza Günergun, "Osmanlı Mühendis ve Mimarları Arasında İlk Cemiyetleşme Teşebbüsleri," **Osmanlı İlmî ve Meslekî Cemiyetleri: 1. Millî Türk Bilim Tarihi Sempozyumu 3-5 Nisan 1987**, ed. Ekmeleddin İhsanoğlu, IRCICA, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul, 1987 155-196.

güzergâhlarını tarihsel olarak inceleme konusu yapan biyografik incelemeler de bulunmaktadır.[7]

Bu tez çalışması da ikinci grupta değerlendirilebilir. Belediye mühendislerinin mesleki tarihini, onların teknik başarıları üzerinden değil; mesleklerini tanımlayıp çerçeveleyen dış faktörler üzerinden incelemeye çalışmıştır. Yukarıda anılan literatürden bazıları, bu tezde kaynak olarak kullanılmıştır. Belediye mühendislerinin özel bir grup olarak seçilmesinde ise, Martykánová'nın çalışmaları yön gösterici olmuştur. Martykánová, Altıncı Daire-i Belediye ve İstanbul Şehremanetinin heyet-i fenniye şubelerinde görev alan yerli ve yabancı mühendislere dikkat çekmiştir. Nafıa nezaretinde, vilayetlerde, askerî kurumlarda, şirketlerde ya da bağımsız olarak çalışan mühendislerin mühendislik tarihinin konusu olarak ele alınabileceği gibi heyet-i fenniye şubelerinde çalışan mühendislerin de ele alınabileceğini göstermiştir.[8]

Ancak Cumhuriyet dönemi söz konusu olduğunda mühendislerin tarihi ile ilgili literatür, Osmanlı Dönemine göre daha sınırlı bir katkı sağlamaktadır. Cumhuriyet dönemi, bürokrasinin ve yasal düzenlemelerin ön planda olduğu kurumsal tarihler açısından zengin bir tarihsel malzeme sunarken, çalışmamız çerçevesinde mühendislerin bireysel çabalarını tayin etmek açısından aynı durum söz konusu olamamaktadır.

Belediye mühendislerinin tarihi, şehircilik ve yerel yönetimin tarihi ile iç içe geçmiştir. Tanzimat'tan itibaren yavaş yavaş gelişen belediye hizmetleri, bu çalışmanın incelediği zaman aralığı olan 1930-1963 yıllarında modern ulus devletin inşa edilme sürecinde yeniden şekillenmiş; kapsamı, görev ve yetkileri genişlemiştir. Gelişen teknolojilerle birlikte, altyapı hizmetleri ve teknik hizmetler çoğalmıştır. Belediyede çalışan mühendislerin tarihi, bu kurumsal yapı ve onun olanaklarından bağımsız değerlendirilemez. Bu nedenle İstanbul Belediyesinin ya da yerel

---

[7] Meltem Akbaş, "Elektrik Mühendisi Mehmet Refik Fenmen: Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Yenilikçi ve Yorulmaz Bir Aydın", **Osmanlı Bilimi Araştırmaları**, 9(1), 101-118, 2007; Meltem Kocaman, "Kamuran Sırrı (1891-1935): Bir elektrik mühendisinin yaşam öyküsü", **Osmanlı Bilimi Araştırmaları**, 18(1), 26-38, 2016; Meltem Kocaman, "Türk Elektrik Mühendislerinin Meslekî Yaşamları (1908-1923): Hevesler, Sınırlar, İmkânlar ve Savaş", **Bir Cereyan Hâsıl Oldu: Osmanlı'dan Cumhuriyet'e İstanbul'da Elektrikli Yaşam**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2024.

[8] Darina Martykánová, **Reconstructing Ottoman Engineers. Archaeology of a Profession (1789-1914),** Pisa Plus University Press, Pisa, 2010.

yönetimlerinin tarihi araştırmanın tarihsel bağlamı olarak düşünülmüştür. Bu çerçevede tezimizin birinci bölümünde, Türkiye'de modern belediyenin kuruluşundan itibaren yaşanan gelişmeler belediyelerin yaptığı görevlerin neler olduğunun anlaşılabilmesi adına kronolojik olarak ele alınmaya çalışılmıştır.

Belediye tarihi hakkında çok sayıda kıymetli çalışma bulunmaktadır. Bu konuda yazan isimlerin başında kuşkusuz Osman Nuri Ergin gelmektedir. Modern belediyeciliğin kuruluşunu başlangıcından itibaren kanunnameler, talimatnameler ve layihalarla ele alan Osman Nuri Ergin'in beş ciltlik külliyatı "Mecelle-i Umûr-ı Belediyye", bugün arşivlerden temin edilmesi zor olan birincil malzemeyi bir araya getirmiştir.[9] Çalışmamızda, İstanbul Şehremanetinin kuruluş aşamasının daha net olarak anlaşılabilmesi için, bu külliyata sıklıkla başvurulmuştur. Yerel yönetimlerin idari süreçlerinin ele alındığı diğer çalışmalarda ise Tanzimat öncesi belediye hizmetleri ve İstanbul Şehremanetinin kuruluş süreci, Altıncı Daire-i Belediyenin çalışmaları ve Cumhuriyetin kurulmasıyla yeniden düzenlenen belediye örgütlenmeleri odak noktası olmuştur. İlber Ortaylı'nın eserlerinin de aralarında olduğu ilgili literatür oldukça zengindir.[10] Söz konusu çalışmalar genellikle mimarî ve şehirleşme konuları üzerine, idari ve siyasi süreçleri merkeze alarak gerçekleştirilmiştir. Cumhuriyet döneminde İstanbul'un planlanmasını, imarını, altyapı hizmetlerini ve kent tarihini mimarlık tarihinin konusu olarak ele alan İlhan Tekeli'nin, Doğan Kuban'ın, Murat Gül'ün ve daha birçok önemli araştırmacının çok sayıda çalışması bulunmaktadır.[11] Marmara Belediyeler Birliği'ne ait yerel yönetimlerin idari gelişiminden altyapı hizmetlerine kadar ele alındığı beş ciltlik bir

[9] Tez çalışmamızda bu eserin 1995 yılında İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından Latin harfleriyle dokuz cilt halinde yeniden basılmış versiyonunu kullanılmıştır: Osman Nuri Ergin, **Mecelle-i Umûr-ı Belediyye**, C.I-IX, İBB Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, İstanbul, 1995.

[10] İlhan Tekeli, İlber Ortaylı, **Türkiye'de Belediyeciliğin Evrimi**, ed. Ergun Türkcan, Belediyecilik Araştırma Projesi, Türk İdareciler Derneği Bilimsel Araştırma Dizisi:2, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1978; İlber Ortaylı, **Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahalli İdareleri (1840-1880**), Türk Tarih Kurumu, 4.baskı Ankara, 2020. (1.baskı 2000); İlber Ortaylı, **Tanzimattan Cumhuriyete Yerel Yönetim Geleneği**, Gül Matbaası, Ankara, 1985.

[11] İlhan Tekeli'nin çeşitli dergi ve yayınlarda çıkmış yazılarının bir araya getirildiği Tarih Vakfı Yurt Yayınlarına ait **İlhan Tekeli Toplu Eserler** adında bir serisi bulunmaktadır. Doğan Kuban, **Kent ve Mimarlık Üzerine İstanbul Yazıları**, Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul, 1998; Murat Gül, **Modern İstanbul'un Doğuşu: Bir Kentin Dönüşümü ve Modernizasyonu**, çev. Büşra Helvacıoğlu, Sel Yayıncılık, 2013 (2.baskı 2015).

dizisi de yakın tarihli çalışmalar arasında sayılabilir.[12] Bahsi geçen bu literatür, tezin özellikle birinci bölümünün hazırlanmasında oldukça faydalı olmuştur.

Tezin ikinci ve üçüncü bölümleri, yukarıda sayılan literatür dahil olmak üzere; mimarlık, şehir planlama, kamu yönetimi, mühendislik ya da belediye tarihi alanlarında yapılan araştırmalarda sınırlı bir şekilde ele alınmış ya da ihmal edilmiş belediye mühendisleri için bir profil çizmeye yardımcı olacak şekilde kurgulanmıştır. Birincil ve ikincil tarihsel malzemeden yola çıkarak prosopografik yöntemin uygulanması hedeflenmiştir. Prosopografik yöntem, bir meslek grubuna ait biyografik çalışmaların aralarındaki farklılık ve benzerlikleriyle sistematik değerlendirmesinin yapılarak kolektif bir biyografi çalışması olarak sunulmasıdır.[13] Tezin özgün meseleleri ve tarihsel malzemenin sınırlı olanakları, bu yöntemin araştırmamıza uygulanmasında bazı seçimleri zorunlu kılmıştır.

Tezin ikinci bölümü, öncelikle İstanbul Belediyesinde yürütülen teknik işlerin ve bu işlerde çalışan -başta mühendisler olmak üzere- teknik personelin görev ve yetkilerini ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Bunun için önce Şehremaneti döneminden başlayarak, 1930-1963 yıllarını kapsayacak şekilde belediyenin teknik hizmetler ve altyapı çalışmalarını yürüten birimleri tespit edilmiştir. Daha sonra bu birimlere ait mühendislik kadrolarına odaklanılmıştır; yasal düzenlemeler, mevzuat ve malî bütçeler incelenerek belediyede çalışan mühendislerin istihdam yapısı, personel sayısı ve maaşları üzerinden belirlenmeye çalışılmıştır.

Üçüncü bölüm ise, belediyenin mühendislik kadrolarını dolduran bireylere ayrılmıştır. İstanbul Belediyesinin erişilebilir bir kurum arşivi bulunmadığından ve personel dosyalarına erişimimiz olmadığından bu bireyleri tespit etmek diğer birincil ve ikincil kaynakların toparlanmasıyla mümkün olmuştur. Araştırma yöntemi olarak; belediye ve meslek dergileri incelenmiş, buradan belediye mühendislerine dair bilgiler bulunmaya çalışılmıştır. Konuya ilişkin başvurduğumuz ilk kaynak, İstanbul Belediyesi tarafından çıkarılan İstanbul Şehremaneti Mecmuası (İstanbul Belediyesi

[12] **Cumhuriyetin Yüz Yıllık Serüveninde Yerel Yönetimler ve Şehircilik**, C. I-V, Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları, İstanbul, 2023.
[13] Rajae, Ankoud "Prosopography: An Approach to Studying Elites and Social Groups", **Al-Muntaqa**, 3(1), 70-85, 2020 s.71.

Mecmuası) olmuştur. Öncelikle bu dergiden mühendislere dair bilgilere ulaşılmaya çalışılmıştır. Bunun yanı sıra Belediyeler Dergisi, İller ve Belediyeler Dergisi, Mühendis Mektebi Mecmuası, Türk Yüksek Mühendisler Birliği Dergisi, Nafia İşleri Mecmuası (Bayındırlık İşleri Dergisi), Mimarlık Dergisi, Arkitekt Dergisi, Elektrik Mühendisliği Mecmuası, Türkiye Mühendislik Haberleri Dergisi kaynak olarak kullanılmıştır. Tespit edilen belediyede çalışmış 70'in üzerinde mühendisin kısa biyografilerine bu bölümde yer verilmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde ve erken Cumhuriyet döneminde İstanbul Belediyesi bünyesinde çalışmış mühendis sayısı şüphesiz bundan çok daha fazladır. Ancak tamamının tespit edilmesi bir yüksek lisans tez çalışmasının sınırlarını aşacaktır. Yine de genel bir profil ortaya koymaya yetecek bir örnekleme ulaşıldığını umuyoruz. Mühendislerin kamuoyundaki görünürlükleri gazete taramalarıyla da anlaşılmaya çalışılmıştır, ancak gazeteler belediye mühendislerinin daha canlı bir profilini ortaya çıkarma konusunda yeterli veri sağlamamıştır.

Tez boyunca elde edilen verilerden, sonuç bölümünde bir profil ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu araştırmanın belediye mühendislerini tarihsel bir araştırmayla görünür hâle getirme açısından bir başlangıç yapmasını umuyoruz.

BİRİNCİ BÖLÜM
OSMANLI'DAN CUMHURİYET'E İSTANBUL BELEDİYESİ VE YEREL YÖNETİMLE İLGİLİ YASAL DÜZENLEMELER (1855-1963)

1.1. İstanbul Şehremanetinden Önce İstanbul'daki Belediyecilik Hizmetleri

Osmanlı İmparatorluğu'nda modern belediyecilik faaliyetleri Tanzimat Dönemi ile başlamıştır. Ancak Tanzimat öncesinde Osmanlı Devleti'nde günümüzdeki anlamda bir belediyecilik anlayışı olmasa da belediyelerin üstlendiği görevleri yerine getiren kadı, esnaf loncaları ve vakıflar gibi yerel bazı idari yapılar mevcuttu. 1855 yılında Şehremanetinin kuruluşuna kadar belediye hizmetlerinin yürütülmesindeki en önemli yapı kadılık merciiydi. Kadılar, İstanbul'daki yerel hizmetlerin düzeni ve denetiminden sorumluydu. İstanbul'un idari yönetimi Eyüp, Galata, Üsküdar (Bilâd-ı Selâse) ve Dersaadet şeklinde dört bölgeye ayrılmıştı. Bu bölgeler de kırk alt birimden oluşuyordu ve her bölge bir kadının sorumluluğuna verilmişti. Bu kadılar arasında İstanbul efendisi olarak anılan "Dersaadet kadısı", İstanbul'un belediye reisi, valisi ve hâkimi gibi görevlerin tamamını üstlenmişti ve hiyerarşik olarak diğer kadıların üstünde konumlanmıştı.[1]

Kadılar; esnafın ve loncaların kontrolü ve denetimi, çarşı ve pazar yerlerinin denetimi, narh[2] ve fiyatların tespiti ve kontrolü, kentin altyapı hizmetlerinin denetimi, şehrin imarının ve asayişinin korunması gibi kent hayatıyla ilgili sorumlulukları üstlenmişti. Kadılığın hizmetinde; şehrin temizliği, atıkların şehirden uzaklaştırılması, imar çalışmaları, yangınların söndürülmesi gibi bazı belediyecilik uygulamalarını

[1] Osman Nuri Ergin, **Mecelle-i Umûr-ı Belediyye**, C.III, İBB Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, İstanbul, 1995, s.1266.
[2] Farsça kökenli fiyat, kıymet anlamlarına gelen *nirh* kelimesinden geçen *Narh,* halkın temel ihtiyaçları için belirlenen ve uyulması zorunlu olan sabit fiyat veya tavan fiyatın belirlenmesini ifade etmektedir. Cengiz Kallek, "Narh", **TDV İslâm Ansiklopedisi,** (C.XXXII, s. 387-389), TDV, İstanbul, 2006, s.387, https://islamansiklopedisi.org.tr/narh#1 (Son Erişim Tarihi:16.02.2026).

yürüten muhtesip, yeniçeri ocağına bağlı olarak görev yapan subaşı teşkilatı (asesbaşı, böcekbaşı, çöplük subaşı), mimarbaşı gibi kamu görevlileri vardı.[3]

Belediyenin en önemli görevlerinden olan temizlik işlerinin yürütülmesi ve şehrin asayişinin sağlanması subaşılık teşkilatı tarafından sağlanmaktaydı. Asesbaşı ve böcekbaşı olarak adlandırılan yeniçeri ocağına mensup görevliler, kadıların emri altında belediye ve zabıta işleri ile ilgilenirlerdi.[4] Mimarbaşılar ise şehrin imar ve inşa faaliyetlerinden sorumlulardı.[5]

Kadıya bağlı yüksek memurlar olan muhtesibler (ihtisab ağası ya da ihtisab emini olarak da adlandırılırlardı), esnafın ve çarşı-pazarların düzeni ve denetlenmesinden, halkı bulaşıcı hastalıklara karşı korumaya ve şehirdeki asayişin sağlanmasına kadar uzanan geniş yetkilere ve sorumluluklara sahipti.[6]

Kadılara bağlı olarak yürütülen adli, idari ve belediyecilik işlerinde zamanla bazı değişiklikler yapılmıştır. Kadıların üstlendikleri beledî yetkiler ve görevler de başka kurumlara devredilmiştir. Kadılar, şehir yönetiminin önemli parçaları olan vakıfları, camileri, esnaf loncalarını ve mahallî yönetimleri yönetme ve denetleme yetkisine sahipti.[7] İhtisab Nezaretinin ve Evkaf-ı Hümayun Nezaretinin kurulmasıyla, kadılara ait bu yetkiler bahsi geçen nezaretlere devredilmiştir. Şehir hayatının düzene sokulması için güvenliğin sağlanması, temizlik işlerinin denetlenmesi, narhın uygulanması, yerel vergilerin toplanması gibi görevler İhtisab Nezaretine verilmiştir.[8] Böylece kadıların belediyecilik faaliyetlerindeki yetkileri azalmıştır.

---

[3] İlhan Tekeli, İlber Ortaylı, **Türkiye'de Belediyeciliğin Evrimi**, ed. Ergun Türkcan, Belediyecilik Araştırma Projesi, Türk İdareciler Derneği Bilimsel Araştırma Dizisi:2, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1978, s.17.

[4] İlhan Yerlikaya, "Tanzimat'tan Önce Osmanlı Devleti'nde Belediye Hizmetleri", **Osmanlı,** ed. Güler Eren, (Cilt VI, 130-144.) Yeni Türkiye Yayınları Ankara, 1999, s. 133-135.

[5] 1831 yılında Ebniye-i Hâssa Müdürlüğü kurulmuş, mimarbaşılık birimi de lağvedilmiştir. Detaylı bilgi için ayrıca bakınız: Osman Nuri Ergin, **a.g.e.**, s.1264; Şerafettin Turan, "Mimarbaşı", **TDV İslâm Ansiklopedisi,** (C.XXX,s.90-91), TDV, Ankara, 2020, s.90. https://islamansiklopedisi.org.tr/mimarbasi (Son Erişim Tarihi:26.03.2025).

[6] Dilaver Cebeci, **Osmanlı Devletinde İhtisab Ağalığı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1986, s.24.

[7] İlber Ortaylı, **Hukuk ve İdare Adamı Olarak Osmanlı Devleti'nde Kadı**, (11.baskı), Kronik Kitap 2, Osmanlı Tarihi Dizisi 2, İstanbul, 2019, s.40.

[8] Detaylı bilgi için ilgili kaynaklara başvurulabilir: Osman Nuri Ergin, **Türkiye'de Şehirciliğin Tarihi İnkişafı**, İstanbul, 1936, s.122; Tarkan Oktay, "Tanzimat'tan XXI. Yüzyıla İstanbul'un Yönetimi", **Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi**, (C.III, s.134-217), ed. Coşkun Yılmaz, İBB Kültür A.Ş., İstanbul, 2015. s.138.

İhtisab Nezareti, esnaf ve loncaların denetimi ve gelirlerin toplanmasından sorumlu olan ihtisab eminliğinin görev ve yetkilerinin genişletilmesiyle, 1826 yılında kurulmuştur. Subaşı teşkilatına ait şehir düzeni ve güvenliğinin sağlanması, temizlik işleri ve benzeri görevler ise; Yeniçeri ocağının kapatılmasının ardından İhtisab Nezaretine aktarılmıştır.[9] İhtisab Nezareti, zaman içinde birçok kez kapanmış, görevleri başka birimlere devredilmiştir. Bir süre sonra görev ve yetki alanı esnafın denetimi ve vergilerin tahsili işleriyle sınırlanmış, 1854 yılında ise tamamen kapatılmıştır. Bu kurumun görevleri, 16 Ağustos 1855 (2 Zilhicce 1271) tarihinde açılan Şehremanetine devredilmiştir.[10]

1.2. İstanbul Şehremaneti

İhtisab Nezareti, zamanla yalnızca vergi tahsilatı ve mali işlerle sınırlı bir kurum hâline gelmiş; esnafın denetimi gibi geleneksel görevlerini dâhi etkin bir biçimde yerine getiremez olmuştur.[11]

Kırım Savaşı (1853-1856), İstanbul'un yönetiminde köklü değişikliklerin yaşanmasında önemli rol oynamıştır. Savaşın ardından şehrin özellikle Beyoğlu-Galata bölgelerine yerleşen Avrupalılar, şehir hizmetlerinin yetersizliği konusundaki şikâyetlerini sıklıkla dile getirmişlerdir. Limanların düzensiz olması, şehirde salgın hastalıkların baş göstermesi, kentin sokaklarının aydınlatılması, temizliğin sağlanması, kanalizasyon sistemlerinin ve kaldırımların inşası gibi temel belediyecilik hizmetlerinin yeterli düzeyde sunulamaması, mevcut yapının kentsel ihtiyaçlara yanıt vermekte yetersiz kaldığını açıkça ortaya koymuştur. Bu durum, modern anlamda bir belediye teşkilatına duyulan gereksinimi gündeme getirmiş ve Şehremanetinin kurulmasını zorunlu kılmıştır.[12]

---

[9] Erdoğan Öner, **İstanbul Şehremâneti (Belediyesi)'nin Kuruluşu ve 1917 Yılı Bütçesi,** Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, Ankara, 2008, s.10.

[10] "İdari Yapı", **Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi,** (C.VI, s.136-138), T.C. Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1994, s.137.
Bu kısa tarihçenin yalnızca İstanbul'un mahallî idaresi için geçerli olduğunu, Osmanlı'nın diğer vilayetlerinde idari ve mülki görevler için farklı organizasyonlar olabildiğini söylemek isteriz.

[11] Osman Nuri Ergin, **a.g.e.,**1936, s.122.

[12] Şehremaneti, *préfécture de la ville* kelimesinin karşılığı olarak seçilmiştir. Osman Nuri Ergin, **MUB**, C.III, s.1268; Osman Nuri Ergin, **a.g.e.,** s.1269; İlber Ortaylı, **Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahalli İdareleri (1840-1880**), Türk Tarih Kurumu, 4.baskı Ankara, 2020. (1.baskı 2000). s.134-135.

13 Haziran 1855 (27 Ramazan 1271) tarihli Meclis-i Âli-i Tanzimat tarafından hazırlanan on dört maddelik "Şehremaneti Nizamname Layihası"nda, Meclis-i Valâ'ya bağlı olan şehremanetinin görev ve yetkileri genel hatlarıyla açıklanmaktadır.[13] Nizamnamenin ikinci maddesinde belirtildiği üzere; yolların ve kaldırımların yapımı ve onarımı, kentin temizlik işlerinin yürütülmesi, halkın başta gıda olmak üzere temel ihtiyaç maddelerinin sağlanması, narhın düzenlenmesi, esnafın, çarşı ve pazarların denetimi, kanalizasyon ve su yolları gibi altyapı hizmetlerinin sağlanması, şehrin güvenliğinin temin edilmesi Şehremaneti tarafından karşılanması öngörülen hizmetlerdi.[14] Ancak ilginçtir ki bu ilk nizamname, öngörülen bu hizmetlerde ihtiyaç duyulabilecek bürokratik ve teknik kadrolardan ya da organlardan bahsetmez.[15]

Paris Belediyesi örnek alınarak kurulan Şehremanetinin organları; *şehremini* ve başkanlığını şehremininin yürüttüğü, iki şehremini yardımcısının da bulunduğu on iki kişiden oluşan *şehir meclisi*ydi. Şehremanetine mensup kişiler, atama yoluyla göreve getirilirdi. Nizamnamede şehir meclisinin görevleri; esnafın kontrolünün sağlanması, kaldırım ve yolların yapımı, şehrin temizliğinin sağlanması için nizamname taslakları hazırlanması ve bu taslakların Bâb-ı Âli'ye sunulması olarak belirtilmiştir.[16] İlk şehremini olarak Amasya mutasarrıflığı yapmış olan Zaptiye müşiri Pepe Mehmed Paşa'nın oğlu Salih Paşa (?-1861) atanmış ve 13 Temmuz- 4 Kasım 1855 tarihleri arasında görev yapmıştır.[17]

Şehremaneti; Nafia, Ticaret ve Maliye Nezaretlerinin yetki alanına verilmişti ve bu nezaretlerle birlikte hareket eden bir örgüt yapısına sahipti. Belediyenin kendine ait bir bütçesi ve gelir kaynakları yoktu; personelin atanması merkezi yönetimden

---

[13] Şehremaneti Nizamnamesi Padişah tarafından onaylanmadığı için layiha olarak kalmıştır. Nizamname hakkında detaylı bilgi için ilgili kaynağa başvurulabilir: Osman Nuri Ergin, **a.g.e.,** s.1272-1274.

[14] Osman Nuri Ergin, **a.g.e.** s.1272.

[15] İlber Ortaylı, Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahalli İdareleri kitabında, bu ilk nizamnamede Şehremanetinin mühendis personel bulundurmayı öngördüğünü "Bir belediyenin mutlaka teknisyenlerden ve beledî kolluk görevlerinden oluşan personeli olmalıdır. Ancak ne gariptir ki, hazırlanan nizamname mühendislerden söz ettiği halde böyle bir personelin varlığına rastlamadık. Zaten mühendisi Şehremaneti değil, hükümet tayin edecekti*."* ifadesiyle dile getirmiştir. Ancak, söz konusu nizamnamede mühendis dahil, herhangi bir teknik personelin bahsi geçmemektedir. Ayrıntı için bkz. İlber Ortaylı, **a.g.e**. s.140.

[16] İlber Ortaylı, **a.g.e.,** s.137-138.

[17] Osman Nuri Ergin, **a.g.e.,** s.1268-1299, 1561.

yapılmaktaydı.[18] Şehir meclisine atanan üyelerin (üyeler halk ve esnafın önde gelenlerinden seçilmekteydi) ve şehreminlerin belediyecilik faaliyetleri konusunda yeterli bilgi birikimi ve deneyimi yoktu. Yeni kurulan bu kurumun temel amacı hâlâ gıda ve mal tedariki ve fiyatların kontrolünü sağlamaktı. Bu nedenle Osman Nuri'ye göre; bu kuruma ilişkin ilk tasarılar, yerine kurulduğu İhtisab Nezaretinin isminin değiştirilmesinden öteye gitmemektedir.[19]

Bu ilk nizamname layihasından kısa bir süre sonra, belediye işleyişinin düzenlenmesi amacıyla; İstanbul'da ikamet eden, yabancı dil bilen Müslüman ve gayrimüslim vatandaşlardan ve yabancı tüccarlardan oluşması öngörülen bir *İntizam-ı Şehir Komisyonu*'nun kurulmasına ve yeni bir nizamname hazırlanmasına karar verilmiştir.[20] 1856 yılında kurulan İntizam-ı Şehir Komisyonu'nun başkanlığı için daha önceden Avrupa'da bulunmuş ve Meclis-i Valâ üyeliği yapmakta olan Emin Muhlis Efendi görevlendirilmiştir.[21]

Komisyonun görevleri ile Şehremaneti Meclisinin görevleri paralellik göstermekteydi.[22] İntizam-ı Şehir Komisyonu; sokakların aydınlatılması, kaldırımların düzenlenmesi ve temizlenmesi, yolların genişletilmesi, dükkânların ve evlerin imarı ve inşasındaki standartların belirlenmesi gibi konularda nizamname taslakları ve raporlar hazırlamak ve bu raporları Bâb-ı Âli'ye sunmak üzere görevlendirilmiştir.[23]

Komisyonun üyeleri şehir meclisinden farklı olarak Kırım Savaşı'ndan sonra servetini ve statüsünü arttıran Avrupalılaşmış tüccar sınıfından oluşmaktaydı.[24] 29 Haziran 1856 (25 Şevval 1272) tarihli mazbataya göre; Fransız İhtilali'nden sonra İstanbul'a göç etmiş meşhur Alléone ailesine mensup Fransız tüccar Antoine Alléone,

---

[18] Osman Nuri Ergin, **a.g.e.**, s.1495; Zafer Toprak. "Şehremaneti", **Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi**, (C.VII, s.147-149), T.C. Kültür Bakanlığı ve Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayını, İstanbul, 1994. s.148; Zafer Orha, **Osmanlı Devleti'nde Modern Belediyeciliğin Doğuşu ve Altıncı Daire-i Belediye Örneği**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2008, s.25.

[19] Osman Nuri Ergin, **a.g.e.,** s. 1274.

[20] Zeynep Çelik, **19. Yüzyılda Osmanlı Başkenti: Değişen İstanbul**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1985, (2.baskı:1998) s. 37; Zafer Orha, **a.g.t.,** s.27.

[21] Osman Nuri Ergin, **a.g.e.**, s.1275,1278, 1284,1303-1305; Steven Rosenthal, ''Foreigners and Municipal Reforms in Istanbul: 1855–1865", **International Journal of the Middle East Studies**, (C. II, pp.227-245), 1980, s. 231.

[22] Steven Rosenthal, "a.g.e.", s. 231.

[23] Osman Nuri Ergin, **a.g.e.**, s. 1275-1276.

[24] Steven Rosenthal, "a.g.e.", s. 231-232.

Galata'nın Musevi bankerlerinden ve ileride Altıncı Daire Belediye Meclisi üyeleri arasında yer alacak olan Avram Kamondo, İngiliz tebaasına mensup Rum David Revelaki, Gümrük iltizamı ile zengin olmuş bir Ermeni olan Mıgırdıç Cezayirliyan (Cezayirlioğlu Mıgırdıç Efendi), imparatorluğun ilk gayrimüslim nazırlarından olacak olan Ohannes Çamiç Efendi, Mekteb-i Tıbbiyenin ilk mezunlarından ve 1860-1861 yılları arasında Altıncı Daire müdürlüğü de yapmış Hekimbaşı Salih Efendi, Osmanlı tebaasından Bâb-ı Âli Tercüme Bürosu'ndan Franco Ben Bericole, Osmanlı ordusuna danışmanlık yapmış Avusturyalı Ferhad Paşa (General Stein), Cermanos oğlu Yusuf Sava ve Hüseyin Hüsam Efendi de komisyonun üyeleri arasında yer almaktaydı.[25]

Cadde-i Kebir'in (Grand Rue de Péra) aydınlatılması, yolların genişletilmesi ve düzenlenmesi, Şehremanetine gelir sağlamak için alınabilecek vergiler gibi konularda raporlar hazırlanmış olsa da önerilen projeler uygulamaya konulamamış, komisyonun yetkileri tam olarak belirlenememiş, gelişmiş ve daha kapsamlı bir belediye modeli ortaya konamamıştır. Buna karşın bazı şehir problemlerine yönelik mazbatalar hazırlanmıştır. 2 Mart 1856 (24 Cemaziyelahir 1272) tarihli bir mazbatada; Şehremaneti sınırları içinde yer alan kaldırımların düzenlenmesi ve onarımı, kanalizasyon hizmetlerinin onarımı ve denetlenmesi, gerekli haritaları çizmek ve planlamak üzere görevlendirilecek bu işlerde bilgili ve yetenekli bir mühendisin istihdam edilmesi için seçim yapılmasından bahsedilmektedir.[26] İstihdam edilmek üzere bir mühendisin seçilmesinin önerilmesi, şehir planlamasında teknik uzmanlığın kurumsal bir gereklilik olarak görülmeye başlandığını göstermesi bakımından dikkat çekicidir.

Komisyonun beklenen başarıyı sunamaması, mali kaynakların eksikliğinden de kaynaklanmaktaydı. Komisyon üyelerinden; Antoine Alléone, Avram Kamondo, David Revelaki, Hekimbaşı Mehmed Salih Efendi, Ohannes Çamiç Efendi, Cezayirlioğlu Mıgırdıç Efendi ve Cermanos oğlu Yusuf Sava'nın sunduğu 14 Ekim 1857 (27 Safer 1274) tarihli yedi maddelik mazbatada; komisyona Bab-ı Âli tarafından

[25] Osman Nuri Ergin, **a.g.e**, s. 1278, 1303-1305; Osman Nuri Ergin, **Şehreminleri**, (Haz: Ahmed Nezih Galitekin), İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı, İstanbul, 1996, s.48-50; İlber Ortaylı, **a.g.e.**, s.142; Steven Rosenthal, "a.g.e.", s. 231-232.
[26] Osman Nuri Ergin, **a.g.e.,** s.1290.

maddî destek sağlanması ve komisyonun daha özerk hale getirilmesi talep edilmiş, sunulan şartlara uyulmadığı takdirde istifalarını verecekleri belirtilmiştir.[27]

Sunulan raporda bir diğer önemli nokta; İstanbul'da zabıta ve belediye hizmetlerinin, Şehremaneti bünyesinde on dört belediye dairesine ayrılarak tek bir idarede yürütülmesi düşünülmesidir. Mali gerekçeler nedeniyle ve yeni bir sistemin getirebileceği zorlukların daha kolay aşılabilmesi adına başlangıçta örnek bir dairenin kurulmasına karar verilmiştir.[28] Bu örnek daire, "Altıncı Daire-i Belediye"dir.

1.2.1. Altıncı Daire-i Belediye

28 Aralık 1857 (11 Cemaziyelevvel 1274) tarihinde çıkarılan ve on dokuz maddeden oluşan Altıncı Daire-i Belediye Nizamatı ile Paris Belediyesi'nin Altıncı Daire'sinden (Sixieme Arrondissement) ilham alınarak şehrin gelir düzeyi yüksek ve çoğunlukla gayrimüslimlerin yaşadığı Galata-Beyoğlu bölgesinde resmî yazışma dili Fransızca olan örnek bir belediye dairesi kurulmuştur.[29] Altıncı Daire-i Belediye'nin müdürü olarak Hariciye Teşrifatçısı Mehmet Kâmil Bey (?-1879) atanmıştır.[30] İlk nizamata göre; Altıncı Daire-i Belediye meclisinde müşavir sıfatıyla, bir doktor ve bir mimarın yanı sıra bir de mühendisin istihdam olunması öngörülmüştür.[31] 7 Haziran 1858 (24 Şevval 1274) tarihinde "Devair-i Belediyeden Altıncı Daire İtibar Olunan Beyoğlu ve Galata Dairesi'nin Nizâm-ı Umûmîsi" adıyla yönetim organları müdürlük ve daire meclisi olan dairenin mali yapısı, müdürü, meclisi, görev ve yetkilerini içeren doksan dört maddelik ayrıntılı bir nizamname daha çıkarılmıştır.[32] Nizamnamede; dairede çalışan mühendis, mimar, hekim, sandık emini, muavin, mütercim gibi

---

[27] Osman Nuri Ergin, **a.g.e.,** s.1297-1298; N. Işık Demirakın, **A Study of Ottoman Modernisation on the City: The Sixth Municipal District of Istanbul (1858-1877)**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2006. s. 42; Komisyon üyeleri hakkında: Osman Nuri Ergin, **a.g.e.,** s.42.; 1303-1305; Osman Nuri Ergin, **Şehreminleri**, s.48-50.

[28] Osman Nuri Ergin, **a.g.e.,** s. 1307; Zeynep Çelik**, a.g.e.** s. 38.

[29] Zafer Toprak, "Belediye", **Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi,** (C.II, s.137-140), T.C. Kültür Bakanlığı ve Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayını, İstanbul, 1994, s.137 ; Zafer Toprak, "Altıncı Daire-i Belediye", **Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi,** (C.I, s.220-223), T.C. Kültür Bakanlığı ve Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayını, İstanbul, 1994, s.220.

[30] Mehmet Kâmil Bey hakkında detaylı bilgi için ayrıca bknz: Osman Nuri Ergin, **a.g.e.,** s. 1339-1342; Osman Nuri Ergin, **Şehreminleri**, s.50-51.

[31] **Düstur**, I. Tertip, Cilt II, s. 460. Altıncı Daire-i Belediye Nizamatı**,** (altıncı madde)

[32] Zafer Toprak, "Altıncı Daire-i Belediye", s.220; Zafer Orha, **a.g.t.** s.40.

görevlilere değinilmiştir.[33] Altıncı Daire'nin kadastro çalışmaları için dairenin mühendisleri, dükkân ve haneleri kayıt altına almışlardır. Kadastro çalışmaları için çok sayıda mühendis, mimar, kalfa, kavas ve hademenin görevlendirilmesi; Altıncı Daire'nin teknik kadro bakımından oldukça zengin olduğunu göstermektedir. Padişahın onayı ile atanan ve maaşları hazineden ödenen mühendisler, inşa çalışmaları ve mahalle haritalarının tanzim edilmesinden sorumlu tutulmuşlardır.[34]

Altıncı Daire'ye atanan meclis üyeleri arasında İntizam-ı Şehir Komisyonu'nda yer almış kişiler bulunmaktaydı: Antoine Alléone, Avram Kamondo, David Revelaki, Mıgırdıç Efendi, Ohannes Çamiç Efendi, Franco Ben Bericole, Ferhad Paşa (General Stein). Meclis üyeleri arasında, Doktor Serviçen Efendi (Serope Viçenyan) ve dairenin mimarı Bilezikçi Artin (Dairenin teknik kadrosunda yer alan doktor ve mühendisler de meclisin üyeleriydi), Theodore Naum (Tiyatrocu Naum-Duhanî) da bulunmaktaydı. Meclise danışmanlık yapanlar arasında ise İtalyan Septime Franchini ve İngiliz Charles Hanson bulunmaktaydı.[35] Meclis üyelerinden bazılarının yolsuzlukla suçlanması ve vergilerin toplanması konusunda yaşanan birtakım sorunlar, meclisin 1861 yılında feshedilmesine yol açmıştır.[36]

Altıncı Daire ile Şehremaneti arasında bazı farklar vardı. Şehremaneti nezaretlere bağlı çalışmaktayken; Altıncı Daire doğrudan sadarete bağlı olarak işleyecekti.[37] Şehremanetinin kendine ait bir bütçesi yoktu, buna karşılık; Altıncı Daire'ye emlak vergisi tahsili görevi verilmişti.[38]

Altıncı Daire-i Belediye Meclisinin yaptığı önemli düzenlemelerden biri, yüz üç maddeden oluşan 21 Nisan 1859 (17 Ramazan 1275) tarihli "Sokaklara Dair Nizamname"dir.[39] Bu örnek daire; bölgenin kadastro çalışmalarının yapılması ve haritasının düzenlenmesi, bölgedeki sokaklara isim ve numara verilmesi, sokakların

---

[33] Osman Nuri Ergin, **Beledî Bilgiler**, Hamit Bey Matbaası, İstanbul, 1932, s.179. **Düstur,** I. Tertip, cilt II, s. 467-468.
[34] Osman Nuri, **MUB,** s.1325; Zafer Orha, **a.g.t.,** s.98-99.
[35] Osman Nuri Ergin, **a.g.e,** s.1314; Steven Rosenthal, "a.g.e." s. 235.
[36] İlber Ortaylı, **a.g.e.,** s.149; N. Işık Demirakın, **a.g.t.,** s.47; Zafer Toprak. "Altıncı Daire-i Belediye", s.221.
[37] Tarkan Oktay, **Osmanlı'da Büyükşehir Belediye Yönetimi İstanbul Şehremaneti**, İstanbul, Yeditepe Yayınevi, 2011, s.26.
[38] Osman Nuri Ergin, **a.g.e.** s.1321.
[39] Zafer Orha, **a.g.t.**, s.57.

hava gazıyla aydınlatılması, 1870 yılında çıkan büyük yangından sonra yolların düzenlenmesi ve genişletilmesi, bölgede kârgir bina yapımına teşvik ettirilmesi, Taksim ve Tepebaşı bahçelerinin yapılması gibi başarılı uygulamalara imza atmıştır.

Altıncı Daire sağlık konusuna da önemli çalışmalar yapmıştır. 1877-1888 yılları arasında dairenin müdürlüğünü yapmış Edouard Blacque Bey (1824-1895) döneminde salgın ve zührevi hastalıklarla mücadelede kayda değer gelişmeler yaşanmıştır. Bölgedeki çocukların dönemin salgın hastalığı olan çiçek hastalığına karşı aşılamalarının yapılmasını sağlamıştır. Mecrûhîn Hastanesi, Beyoğlu Belediye Hastanesi ve Nisa Hastanesi gibi önemli sağlık kuruluşları açılmıştır. Ayrıca ilk belediye binası olan Altıncı Daire-i Belediye Sarayı 1871 yılında inşa edilmiştir.[40]

Altıncı Daire'nin yürüttüğü hizmetler, diğer belediye dairelerinin de kurulmasına zemin hazırlamıştır. Altıncı Daire'den sonra bölge halkının ileri gelenlerinin talepleri sonucu 1864 yılında Tarabya'da, 1867 yılında ise Adalar'da olmak üzere iki belediye dairesi kurulmuştur.[41] Tarabya ve Adalar dairelerinin de Altıncı Daire'de olduğu gibi başarılı hizmetler yürütmüş olmaları diğer belediye dairelerinin kurulmasının mümkün olacağını göstermiştir.

1.2.2. Dersaadet İdare-i Belediye Nizamnamesi (1868)

6 Ekim 1868 (18 Cemaziyelahir 1285) tarihli altmış üç maddelik Dersaadet İdare-i Belediye Nizamnamesi ile Şehremanetinde bazı düzenlemeler yapılmıştır. Bu nizamname ile İstanbul'un -önceden düşünüldüğü gibi- on dört belediye dairesine bölünmesi ve bu düzenlemenin hayata geçirilmesi öngörülmüştü.[42] Nizamnameye göre, belediye dairelerinin başında daire müdürleri bulunmaktaydı. Şehremaneti ise ilk kurulan yapısı korunarak şehremini ve meclisten oluşmaktaydı. Padişah tarafından atanan şehremini için yeni bir yetki ve görev tanımı yapılmış ve hiyerarşik olarak en üstte (belediye daire müdürlerinin üstünde) konumlandırılmıştı. Böylece, Altıncı Daire ayrıcalıklı konumunu kaybetmiş; diğer belediyelerle eşit statüde Dahiliye Nezaretine bağlı Şehremaneti çatısı altında yer almıştır. Bu değişiklikler sonrası şehremini olarak daha önce Altıncı Daire müdürlüğü yapmış olan Server Paşa (1821-1886)

[40] İlber Ortaylı, **a.g.e.**, s.155-157; Zafer Toprak, "Altıncı Daire-i Belediye", s.220-221.
[41] Tarkan Oktay, **a.g.e**., s.27-28.
[42] Osman Nuri Ergin, **Türkiye'de Şehirciliğin Tarihi İnkişafı**, s.128.

görevlendirilmiştir. Padişah tarafından atanan altı üyeden oluşan Şehir Meclisi'nin adı Şehremaneti Meclisi olarak değiştirilmiştir. Ayrıca bu nizamnamede, şehremininin başkanlığında on dört belediye reisi ve belediye dairelerinden üçer üyenin katıldığı elli yedi kişilik yeni bir meclis yapısı olan "Cemiyet-i Umumiye-i Belediye"nin kurulması öngörülmüştür. Ancak yapılan düzenlemeler de yeterli gelmemiştir. İstanbul'da kurulması kararlaştırılan belediye daireleri uygulamaya konulamadığından Cemiyet-i Umumiye faal hale getirilememiştir.[43]

Bu dönemde yeni kurulan belediye daireleri de Tarabya ve Adalar'da olduğu gibi, bölge halkının talepleri doğrultusunda kurulabilmiştir. 1873 yılında Yeniköy'de, 1875 yılında Kadıköy'de ve Beykoz'da üç yeni belediye dairesi kurulmuştur.[44]

Bu tarihe kadar 1831 yılında kurulmuş olan Ebniye-i Hassa Müdüriyeti tarafından yönetilen şehrin yol ve imar işleri, 1868 yılında yeniden yapılandırılmaya çalışılan Şehremaneti'ne devredilmiştir. Şehremaneti bünyesinde "Emanet Hendesehanesi" adıyla bir mühendishane, inşaat keşif işleri ile ilgilenecek "Keşif Kalemi" olarak adlandırılan bir heyet kurulmasına karar verilmiştir.[45] Maliye ve Evkaf Nezaretlerinin yönetiminde olan su idaresi Şehremaneti'ne devredilmiştir. Şehremaneti bünyesinde kurulması planlanan on dört belediye dairesinin tamamının açılamadığından daha önce bahsedilmişti; kurulabilen belediye dairelerinin de teknik kadroları şehrin bayındırlık işleriyle ilgilenilmesi için yetersiz kalmış, II. Meşrutiyet'ten sonra suların idaresi tekrar Evkaf Nezaretine devredilmiştir.[46] 1868 Nizamnamesi, öngörüldüğü gibi uygulanamamış ancak Şehremaneti'nin daha merkezî bir fonksiyona sahip olmasını sağlamıştır.[47]

1.2.3. Dersaadet Belediye Kanunu (1877)

1876'da Meşrutiyet ilan edildikten sonra İstanbul ve diğer vilayetler için iki ayrı belediye kanunu çıkarılmıştır. 5 Ekim 1877 (27 Ramazan 1294) tarihli "Dersaadet Belediye Kanunu" ile İstanbul Şehremanetinin yirmi belediye dairesine ayrılması

[43] Osman Nuri Ergin, **Beledî Bilgiler**, s.181; Tarkan Oktay, **a.g.e,** s.29-31.
[44] Tarkan Oktay, "Tanzimat'tan XXI. Yüzyıla İstanbul'un Yönetimi", s.159.
[45] Osman Nuri Ergin, **MUB,** s.1353; Tarkan Oktay, **Osmanlı'da Büyükşehir Belediye Yönetimi İstanbul Şehremaneti**, s.32.
[46] İlber Ortaylı, **a.g.e.,** . s.162.
[47] Tarkan Oktay, **a.g.e,** s.42.

düşünülmüş olsa da Osmanlı-Rus Harbi'nin başlaması, bu nizamnamenin de tam olarak uygulanmasına engel olmuştur. 1878 yılında yeni bir düzenleme yapılmış; dairelerin bölgelerinin sınırları genişletilerek Şehremaneti bünyesinde on belediye dairesinin kurulması uygun görülmüştür.[48]

1877 Dersaadet Belediye Kanunu'nda, Şehremanetinin görevlerine detaylı olarak yer verilmiş; şehrin imarı, yol ve kaldırımların yapımı, su yollarının inşası ve lağımların yok edilmesi gibi konuların Şehremaneti'nin en önemli görevlerinden olduğu belirtilmiştir.[49]

Şehremanetinin karar organı için daha önceden kurulması kararlaştırılmış Cemiyet-i Umumiye-i Belediye'nin yerine üyeleri yine hükümet tarafından seçilen Şehremaneti Meclisi'nin kurulmasına karar verilmiştir.[50] Altı üyeden oluşan mecliste, Erkân-ı Harbiye'de görevli bir mühendisin ve Mekteb-i Tıbbiye Nezaretinden bir tabibin de üye olarak yer almaları düşünülmüştür.[51]

1877 Kanununda belediye dairelerinde "belediye mühendisliği" adında bir memuriyet oluşturulması düşünülmüş olması dikkat çekicidir. Kanunun yirmi sekizinci maddesinde belediye dairesi mühendisliğinin görevleri açıklanmıştır. Kanunda bir diğer önemli nokta belediye dairelerinde Hendesehane bulunacağının belirtilmesidir. Hendesehane birimi, 1908 yılında Heyet-i Fenniyeye dönüştürülmüştür.[52]

1908 yılına kadar belediyelerin teşkilatlanma düzeni bu şekilde devam etmiştir. Bu dönem Osmanlı belediyeleri için önemli hukuki düzenlemeler yapılmış; ancak mali belirsizlikler ve dönemin koşullarının getirdiği bazı problemler, uygulamada aksaklıklar yaşanmasına sebep olmuştur.[53]

---

[48] İlber Ortaylı, **a.g.e,** s.167-169.
[49] Nesrin Kanberoğlu, "II. Meşrutiyet Dönemi İstanbul'da İmar Faaliyetleri (1908-1914)", **History Studies** (C.XI, S.1, s. 155-177.), 2019, s.160.
[50] Osman Nuri Ergin, **Beledî Bilgiler**, s.181-182; Osman Nuri Ergin, **Türkiye'de Şehirciliğin Tarihi İnkişafı,** s.129.
[51] Tarkan Oktay, "Tanzimat'tan XXI. Yüzyıla İstanbul'un Yönetimi", s.161.
[52] H. İbrahim Koca, **Kanun ve Nizamnameler Işığında Dersaadet Belediye Teşkilatı (Şehremaneti) (1855-1313),** Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1996, s.89; Akın Yeşilbaş, **İstanbul Şehremaneti Teşkilatı,** Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1998, s.43.
[53] Tarkan Oktay, **Osmanlı'da Büyükşehir Belediye Yönetimi İstanbul Şehremaneti**, s.75.

1.3. 1908-1923 Arası Belediye Kanunları ve Düzenlemeler

II. Meşrutiyet'in ilanı ile İstanbul'un yönetimi ve idaresinin düzenlenmesi yeniden gündeme gelmiştir. 1908 yılında İstanbul'un vilayet olması kararlaştırılmış, Şehremaneti'ne ek olarak kurulan vilayet örgütü, şehremininin ve valiliğin yetkilerinde karışıklığa ve çatışmalara yol açmış; şehreminlik ve valiliğin tek bir kişi tarafından yürütülmesi öngörülmüştür.[54]

Şehremanetinin kurulması öngörülen yirmi belediye dairesi 1908 yılında nihayet kurulabilmiş, Dersaadet Belediye Kanunu'nun ilgili hükümleri de yürürlüğe girmiş ve Cemiyet-i Umumiye-i Belediye de açılabilmiştir. Şehremanetinin mevcut yapısı korunarak daha uzmanlaşmış bir örgüt haline getirilebilmesi adına düzenlemeler yapması için Cemiyet-i Umumiye-i Belediye görevlendirilmiştir. Bu düzenlemelerden biri; Şehremaneti bünyesinde kurulmuş olan Hendesehanenin, Heyet-i Fenniye çatısı altında "Mesâha ve Hendese Heyetleri" şeklinde iki büro olacak şekilde yeniden yapılandırılmasıdır.[55]

Dersaadet Belediye Kanunu'nun uygulamaya konulması, belediye dairelerinin Şehremaneti karşısında mali ve idari olarak bağımsız hâle gelmesi, daire reislerinin seçimle gelen belediye meclis üyeleri içinden atanması Şehremaneti içinde yetki ve otorite konusunda bazı idari anlaşmazlıklara yol açmıştır. Bu süreçte Şehremini olarak görev yapmış Tevfik Bey (1870-?) ve Topuzlu Cemil Paşa (1866-1958) tarafından kanun tasarıları hazırlanmıştır.[56] 30 Aralık 1912 (20 Muharrem 1331) tarihli "Dersaadet Teşkilat-ı Belediyesi Hakkında Kanun-ı Muvakkat" adlı geçici kanun, İstanbul'un daha merkezî bir yapı içerisinde toplanmasını öngörmüştür. Kanunda; Dersaadet Belediye Dairesi'nin merkeze alındığı yeni bir düzenlemeyle, belediye dairelerinin kaldırılarak yerine merkeze bağlı dokuz belediye şubesinin kurulmasından bahsedilmektedir.[57] Bu nizamnamede, Şehremaneti Meclisi'nin kaldırılarak yerine *Encümen-i Emanet* adıyla yeni bir meclis kurulması da öngörülmektedir. Dersaadet

[54] İlhan Tekeli, İlber Ortaylı, **a.g.e.**, s.24.
[55] Tarkan Oktay, **a.g.e,** s.82-87; Akın Yeşilbaş, **a.g.t.**, s.60.
[56] Tarkan Oktay, "Tanzimat'tan XXI. Yüzyıla İstanbul'un Yönetimi", s.172-173.
[57] Bahsi geçen dokuz belediye şubesi: Beyazıt, Fatih, Beyoğlu, Yeniköy, Anadoluhisarı, Üsküdar, Kadıköy, Adalar ve Makriköy'dür.

Belediye Kanunu'nda yer alan belediyelerin görevlerine dair mevcut hükümler yürürlükte kalmaya devam etmiştir.[58]

23 Kasım 1913 (22 Zilhicce 1331) tarihli "Şehremanetiyle Şuubât İdaresindeki Encümenlerin ve Erkân ve Me'murînin Vazâifini Mübeyyin Nizamname" ise 1912 tarihli Geçici Kanun'un tamamlayıcısı niteliğindedir. Daha önce kurulması öngörülen belediye şubelerinde ve encümende görev alacak memurlar hakkında düzenlemelerle ilgilidir. Bu nizamnameden anlaşıldığı üzere; Şehremaneti Encümeni, Şehremaneti Meclisinden farklı bir yapı ile karşımıza çıkmaktadır. Encümen, şehremini tarafından seçilen emanet muavinlerinden birinin başkanlığında; Şehremanetinin birimleri olan "Müfettiş-i Umumî, Heyet-i Fenniye, Heyet-i Sıhhiye, Heyet-i Umur-ı Hukukiye, Heyet-i Hesabiye ve Heyet-i Tahrîriye" müdürlerinden oluşmaktadır. Bu nizamnamede, Şehremaneti Encümeninin yanında fen işleri ve sağlık işleriyle ilgilenen "Heyet-i Fenniye Encümeni" ve "Heyet-i Sıhhiye Encümeni" adıyla iki ihtisas encümenin kurulmasından da bahsedilmektedir. Belediye şubelerinde çalışan mühendisler Şuubât İdaresi Encümenlerinde yer alırlar.[59]

Topuzlu Cemil Paşa'nın şehreminlik yaptığı dönemde, şehircilik faaliyetleri bakımından bazı önemli adımlar atılmıştır. 1912 yılında İstanbul'un ilk bilimsel haritasının hazırlanması çalışmalarına başlanmış ancak bu proje I. Dünya Savaşı nedeniyle yarıda kalmıştır.[60] Gülhane Parkı'nın açılması, yeni yolların yapılması, mevcut yolların onarılması ve genişletilmesi, Avrupa'dan sulama ve süpürme arabaları getirtilmesi gibi gelişmeler dönemin önemli şehircilik faaliyetlerindendir.[61] Şehremanetinin yapısına ait bu düzen "1580 sayılı Belediye Kanunu"nun çıkarıldığı 1930 yılına kadar sürmüştür.[62]

---

[58]Zafer Toprak. "Belediye", s.138; Tarkan Oktay, "a.g.e.", s.174.
[59] H. İbrahim Koca, **a.g.t.**, s.8, 58-59, 125.
[60] Zafer Orha, **a.g.t**, s.99.
[61] Zafer Toprak, "Topuzlu Cemil", **Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi,** (C.VII, s.296), T.C. Kültür Bakanlığı ve Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1994. s.296.
[62] Osman Nuri Ergin, **Türkiye'de Şehirciliğin Tarihi İnkişafı**, s.130.

1.4. Erken Cumhuriyet Dönemi İstanbul'unda Belediyecilik Hizmetleri (1923-1930)

Cumhuriyet'in ilk yıllarında İstanbul'un belediye yapısında çok büyük yasal değişiklikler yapılmamıştır. İstanbul Şehremaneti, dokuz belediye şubesinden oluşan bir idare sistemiyle yönetilmeye devam etmiştir.[63] Yerel yönetimlerle ilgili düzenlemeler daha çok belediye gelirlerini iyileştirmeye yönelik olmuştur. 16 Şubat 1924 tarihinde çıkarılan "417 sayılı Ankara Şehremaneti Kanunu" ile Ankara'da bir belediye kurulması yolunda adımlar atılmıştır. Bu yıllarda yapılan hukuki düzenlemeler daha çok başkent ilan edilen Ankara şehri ile ilgili olmuştur. İlhan Tekeli, Ankara'nın, Tanzimat döneminde modern belediyecilik uygulamalarında Altıncı Daire-i Belediye'nin örnek teşkil etmesi gibi Cumhuriyet Dönemi'nde de belediye ve imar anlayışına öncülük ettiğini ifade etmiştir.[64]

Bu dönemde belediyelerin üstlendikleri sorumlulukların başında toplumu sağlıklı bir hâle getirme çabası vardır. Bu nedenle belediyelerin programlarında sağlık ile ilgili uygulamalara önemli ölçüde yer verdikleri anlaşılmaktadır. Bu doğrultuda çıkarılan önemli kanunlardan biri "10 Mayıs 1926 tarihli 831 sayılı Sular Kanunu" dur. Bu kanunla birlikte daha önceden vakıfların yönetiminde olan tarihî su tesisleri İstanbul Şehremanetine devredilmiştir. Su kaynaklarının kamulaştırılarak halkın sağlıklı suya erişiminin sağlanması adına önemli bir adım atılmıştır.[65]

Yerel yönetimlerdeki köklü değişikler "1930 tarihli 1580 sayılı Belediye Kanunu" ile şekillenmiştir. Belediye bütçelerinin düzenlenmesi, imar planlarının hazırlanması ve kamu hizmetlerinin etkin bir şekilde yürütülmesi Cumhuriyet'in ilk yıllarında belediyecilik anlayışının temel hedeflerinden olmuştur. "3 Nisan 1930 tarihli 1580 sayılı Belediye Kanunu", belediye yasalarının temelini oluşturmuştur. Çeşitli düzenlemelerle geçerliliğini sürdüren Vilâyet ve Dersaadet Belediye Kanunlarının yerini almıştır.[66]

---

[63] Tarkan Oktay, "Tanzimat'tan XXI. Yüzyıla İstanbul'un Yönetimi", s.186.
[64] İlhan Tekeli, İlber Ortaylı, **a. g. e.**, s.35-37.
[65] **a.e.,** s.35.
[66] **a.e.,** s.50.

Belediyeler arasında eşitlik ilkesinin kabulünü esas alan bu kanunda, Şehremaneti yapısı kaldırılmış olan İstanbul ve Ankara için bir istisna yapılmıştır. İstanbul'un idaresi için İstanbul Belediyesi çatısında on belediye şubesi şeklinde bir düzenin daha uygun olacağı öngörülmüştür. İl özel ile belediye idaresinin birleşik bir yapıda yürütülmesine ve İstanbul valisinin ek bir maaş almadan belediye reisliği görevini de üstlenmesine karar verilmiştir.[67] İstanbul Belediyesinin idaresi, 1954 yılında çıkarılan 6349 sayılı kanunla yeniden düzenlenene kadar il özel idaresi ile birlikte yürütülmüştür.[68]

Belediye Kanunu ile tüm belediyelerin görev ve yetkileri genişletilmiştir. Belediyelerde encümen yapısı oluşturulmuş, belediyelerin imar planı yapması zorunlu hâle getirilmiştir.[69] Kanunda İstanbul belediye meclisinin görevlerinin belediye meclisi üyeleri ve vilayet meclisi üyelerinin katılmasıyla oluşan İstanbul Umumî Meclisi tarafından yerine getirileceği belirtilmiştir.[70] Kanunda belirtildiği üzere bu meclisin yanı sıra karar organı olarak belediye encümenliği yapısı eklenmiştir. Belediye idare yapısında bulunan yazı, hesap, sıhhat, baytar, teftiş ve fen işleri müdürleri belediye encümen üyeleri arasında yer almaktaydı.[71] Bu durum meslekte uzmanlaşmanın önem kazandığını göstermektedir.

Bu dönemde İstanbul'un belediye yapısında değişiklik yapılmıştır. İstanbul Şehremaneti çatısında yer alan dokuz belediye dairesi yerine kaymakamlar tarafından yürütülen on ilçe yönetim idaresine ayrılmıştır. Bu ilçeler Eminönü, Fatih, Bakırköy, Beyoğlu, Beşiktaş, Sarıyer, Beykoz, Üsküdar, Kadıköy ve Adalar'dır.[72]

1.5. 1930-1963 Arası Belediyecilik Faaliyetleri

1930-1945 yılları, Cumhuriyet belediyeciliğinde dönüşümlerin başladığı dönem olarak görülebilir. Osmanlı'dan miras alınan sistem, içinde bulunulan dönemin koşulları karşısında yetersiz kalmıştı. Belediye yönetiminin daha demokratik olması,

[67] Osman Nuri Ergin, **Cumhuriyet ve İstanbul Mahalli İdaresi**, İstanbul Matbaacılık ve Neşriyat Türk Anonim Şirketi Yayınları, İstanbul, 1933, s.2.
[68] Erdoğan Öner, **a.g.e.**, s.14.
[69] Tarkan Oktay, "Tanzimat'tan XXI. Yüzyıla İstanbul'un Yönetimi", s.190.
[70] İlhan Tekeli, İlber Ortaylı, **a.g.e.,** s.51.
[71] 1580 sayılı Belediye Kanunu, **Resmî Gazete**, Sayı 1471, 14 Nisan 1930. (77. madde).
[72] Osman Nuri Ergin, **Beledî Bilgiler**, s.200.

belediyeye ait gelirlerin yapılandırılması, imar planlamalarının düzenli bir şekilde yürütülmesi için yeni kanunlar ve düzenlemeler gerekmekteydi.[73] 1930-1935 yılları arasında çıkarılan yasalar ile ilk yıllardaki hazırlık dönemi somut bir hâle getirilmiştir.

1930 Belediye Kanunu'ndan sonra çıkarılan bir dizi kanun ile belediyelerin bütçe, görev ve yetkilerinde düzenlemeler oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu dönem çıkarılan kanunlardan bazıları şunlardır: 24 Nisan 1930 tarihli 1593 sayılı Umumî Hıfzıssıhha Kanunu, 1 Haziran 1933 tarihli 201 sayılı Belediyeler Bankası Kuruluş Kanunu, 31 Mayıs 1933 tarihli 2256 sayılı Oktruva Vergisinin Kaldırılarak Gümrük Resimlerine Yüzde 10 Eklenmesine İlişkin Kanun, 21 Haziran 1933 tarihli 2290 sayılı Belediyeler Yapı ve Yollar Kanunu, 9 Haziran 1934 tarihli 2497 sayılı Belediyeler İstimlâk Kanunu, 7 Haziran 1935 tarihli 2763 sayılı Belediyeler İmar Heyeti Kuruluş Kanunu, 1948 tarihli 5337 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu.[74]

Bu dönemde kamulaştırma faaliyetleri kapsamında elektrik, su, ulaşım gibi bazı yerel hizmetleri yürüten imtiyazlı şirketlerin yönetimi belediyelere geçmeye başlamıştır.[75] 1932 yılında İstanbul Terkos Su Şirketi satın alınmış ve 1933 yılında çıkarılan kanunla[76] "İstanbul Sular İdaresi" kurulmuştur. 1938'de Üsküdar Kadıköy Su Anonim Şirketi de satın alınarak belediyeye devredilmiştir. Böylece İstanbul'un su ile ilgili tüm birimlerinin yönetimi İstanbul Belediyesine geçmiştir.[77] 1939 yılında ise "İstanbul Elektrik, Tramvay ve Tünel İşletmeleri" kurulmuş, tünel ve tramvay işletmelerinin idaresi de İstanbul Belediyesi tarafından yürütülmeye başlamıştır.[78]

1954 yılında çıkarılan "İstanbul Birleşik İdaresinin Ayrılması Hakkında Kanun"[79] ile İstanbul'un iki ayrı yönetimle idare edilmesi uygulamasının kaldırılmasına karar verilmiştir. 1955 yılında "İstanbul Birleşik İdaresinin Ayrılması

---

[73] İlhan Tekeli, İlber Ortaylı, **a.g.e,** s.126.
[74] İlhan Tekeli, **Cumhuriyet'in Belediyecilik Öyküsü (1923-1990),** Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İlhan Tekeli Toplu Eserler-4, İstanbul, 2012, s.50-51.
[75] Tarkan Oktay, "a.g.e.", s.193.
[76] "27 Mayıs 1933 tarihli 2226 sayılı İstanbul Belediyesine Bağlı (İstanbul Sular İdaresi) Teşkili Hakkında Kanun", **Resmî Gazete,** Sayı 2416, 1 Haziran 1933.
[77] İlhan Tekeli, "Bir Üst Anlatı: Cumhuriyet'in 100. Yılında Kentsel Altyapının ve Hizmetlerin Gelişimi", **Cumhuriyet'in 100 Yıllık Serüveninde Yerel Yönetimler ve Şehircilik**, Cilt IV (ed. İlhan Tekeli), Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları, İstanbul, 2023, s.102.
[78] İlhan Tekeli, "a.g.e.", s.40.
[79] "10 Mart 1954 tarihli 6349 sayılı İstanbul Birleşik İdaresinin Ayrılması Hakkında Kanun", **Resmî Gazete,** Sayı 8661,18 Mart 1954.

Hakkındaki 6349 Sayılı Kanunun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun"[80] ile gerekli düzenlemeler yapılmış, 1 Mart 1956 tarihinden itibaren yeni idare düzenine geçilmesi uygun bulunmuştur. 27 Mayıs 1960'tan sonra yerel yönetimlerde istikrar sağlanamayınca eski sisteme geri dönülmüştür. Belediye başkanlarının görevlerine son verilmiş, yeni bir seçim yapılana kadar eskiden olduğu gibi başkanların atama yoluyla göreve gelmesi uygun bulunmuştur. 1963 yılında yerel seçimler yapılmış, Haşim İşcan (1898-1968), İstanbul'un doğrudan halkın seçimi ile göreve gelen ilk belediye başkanı olmuştur.[81]

1950'ler İstanbul'da sanayileşme ve göçün etkisiyle büyük değişimlerin yaşandığı yıllar olmuştur. Şehir kalabalıklaştıkça yerel hizmetlerin düzgün bir şekilde işleyebilmesi zorlaşmıştır. Bu yıllarda İstanbul Belediyesinin ilgilendiği en önemli konuların başında imar meselesi gelmektedir. 1945-1960 yılları arasında yeni meydanlar ve yollar açılmış, yeşil alanların düzenlenmesi üzerine çalışılmıştır.[82]

Lütfi Kırdar (1887-1961)'ın belediye başkanlığı döneminde İstanbul'un nazım projesi şehir plancısı Henri Prost (1874-1959)[83] ve ekibi tarafından yürütülmüştür. 1946 yılında yapılan seçimler sonucu Türkiye'de tek partili rejimden çok partili rejime geçilmiş, bu süre zarfında 1949 yılında belediye başkanlığı görevini Fahrettin Kerim Gökay (1900-1987) üstlenmiştir. 1950 yılında İstanbul Belediyesindeki görevinden ayrılan Henri Prost'un imar planlarının değerlendirilmesi için şehircilik uzmanı mimar ve öğretim üyelerinden oluşan *Geçici Revizyon Komisyonu* kurulmuştur. Komisyon üyeleri: Mukbil Gökdoğan (1909-1992), Cevat Erbel, Mehmet Ali Handan (1915-1990), Mithat Yenen (1908-1987), Kemal Ahmet Arû (1912-2005), Behçet Ünsal (1912-2006), Muhittin Güven (1915-1991) ve komisyona gözlemci olarak katılan Seyfi Arkan (1093-1966)'dır. Komisyonun hazırladığı rapor sonucunda Belediye

---

[80] "27 Şubat 1955 tarihli 6499 sayılı İstanbul Birleşik İdaresinin Ayrılması Hakkındaki 6349 Sayılı Kanunun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun", **Resmî Gazete,** Sayı 8943, 1 Mart 1955.
[81] "Belediye Başkanları", **Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi** (C.II, s.140-141), T.C. Kültür Bakanlığı ve Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayını, İstanbul, 1994, s.140-141.
[82] Tarkan Oktay, "a.g.e.", s.197.
[83] Henri Prost hakkında detaylı bilgi için ayrıca bkz: İpek Akpınar, **The Rebuilding of İstanbul After the Plan of Henri Prost, 1937-1960: From Secularization to Turkish Modernisation**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, London, Bartlett School of Graduate Studies Department of Architecture University College London, 2003; Pelin Bolca, **Reconsidering the Western town planning approach for Historic Cities and Memories in Mediterranean Region: The Agence Prost from Paris to İstanbul (1910s-1950s),** Yayınlanmamış Doktora Tezi, Politecnico di Torino, Italy, 2022.

Meclisi tarafından İstanbul'un imar planının yapılması için İstanbul Belediyesi İmar Müdürlüğü bünyesinde Emin Onat (1908-1961), komisyon üyeleri arasında da yer almış olan Cevat Erbel, Kemal Ahmet Arû ve Mukbil Gökdoğan'ın yer aldığı *İmar Müşavirler Heyeti*'nin kurulmasına karar verilmiştir. Müşavirler Heyeti tarafından Prost'un planı revize edilmiş olsa da İmar Müdürlüğünün bünyesindeki teknik eleman kadrosunun yetersiz olması planda istenilen sonuca varılamamasına yol açmıştır. 1956 yılında ise heyet üyeleri görevlerinden ayrılmışlardır.[84]

Cumhuriyet tarihinde şehirlerin gelişimi ve şehir planlamasının dönüm noktası Menderes Dönemi olmuştur.[85] Zamanla nüfusu 1 milyonu aşmış olan İstanbul için imar konusu önem arz etmiştir. 9 Temmuz 1956 tarihli 6785 sayılı İmar Kanunu ile İstanbul'un imarı için yasal çerçeve oluşturulmuştur. Ağustos ayında çıkarılan 6830 Sayılı İstimlâk Kanunu ile imar hazırlıkları tamamlanmıştır. Böylece İstanbul'da 4 yıl sürecek imar çalışmalarına başlanmıştır.[86]

1960 yılına kadar süren İstanbul'un imar çalışmalarında açılan, genişletilen ve düzenlenen bazı yollar ve meydanlar; Vatan ve Millet Caddeleri, Eminönü-Unkapanı Yolu, Sirkeci-Florya Sahil Yolu, Atatürk Bulvarı, Barbaros Bulvarı, Eyüp Meydanı, Üsküdar İskele Meydanı ve Haydarpaşa Limanı'dır. İmar projesi kapsamında binlerce bina, ev ve tarihî yapı yıkılmıştır. Yolları genişletmek ve yeni caddelere dönüştürmek amacıyla dar yollar plansız olarak yıkılmış, bu bölgelerde bulunan tarihî eserlerin büyük bir kısmı hasar görmüş, yerinden taşınmış ya da yıkılmıştır. Bu dönemde yapılan imar faaliyetleri İstanbul'un tarihî dokusunun değişmesine yol açmıştır.[87]

---

[84] Canâ Bilsel, "Geç Osmanlı Döneminden Cumhuriyet'e Çağdaş Şehir Düşüncesi ve İstanbul Planlaması, **Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi**, (C.VII, s.496-534), ed. Coşkun Yılmaz, İBB Kültür A.Ş., İstanbul, 2015, s.520-522.
[85] Doğan Kuban, "Menderes ve İstanbul", **Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi,** (C.V, s.389-392), T.C. Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1994, s.389.
[86] İlhan Tekeli, **İstanbul'un Planlanmasının ve Gelişmesinin Öyküsü,** Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İlhan Tekeli Toplu Eserler-25, İstanbul, 2013, s.168.
[87] Doğan Kuban, "a.g.e.", s.390-391; Canâ Bilsel, "a.g.e.", s.524.

İKİNCİ BÖLÜM
İSTANBUL BELEDİYESİ TEKNİK HİZMETLERİ VE MÜHENDİSLİK KADROLARI

Bir yandan dünyada ve Türkiye'de şehir ve belediyecilik anlayışının geçirdiği tarihsel değişimler diğer yandan insan yaşamını kolaylaştırılan teknolojilerin ortaya çıkışı, belediyenin şehre sağladığı altyapı ve teknik hizmetlerinin tanımlanmasında ve güncellenmesinde belirleyici olmuştur. Bu hizmetlerin sınırları siyasi ve yasal olarak çizilirken hizmetleri gerçekleştirecek teknik sınıf için de tanımlamalar yapılmıştır. Bu bölümde nizamnameler ve talimatnamelerde belediye mühendislerine ilişkin görev tanım ve kapsamlarının izleri sürülecek ve tarihsel değişimi ortaya konmaya çalışılacaktır. Kaynakların elverdiği ölçüde mühendislerin çalışma koşullarına ışık tutabilmek için belediye bünyesinde oluşturulan mühendislik/teknik kadroların sayısı, mühendislik kadrolarının çeşitleri ve maaşlarına dair veriler paylaşılacak ve tartışılacaktır.

2.1. İstanbul Şehremanetinde Teknik İşlerin Yürütülmesi ve Mühendislere İlişkin Yasal Düzenlemeler

İstanbul Şehremanetinin kuruluşundan itibaren teknik işlerin yürütülmesi için Şehremaneti kadrolarında hükümet tarafından tayin edilen mühendislere yer verilmesi planlanmıştır. Şehremaneti mühendislerinin görevleri yolların ve kaldırımların inşası ve tamiri, su yolları ve lağımların ıslah edilmesi, harita ve planların hazırlanması olarak belirtilmiştir.[88] İstanbul Şehremanetinin birimlerinin oluşturulması ve bünyesinde çalışacak mühendislerin görev ve sorumluluklarının belirlenmesi için bazı düzenlemeler yapılması gerekmiştir. Tezin önceki bölümünde genel olarak bahsi geçen belediye kanunlarındaki mühendislerin istihdamı konusunu ele alan maddeler bu bölümde detaylandırılacaktır.

Mühendislerin istihdamına ilişkin karşımıza çıkan ilk düzenleme, 1857 tarihli "Altıncı Daire-i Belediye Nizamatı"nda yer almaktadır. Nizamatın altıncı maddesinde,

[88] Osman Nuri Ergin, **MUB,** C.III, s.1290; Sıddık Tümerkan, **Türkiye'de Belediyeler (Tarihi gelişim ve bugünkü durum**), Zelliç Basımevi, İstanbul, 1946, s.14.

Altıncı Daire-i Belediyedeki mühendis ve mimar istihdamından bahsedilmiştir. Birinci mühendis ve mimar unvanına sahip ve belediye meclisinde müşavir olarak yer alan bu mimar ve mühendislerin yetkileri ve görevleri ise açıklanmamıştır.[89] Altıncı Daire-i Belediyede çalışacak mühendis ve mimarlar ile ilgili ayrıntılı bir düzenleme, 1858'de çıkarılan "Devâir-i Belediyeden Altıncı Daire İtibar Olunan Beyoğlu ve Galata Dairesinin Nizâm-ı Umûmîsi"nde yapılmıştır.[90]

Belediyede çalışacak mühendis ve mimarlar ile ilgili maddeler, uzmanlaşmanın ön planda olması bakımından diğer yasal düzenlemelerden oldukça farklıdır. Belediye meclisi tarafından belediyede maaşlı personel olarak çalışacak bu mühendis ve mimarların diploma sahibi olmaları gerektiği belirtilmiştir. Belediyeye ait işler dışında belediye meclisinden izin almadan herhangi bir işte çalışamayacakları vurgulanmıştır. Belediye mühendis ve mimarlarına verilen yetkiler genişletilmiştir. Bununla birlikte teknik işlerde üstlendikleri tüm inisiyatifin ve sorumluluğun mühendis ve mimarlarda olduğunun altı çizilmiştir.[91]

1868 tarihli "Dersaadet İdare-i Belediye Nizamnamesi"nin altıncı maddesinde, Şehremanetinde bir adet başmühendis ve kesin bir sayı belirtilmese de ihtiyacı karşılayacak kadar mühendis görevlendirilmesinden bahsedilmiştir. Ancak burada çalışacak mühendislerin görev ve yetkileri hakkında herhangi bir detaya yer verilmemiştir.[92] Bu durumda, önceki düzenlemenin sürdürüldüğü düşünülebilir.

1877 tarihli "Dersaadet Belediye Kanunu"nun on birinci maddesinde ise Şehremanetinde çalışacak sermühendisin görev tanımı ilk defa yapılmıştır. Şehremanetine ait fen işlerinin sorumluluğu sermühendislik birimine verilmiştir. Ayrıca Emanet Hendesehanesi tarafından hazırlanan haritalar ve evraklar ve diğer belediye dairelerinden gelen resim ve haritaların korunması ve arşivlenmesi görevi de sermühendislik birimine verilmiştir.[93] Aynı kanunun yirmi sekizinci maddesinde ise

---

[89] Osman Nuri Ergin, **Mecelle-i Umûr-ı Belediyye**, C.IV, İBB Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, İstanbul, 1995, s.1602; H. İbrahim Koca, **a.g.t.**, s.87.
[90] "Devair-i Belediyeden Altıncı Daire İtibar Olunan Beyoğlu ve Galata Dairesinin Nizâm-ı Umûmîsi", **Düstur**, I. Tertip, Cilt II, s. 467.
[91] "Devair-i Belediyeden Altıncı Daire İtibar Olunan Beyoğlu ve Galata Dairesinin Nizâm-ı Umûmîsi", **Düstur**, I. Tertip, Cilt II, s. 467; Osman Nuri Ergin, **MUB**, C.IV, s.1607-1608.
[92] Osman Nuri Ergin, **MUB**, C.IV, s.1617-1618. 1608.
[93] Osman Nuri Ergin, **MUB**, C.IV, s.1630.

belediye dairelerinde çalışan belediye mühendisliğinin görev tanımı yapılmıştır. Belediye mühendisinin görevleri yollar, kaldırımlar, binalar ve belediye dairesine ait tüm fennî işleriyle ilgilenmek ve Hendesehaneye ait belgelerin saklanması olarak belirtilmiştir.[94]

1912 tarihli "Dersaadet Teşkilat-ı Belediyesi Hakkında Kanun-ı Muvakkat"ın dördüncü maddesinde ise sermühendisliğin sorumluluğunda olan teknik işlerin, Şehremanetinde kurulacak Heyet-i Fenniye Müdürlüğü ile yürütüleceğinden bahsedilmiştir. Ayrıca belediye daire mühendisi unvanı yerine "umur-ı fenniye memurluğu" (fen işleri memurluğu) kadrosu oluşturulmuştur. Bu memuriyette çalışacak kişilerin Şehremaneti tarafından seçileceği belirtilmiştir.[95] Heyet-i Fenniye Müdürünün görev ve yetkileri ise 1913 tarihli "Şehremanetiyle Şuubât İdaresindeki Encümenlerin ve Erkân ve Me'murînin Vazaifini Mübeyyin Nizamname"sinin beşinci maddesinde açıklanmıştır. Heyet-i Fenniye müdürlüğü, başta cadde ve sokakların aydınlatılması, şehrin temizliği ve düzeninin sağlanması, Heyet-i Fenniyeye ait tüm belge ve haritaların korunması ve saklanması olmak üzere Şehremanetinin tüm fennî işlerinden ve belediye şubelerinin fen işlerinden sorumlu bir yapı halini almıştır.[96]

1913 tarihli "Heyet-i Fenniye Müdüriyeti ile Memurîn-i Fenniyyesinin Vazâifini Havî Talimat", Heyet-i Fenniye Müdürlüğü ve bu birimde görev alan fen memurlarının görevlerini içeren ayrıntılı bir yasal düzenlemedir. Bu mevzuatta Heyet-i Fenniye Müdürlüğüne ait birimler ve bu birimlerde çalışan mühendislerin görevleri tek tek açıklanmıştır.[97]

Heyet-i Fenniye, daha önce bahsedilen 1877 Dersaadet Belediye Kanunu'nun on birinci maddesi ile 1913 tarihli nizamnamenin beşinci maddesinde belirtilen görevleri yerine getirmek için "Tetebbu'ât ve Tatbîkât Şubesi, Turuk ve Meâbir Şubesi, Nezâfet-i Fenniye Şubesi, Mimârî Şubesi ve Makina ve Sanâyi Şubesi" olmak üzere beş şubeye

[94] **a.e**., s.1633.
[95] Sıddık Tümerkan, **a.g.e.**, s.199; H. İbrahim Koca, **a.g.t.**, s.42-43.
[96] Osman Nuri Ergin, **MUB**, C.IV, s.2047.
[97] **a.e.,** s.2060.

ayrılmıştır.[98] Bu yasal düzenlemede bahsedilen şubeler ve bu şubelerde çalışan mühendislerin görevleri aşağıda detaylandırılacaktır.

2.1.1. Heyet-i Fenniyenin Birimleri (1913)

Tetebbu'ât ve Tatbîkât (İnceleme ve Uygulama) Şubesi:

Şehrin imar planları ve yangın bölgelerine ait haritalarının hazırlanması ve güncellenmesinden sorumludur. Ayrıca hazırlanan bu planlara dayanarak yapı denetimi, ruhsatlandırma, Şehremanetine ait taşınmaz malların kaydının tutulması, bina ve sokakların numaralandırılması gibi uygulama ve denetim işlerinin yürütülmesi görevini üstlenmiştir. Bu şubede çalışan mühendislerin temel görevleri Heyet-i Fenniyede yürütülen teknik ve fennî işlerin uygulanması ve denetimi, şubeler arasındaki iletişimin sağlanması olarak açıklanmıştır.[99]

Turuk ve Meâbir (Yollar ve Köprüler) Şubesi:

Yol, kaldırım, köprü ve kanalizasyonların yapımı, onarımı ve denetimi temel görevlerindendir. Tramvay hatlarının yollarla ilgili kısımlarından sorumludur. Bu görevlerinin yanı sıra ayrıca tramvay hatlarının uygulanması ve ihtiyaç bulunması durumunda Tetebbu'ât ve Tatbîkât Şubesinin bazı fennî projeleri hazırlamalarına yardımcı olma görevi de bu şubeye verilmiştir. Bu şubedeki mühendislerin temel görevi ise; yolların, kaldırımların, kanalizasyonların ve köprülerin inşaatı, onarımı ve bakımına dair süreçleri yürütmek ve denetlemektir. Ayrıca inşaat ve tamir işleri için keşiflerin yapılması, şartnamelerin ve raporların hazırlanması ve kontrolünden sorumlu oldukları belirtilmiştir.[100]

Nezâfet-i Fenniye Şubesi (Temizlik İşleri):

Heyet-i Fenniyenin temizlik işlerinden sorumlu birimidir. Yolların temizliği, çöplerin toplanması, kanalizasyonların temizliği başta olmak üzere şehrin her türlü temizlik işlerinin idaresini üstlenmiştir.[101]

---

[98] **a.e**., s.2060.
[99] **a.e.**, s.2061, 2069.
[100] **a.e.**, s.2062, 2069-2073.
[101] **a.e.,** s.2062.

Mimârî Şubesi:

Şehremaneti binalarının inşası, onarımı ve korunması ile halka açık bahçeler ve parkların yapımı ve ağaçlandırılması, umumî tuvaletlerin bakımı ve korunması gibi görevler verilmiştir.[102]

Makina ve Sanâyi Şubesi:

Temel görevi su, elektrik, gaz, tramvay gibi ulaşım ve altyapı hizmetlerinin yürütülmesidir. Bu görevinin yanı sıra sanayi ve makine tesislerinin denetimi, deniz, dere, rıhtım ve iskelelerin temizliği gibi fennî işleri yürütmekle görevlendirilmiştir. Şubede çalışan mühendisler ise teknik raporların hazırlanması, bahsi geçen altyapı ve ulaşım hizmetlerinin denetimi ve yürütülmesi görevini üstlenmiştir. [103]

Görüldüğü üzere 1913 tarihli mevzuatta Heyet-i Fenniyenin Tetebbu'ât ve Tatbîkât, Turuk ve Meâbir ve Makina ve Sanâyi şubelerinde mühendis istihdamı planlanmıştır.

2.2. İstanbul Belediyesinde Teknik İşlerinin Yürütülmesi ve Belediye Mühendislerinin İstihdamına İlişkin Yasal Düzenlemeler

Cumhuriyet Dönemi'nde yapılan yasal düzenlemeler, daha önceki kanunları daha modern bir forma sokmaya yönelik olmuştur. Belediye teşkilatının temeli "1580 sayılı Belediye Kanunu" ile kurulmuş, daha sonra bu kanuna yapılan bazı eklemeler ve düzenlemelerle uzun yıllar geçerliliğini korumuştur.

2.2.1. Teknik İşlerinin Yürütülmesi ve 3 Nisan 1930 Tarihli 1580 Sayılı Belediye Kanunu[104]

"1580 sayılı Belediye Kanunu" ile belediye hizmetlerinin standartlaşması ve merkezî bir hukuki yapıya bağlanması yolunda önemli adımlar atılmıştır. Bu adımlardan en önemlisi İstanbul'un vilayet ve belediye yönetim yapısının bir arada yürütülmesi olmuştur. İlgili kanunda, direkt olarak belediye mühendisleri ve

[102] **a.e.**, s.2062.
[103] **a.e.**, s.2062, 2074-2077.
[104] 1580 sayılı Belediye Kanunu, **Resmî Gazete**, Sayı 1471, 14 Nisan 1930.

mühendislik hizmetleri hakkında bir madde bulunmamaktadır ancak belediyelerin yürütme organları ve teknik görevleri detaylandırılmıştır.

Kanunun on beşinci maddesinde belediyenin görevleri açıklanmıştır. İmar planlarının, harita ve kadastrolarının hazırlanması, meydan, yol, iskele ve köprülerin inşası ve tamiri, temiz su temini, inşaatların denetimi gibi işler, belediyenin fen işleri biriminin üstlendiği görevler olarak belirtilmiştir.

Seksen sekizinci maddede, belediyedeki idari yapı içerisindeki belediye baş amirliği birimlerine yer verilmiştir. Belediye teşkilatının baş amirlik birimlerinden biri "Fen İşleri Müdürlüğü" olarak tanımlanmıştır. Bu birimde baş amir statüsünde görev alacak kişilerin unvanları ise "fen işleri müdürü, başmühendis veya mühendisler" olarak verilmiştir. Buradan mühendislerin istihdamı ve kadro yapısı konusunda belediyenin teknik personeli arasında bulundukları anlaşılmaktadır.

Aynı maddede, belediye şubelerine yönelik bir düzenlemeye de yer verilmiştir. Belediye şubelerinin baş amirliklerinden biri "başmühendislik ya da mühendislik" olarak adlandırılmıştır. Bu durumda mühendislerin, belediye şubelerinde başmühendis veya mühendis unvanıyla görev yapacakları çıkarımı yapılabilir. Bu birimlere bağlı olarak gerek görüldüğü miktarda fen memurunun da belediye personel kadrosundaki düzenlemede yer aldıkları fark edilmektedir. Mühendisler de dahil olmak üzere belediye personelinin maaşı, oluşturulacak kadrolar ve çalıştırılacak personel sayısının belediyeye ait bütçe ile belirleneceği ifade edilmiştir.

Kanun'un doksan altıncı maddesinde, Ankara Belediyesi ve İstanbul Belediyesi için özel bir duruma yer verilmiştir. Belediye teşkilatında yer alan şubelerdeki idari kadronun ve belediyeye bağlı kurumların müdür ve reislerinin atanması konusundaki yetkili mercii olarak belediye başkanı gösterilmiştir.

Belediye Kanunu'na ek olarak çıkartılan 31 Ağustos 1930 tarihli düzenlemede, belediyenin teşkilat yapısının temelinde yer alan baş amirliklerden biri "Fen İşleri Müdürlüğü" olmuştur. Belediye şubelerinin teşkilatında ise şube müdürlüğüne bağlı

birimlerden birinin "başmühendislik" olduğu vurgulanmıştır. İlgili düzenlemede Fen İşleri Müdürlüğünün görev tanımlarına da yer verilmiştir:

> "Fen İşleri Müdürlüğü: Şehrin şekli hazır ve müstakbel harita ve planlarının tanzimi ve takarrür eden program mucibince tatbik ve icrası ve mebaninin kanuna ve nizamlara ve sıhhî ve fennî kaidelere tevfikan inşasının temini, yolların ve meydanların tanzimi, kaldırım ve iskele ve köprü ve rıhtımların ve belediye idaresine ait binaların inşa ve tamiri, hidematı umumiyeyi ifa eden şirketlerin mukavelename ve şartnamelerindeki fennî şartların ve halkın ve şehrin menfaatine teallük eden hususatın tamamen tatbik olunup olunmadığının takibi, tartıların ve ölçülerin muayene ve tanzimi, inhidama mail binaların yıkılması ve mazarratlarının kaldırılması, derelerin temizlenmesi, deniz ve nehirlerde işleyen ufak nakliyat vasıtalarının liman dairesi ve ticaret müdürlüğünün mütâleasını alarak ve kara nakliye vasıtalarının doğrudan doğruya sağlamlığını ve istiap haddinin azamî tahammül derecesini tayin etmek ve numaralarını vermek, beynelmilel seyrüsefer işaretlerini koydurmak, gaz ve benzin gibi yanmak ve patlamak tehlikesi olan maddelerin ve kömür depolarının mevkilerini ve konacağı yerlerin şeraitini tayin ve tesbit etmek, emlâk ve her nevi inşaat ve tesisat hakkında talep vukuunda fennî muayeneler icra ederek rapor ve şehadetname vermek, tiyatro ve sinema ve otel gibi umuma mahsus yerlerin fennî şartlarının ve bu gibi mahallerle sınai müessese ve fabrikalarda elektirik tesisatının makine ve motör ve inbıklarının ve kazan ve ocak ve bacalarının gerek ilk önceden gerek sonradan daimî surette fennî muayenelerini icra ve zararlarını izale etmek, su ve elektirik ve havagazı saatlarını kontrol etmek, şubelerdeki muamelâtı fenniyeyi tanzim ve murakabe eylemek, sinama operatörlerini ve şoförleri imtihan etmek ve fennî ehliyetlerini tayin eylemek vesair fennî işlerle mükelleftir. Şirketler komiserliği bu müdürlüğe bağlıdır."[105]

Bu düzenlemeye göre Fen İşleri Müdürlüğü; şehrin planlanması, yol ve meydanların düzenlenmesi, kaldırım, iskele, köprü gibi yapıların inşası ve tamiri, bina ve yapıların denetimi gibi temel görevlerinin yanı sıra su, elektrik ve havagazı gibi kamu hizmetlerini sağlayan imtiyazlı şirketlerin denetimi de başta olmak üzere mühendislik ve altyapı hizmetlerinden sorumlu geniş yetkilerle donanmış bir teşkilat yapısı haline getirilmiştir.

---

[105] "Heyeti umumiyece tadilen kabul olunan şekil 1580 numaralı belediye kanununun İstanbul belediyesinde tatbiki suretine dair nizamname", **Resmî Gazete,** Sayı 1583, 31 Ağustos 1930.

2.2.2. Belediye Mühendislerine İlişkin Yasal Düzenlemeler

Belediyede çalışan mühendislerin statüsü, mesleki tanımları ve yaptıkları işler iki kaynak tarafından şekillenmiştir. Biri, belediyelerin hizmet ve yetki alanlarına dair yapılan yasal düzenlemelerdir. Diğeri ise genel olarak mühendislik mesleğiyle ilgili mevzuat değişimleridir. Bu düzenlemeler belediyede çalışan mühendisleri de bağlamaktadır.

1927 yılında çıkarılan kanun[106] ile mühendislik ve mimarlık mesleğinin sadece eğitim alan kişiler tarafından yapılması yasal bir temele oturtulmuştur. İlgili kanunda; diploması ve ruhsatnamesi olmayanların resmî ve özel hiçbir kurumda çalışamayacakları belirtilmiştir. Bu tarihten öncesinde mühendis ya da mimarlık okullarından diploma almamış ancak fiilen hükümet ya da belediyelerde görev yapan mühendis ve mimarların durumu 30 Kasım 1930 tarihli düzenlemede yeniden ele alınmıştır. İlgili düzenlemede bu kişilerden 1927 yılı öncesinde sınava girmiş ve liyakatle mesleğinde yükselmiş kişilere ruhsatname verilebileceği ifade edilmiştir.[107]

1933 yılında çıkarılan 2290 sayılı "Belediye Yapı ve Yollar Kanunu", belediyelerin görevlerinden olan imar denetimi, ruhsatlandırma süreci ve kamu güvenliğini sağlama yetkilerini belirten yasal bir düzenlemedir İlgili kanunda belediye mühendislerinin ve fen memurlarının imar sürecinde denetleme ve raporlamaya yönelik görev ve yetkilerine vurgu yapılmıştır.[108]

4 Haziran 1934 tarihinde çıkarılan 2497 sayılı "Belediyece yapılacak istimlâk hakkında kanun", teknik uzmanlık ve denetime vurgu yapan bir düzenlemedir. Kanunda, belediye adına istimlâk edilecek yerlerin ayrıntılı haritalarının belediye mühendisi tarafından hazırlanması gerektiği belirtilmiştir. Belediye mühendisinin

---

[106] "1035 sayılı "Mühendislik ve Mimarlık Hakkında Kanun", TBMM Açık Erişim: https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc005/kanuntbmmc005/kanuntbmmc00501035.pdf (Son Erişim Tarihi: 03.01.2026).

[107] "Mühendislik ve Mimarlık hakkındaki 1035 numaralı kanunda musarrah ruhsatnamelerin usulü itasına dair talimatname", **Resmî Gazete**, Sayı 1685, 29 Aralık 1930**.**

[108] "10 Haziran 1933 tarihli 2290 sayılı Belediye yapı ve yollar kanunu", **Resmî Gazete,** Sayı 2433, 21 Haziran 1933.

bulunmadığı yerlerde bu görevi nâfia (bayındırlık) mühendisi, mimar, fen memuru veya belediye kalfasının yapabileceği belirtilmiştir.[109]

1938 yılında, belediyede çalışan yüksek mühendisler, mühendisler ve diğer fen memurlarının bazı istisnai durumlar dışında sadece ilgili kurumda çalışmakla yükümlü olduğu ve başka bir işten para kazanamayacakları vurgulanmıştır. Bu kişilerin akademik çalışmaları ve hocalık görevleri bu kapsamın dışında tutulmuştur. Konu, kentsel planlama ve inşaat faaliyetlerinin mesleki yeterliliği olan mimar ve mühendislerin yetkisi dahilinde yapılmasını ön gören ve şehircilik uygulamalarında teknik uzmanlığın önemine vurgu yapan 17 Haziran 1938 tarihli 3458 sayılı "Mühendislik ve Mimarlık Kanunu"nu vesilesiyle gündeme gelmiştir.[110]

1939 yılında Nafia Vekâletinin görevlerine ilişkin çıkarılmış olan kanunun yirmi sekizinci maddesinde; belediyelerin fen işlerinde çalışacak teknik kadrolarına yapılacak atamaların Nafia Vekâleti tarafından yapılacağı belirtilmiştir.

> "Yirmi sekizinci madde: Belediyelerde teşkil edilecek fen heyetleri kadrolarında bulunan yüksek mühendis, yüksek mimar, mühendis, mimar ve fen memurları belediyelerin inhası üzerine Nafıa Vekâletince tayin olunur."[111]

Aynı yıl çıkarılan kanunla *İETT İşletmeleri Umum Müdürlüğü* kurulmuştur. İlgili kanunda bu müdürlükte çalışacak teknik elemanların (mimar, mühendis ve fen memurları) istihdamının Nafia Vekâletince yapılacağı belirtilmiştir.[112]

1944 tarihli 4585 sayılı "Belediye Yapı ve Yollar Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesine dair kanun"un on sekizinci maddesinde, tüm yapıların proje ve inşaatı, önem ve büyüklük durumlarına göre fen adamlarının sorumluluğuna

---

[109] "Belediyece yapılacak istimlâk hakkında kanun", **Resmî Gazete**, Sayı 2722, 9 Haziran 1934.
[110] "17 Haziran 1938 tarihli 3458 sayılı Mühendislik ve Mimarlık Kanunu", **Resmî Gazete,** Sayı 3945, 28 Haziran 1938.
[111] "26 Mayıs 1939 tarihli 3611 sayılı Nafia Vekâleti Teşkilat ve Vazifelerine Dair Kanun", **Resmî Gazete,** Sayı 4219, 30 Mayıs 1939.
[112] "16 Haziran 1939 tarihli 3645 sayılı İstanbul Elektrik, Tramvay ve Tünel İdareleri ve Tesisatının İstanbul Belediyesine Devrine Dair Kanun", **Resmî Gazete**, Sayı 4239, 22 Haziran 1939.

verilmiştir. İlgili maddede yüksek mühendis, yüksek mimar, mühendis, mimar, fen memuru ve ehliyetli kalfaların bu fen ve meslek adamları olduğu açıklanmıştır. [113]

> "On sekizinci madde: Resmî ve hususi bütün yapıların proje ve inşaatı, nevi ve ehemmiyet ve büyüklük derecelerine göre fen adamlarının nezaret ve mesuliyeti altında yapılır. İnşaatın nezaret ve mesuliyetini üzerine almış olanlar, herhangi bir sebeple olursa olsun bu vazifeden çekildikleri takdirde derhal ruhsat tezkeresini veren makamı yazı ile ve resmen haberdar etmeğe mecburdurlar. Aksi takdirde inşaatın sonuna kadar kanuni mesuliyetten kurtulamazlar. İnşaat sahiplerinin yeniden göstereceekleri fen adamları da resmen mesuliyeti kabul ve deruhte etmedikçe inşaata devam edemezler.
>
> Yüksek mühendis, yüksek mimar, mühendis, mimar, fen memuru ve ehliyetli kalfalardan ibaret olan fen ve meslek adamlarından her birinin ellerine yapının nevi ve ehemmiyet ve büyüklüğüne göre hangi binaların mesuliyetini kabul ve deruhte edebileceklerini ve salâhiyet derecelerini gösterir Nafıa Vekâleti tarafından tesbit edilecek esaslar dairesinde birer vesika verilir. Ehliyetli inşaat kalfaları yetiştirmek maksadiyle icabeden yerlerde Nafıa Vekâletince kurslar açılır. Bu kurslara ait esaslar Dahiliye, Maarif ve Nafıa Vekâletlerince müştereken tesbit edilir. Bunun için icabeden tahsisat umumî muvazene ile temin edilir ve hususi idare ve belediyelerce de bu kurslara yardım edilebilir."

Bu dönemde çıkarılan kanunlar ve yapılan düzenlemelerle mühendislerin görev ve yetkileri belirlenmeye çalışılmıştır. Şehir planlamasında ve inşaat faaliyetlerinin bir standart dahilinde teknik uzmanlık temelli bir kontrol mekanizmasıyla yürütülmesi için çaba gösterilmiştir.

2.3. İstanbul Belediyesinde Mühendis Kadroları: İstihdam, Sayı ve Ücretler

Tezin bu bölümü İstanbul Belediyesinde mühendis istihdamlarının nasıl yapıldığının cevabını aramakta ve belediyedeki mühendis kadrolarının oluşumunu ele almaktadır. Bu doğrultuda mühendislerin de dahil olduğu teknik personelin belediye

[113] "Belediye Yapı ve Yollar Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesine dair kanun",**Resmî Gazete,** Sayı 5733, 17 Haziran 1944.

bünyesinde hangi unvanlarla istihdam edildikleri, belediyenin teknik kadro yapısı ve maaşlar incelenmiştir.

2.3.1. Belediye Mühendislerinin İstihdam Biçimleri

Mevzuat üzerinden yaptığımız araştırmalar, İstanbul Belediyesine mühendis alımının uzun bir süre belediyelere ya da yalnızca İstanbul Belediyesine özel olmadığını, diğer devlet kurumlarıyla benzer olduğunu göstermiştir. Bir mühendis, örneğin Nafıa Nezaretinde veya ona bağlı birimlerde (örneğin vilayetlerde) nasıl işe alınıyorsa, İstanbul Belediyesinde de aynı yöntemle işe alınıyor gibi görünmektedir. Bu işe alma yöntemi, Hendese-i Mülkiye Mektebinin kuruluşuna kadar gitmektedir.

20 Haziran 1884 tarihli "Hendesehane-i Mülkiye Nizamnamesi"nde, kamu hizmetlerinde yararlanmak üzere, askerî mühendishaneye bağlı olarak kurulan sivil mühendislik okulundan diploma ile mezun olanların istihdam alanları da tanımlanmıştır. Mezuniyetin ardından önce üçüncü derece mühendislik görevinde iki yıl deneyim kazanacak ve ikinci derece mühendisliğe yükselecek, bu görevde iki yıl kaldıktan sonra birinci dereceye yükselecek mühendisler öncelikle "Demir Yollar ve Turuk ve Meâbir ve Vilâyât-ı Nâfia Müdürlüklerine ve Komiserliklerine" atanacaktır. İstanbul ve diğer vilayetlerin belediye mühendisliklerinde ihtiyaç oldukça, Hendese-i Mülkiyeden mezun olmuş ve uygulama görmüş mühendis bulunduğu müddetçe, bu kadrolara onlar atanacaktır.[114] Görüldüğü üzere, mezunların işe alım süreci tercihe bağlı değil, bir zorunluluktur. Hendese-i Mülkiye Mektebi ilk mezunlarını verdiğinde, görevlendirmeleri bu esas üzerine gerçekleştirilmek üzere Nafia Nezaretine emanet edilmiştir. Nazır huzurunda yapılan kura usulüyle mezunlar Nezarete, ona bağlı vilayet mühendisliklerine, demiryolları komiserliğine atanmış, beş adedi de Şehremanetine mühendis olarak gönderilmiştir.[115]

Okul, II. Meşrutiyet'in ardından askerî idareden alınıp Nafia Nezaretine geçince, bu kurumun tarihine ilişkin kaynaklarda da tarif edildiği gibi, bir dizi

[114] Burak Barutçu, "Hendese-i Mülkiye, Mühendis Mekteb-i Âlîsi ve Yüksek Mühendis Mektebi Nizamnamelerinin Karşılaştırılması", **1773'ten 2023'e İTÜ Tarihi Cilt II: 1944 Dönemi Mühendislik ve Mimarlığın Değişimi,** ed. Duygu Aysal Cin, İstanbul, İTÜ Yayınevi, 2023, s.125.
[115] Şenay Atam, **Osmanlı Devleti'nde Nafia Nezareti**, Ankara Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2020, s.143.

değişiklik meydana gelmiştir. Mezunların istihdamı söz konusu olduğunda, II. Meşrutiyetin özgürlük ortamının bir müddet etkili olduğu iddia edilebilir. Osmanlı arşiv belgelerine dayanarak Şenay Atam'ın ifade ettiğine göre, Nafia Nezareti mezunları devlet kurumlarında istihdam etmekte zorluk yaşıyordu, çünkü mühendisler daha yüksek maaş alabilecekleri diğer işleri tercih ediyorlardı. Bu durum, yabancı mühendis istihdamını zorunlu kılıyordu. Nafia Nezareti, Mühendis Mektebi mezunlarının tayin ve atamalarında söz sahibi olmak istiyordu. Bu bağlamda devletin kadro ihtiyacı için mecburî hizmet hayata geçirilmeye başlandı.[116] 26 Nisan 1913 tarihli geçici kanun ile çerçevelenen aşağıdaki düzenleme, 25 Haziran 1914 tarihinde onaylanarak yürürlüğe girmiştir:

> "Mühendis Mektebi'nden mezun olan mühendislerin beş yıl süren eğitim sürelerinin her yılı için ikişer sene, bu okuldan seçilerek veya dışardan sınava girmek suretiyle kazananlardan yurt dışına gönderilenlerin her yıl için ikişer sene Nafia Nezaretinin uygun göreceği yerlerde hizmet etmeleri mecburi tutulmuştur."[117]

Zorunlu hizmet yükümlülüğünü yerine getirmek istemeyenlerin tazminat ödemeleri kararlaştırılmıştır. Bu tarihten itibaren Şehremanetinde işe girmiş Mühendis Mektebi mezunlarının, bu yasa üzerine zorunlu hizmet yükümlülüğünü yerine getirmekte olduğu düşünülebilir.

Hem ülke hem de mühendislik eğitimi, ilerleyen yıllarda büyük değişimler geçirmiştir. Cumhuriyet ile birlikte yeni anayasa yapılmış, birçok husus hukuki olarak ve mesleki olarak yeniden ele alınmıştır. Ancak mühendislerin devlet olanaklarıyla yatılı ya da burslu okuması halinde zorunlu hizmete tabi olmaları hususu (bu durum başka meslekler için de geçerlidir) değişmemiş, yeni bir yasayla yeniden tanımlanmıştır.

20 Haziran 1938 tarihinde kabul edilmiş 3467 sayılı "Yüksek Mühendis ve Teknik Okulları Mezunlarının Mecburi Hizmetlerine Dair Kanun" Cumhuriyet dönemi uygulamalarına ışık tutmaktadır.[118] Söz konusu kanun, devlet hesabına

---

[116] **a.e.,** s. 145.
[117] **a.e.,** s. 146.
[118] "20 Haziran 1938 tarihli 3467 sayılı Yüksek Mühendis ve Teknik okulları mezunlarının mecburi hizmetlerine dair kanun", **Resmî Gazete,** Sayı 3950, 4 Temmuz 1938.

öğrenim görmüş Yüksek Mühendis Okulları, Teknik Okullar, yurt dışında Nafıa Vekâleti hesabına eğitim ya da staj görmüş olanların mecburî hizmetleri ile ilgili esasları açıklamaktadır. Buna göre, devlet hesabına yüksek mühendis okullarından mezun olanların 8 yıl, teknik okul mezunlarının 3 yıl, yurt dışında eğitim ya da staj görmüş kişilerin eğitim/staj sürelerinin iki katı olacak şekilde devlet kurumlarında mecburi hizmette bulunmaları şart koşulmuştur. Mühendislik ya da teknik eğitimin mecburi hizmetinin gerçekleştirileceği kurumlar arasında Nafıa Vekâleti teşkilatı veya Nafıa Vekâletinin oluruyla diğer daireler ve kurumlar ile belediyeler sayılmıştır. Buradan anlaşılacağı üzere, belediyeler, tıpkı önceden olduğu gibi, mezunların Nafıa Vekâleti ya da diğer devlet kurumlarıyla aynı kategoride görülen bir istihdam alanıdır. Yasa, mecburi hizmete tabi mühendisler konusunda Nafıa Vekâletini (doğrudan ya da olur vermek yoluyla) yetkili kılar. Teknik personelin maaş düzenlemeleri konusunda da referans olarak Nafıa Vekâleti alınmıştır. Bu durum ilgili yasanın ikinci maddesinde şöyle ifade edilmiştir.[119]

> "Vekâletin muvafakatile, Nafıa teşkilâtı haricinde diğer dairelerle müesseseler ve belediyelerde çalışan yüksek mühendis, mühendis ve fen memurlarına, mecburî hizmetlerini yaptıkları müddetçe, Nafıa vekâletindeki usul dairesinde verilen maaş ve ücretlerden fazla verilemez."

Türkiye'de devlet hesabına –devlet okullarında- Yüksek Mühendis ve Teknik Okullarda okumuş kişilerin istihdamlarında Nafıa Vekâletinin bu derece yetki sahibi olmasının sebebi, bu okulların hala Nafıa Vekâletine bağlı olmasıdır. Hatta kanunda bahsi geçen yüksek mühendis okulu da "Yüksek Mühendis Mektebi"dir. Yine bahsi geçen Teknik Okul da "Yıldız Teknik Okulu"dur.[120] Nafia Vekâleti, tarihsel olarak teknik eğitimden ve mühendis istihdamından sorumlu bir kurum olma özelliğini sürdürmektedir. Kendisine bağlı okullarda yatılı/burslu okumuş öğrencileri, mezun olduklarında, adayın Nafıa Vekâletine başvuru yapmasını takiben işe alır. Onları görevlendirdiği kurumlar içinde belediyeler de vardır. Görev dağılımında kişilerin

[119] "Yüksek Mühendis ve Teknik okulları mezunlarının mecburi hizmetlerine dair kanun" (ikinci madde).
[120] Mustafa Kemal Özkök, "Hukukî Bahisler: 3467 Sayılı 'Yüksek Mühendis ve Teknik Okulları Mezunlarının Mecburî Hizmetlerine Dair Kanun'un 1., 4., 5., 6., ve 7. Maddeleri Anayasaya Aykırıdır", **Türkiye Mühendislik Haberleri**, Sayı 102, Eylül 1963, s.47.

"meslek ve ihtisasları" gözetilmektedir.[121] Ancak, kişilerin şehir ve kurum tercihleri, aile ya da sağlık durumlarının ne ölçüde dikkate alındığına dair yorum yapmak için elimizde yeterince veri yoktur. Bu mühendis istihdam etme yönteminden İstanbul Belediyesinin payına ne kadar mühendis düşmüş olabileceği sorusunu yanıtlamak da tarihsel malzemenin kısıtlılığı nedeniyle kolay değildir.

Zorunlu hizmet yükümlülüğünün ağır şartlara bağlandığı, bu şartları ihlal eden mühendis ve teknik personelin maddi olarak veya özel şartlar altında hapis cezası gibi yaptırımlara tabi olması eleştiri konusu olsa da kanun uzun yıllar yürürlükte kalmıştır. Diğer yandan, mecburi hizmete tabi mühendis sayısının zaman içinde azaldığı bilinmektedir. 22 Eylül 1941 tarihinde kabul edilen 4121 sayılı kanun ile İstanbul Yüksek Mühendis Okulu ile Teknik Okul Maarif Vekâletine devredilmiş, 1944 yılında da İstanbul Teknik Üniversitesine dönüşmüştür. Zamanla başka teknik okullar açılmış, devletin mühendis istihdam eden kurum ve organlarının sayısı artmıştır. Mühendislerin tabii olduğu şartlar, devlet kurumları arasında ya da yurt dışına devlet tarafından gönderilmiş ve yurda dönünce mecburî hizmete başlamış mühendisler arasında bazı eşitsizlikler doğurmuştur. 1960 Anayasası ile hukuki olarak yaşanan değişimler de eklenince, 3467 sayılı kanunun Anayasaya aykırı maddeler taşıdığı tartışılmaya başlanmıştır.[122]

Tarihsel kaynaklar üzerine yaptığımız araştırmalar, mühendislerin İstanbul Belediyesine işe giriş süreçlerinin, Türkiye genelinde diğer belediyelerde uygulanan yöntemlerden bazı yönleriyle farklılık gösterdiğini de ortaya koymaktadır. Gazete taramalarımız, Türkiye'nin çeşitli belediyelerinde istihdam edilmek üzere mühendis alımı yapmak amacıyla ilgili belediyeler tarafından kamuoyuna duyurulan çok sayıda gazete ilanı bulunduğunu göstermektedir. Örneğin, Haziran 1932'de Adana Belediyesi mühendis alımı için ilana çıkmış; bu ilanda aday mühendislerin fen heyetinde görev alacakları belirtilmiştir. Benzer bir uygulama 1935 yılında Zonguldak Belediyesinde 200 lira maaşla belediye mühendisi olarak çalışacak mühendislerin, iş tecrübelerini belgeleyen dilekçeleriyle başvurmaları gerektiği yazılmıştır. 1941 yılında Eskişehir

[121] "Yüksek Mühendis ve Teknik okulları mezunlarının mecburi hizmetlerine dair kanun" (birinci ve üçüncü madde).
[122] Mustafa Kemal Özkök, "a.g.m.", s. 47-55.

Belediyesinde aylık 210 Liraya çalışacak su mühendisi ilanı örneğinde de görülmektedir.[123] Buna karşılık, yürüttüğümüz kapsamlı araştırmalara rağmen, İstanbul Şehremaneti ya da İstanbul Belediyesi tarafından gazete ilanı yoluyla mühendis alımına ilişkin bir çağrı örneğine rastlanmamıştır.

İstanbul Belediyesi ve bünyesindeki belediye dairelerinde mühendislerin de dahil olduğu personelin, başka bir belediyeden ya da kurumdan İstanbul Belediyesine becayiş, tayin ve terfi usulü ile de geldikleri bilinmektedir. Özellikle 1930 öncesi dönem için *İstanbul Şehremaneti Mecmuası*'nda konuya ilişkin 1924 yılına ait bazı tarihsel örnekler bulunmaktadır. Örneğin Beyoğlu Dairesinde sermühendis (baş mühendis) olan Hikmet Bey, Şehremaneti Merkez Heyet-i Fenniyede Turuk ve Meâbir mühendisliğine terfi ettirilmiştir.[124] Şubeler arası geçişe örnek olarak ise Alaaddin Bey'in Makriköy Dairesinde mühendis olarak görev yaparken Kadıköy Dairesi mühendisliğine nakledilmiş olması verilebilir.[125] Nafia'ya bağlı birimlerdeki mühendislerin de belediyede çalışmak üzere tayin edildikleri örneklere rastlanmaktadır. İzmit Nafia sermühendisi olan Cevdet Bey, Şehremaneti Merkez Heyet-i Fenniyede Turuk ve Meâbir mütehassıslığına terfi ettirilmiştir.[126] Bir başka örnek olarak da Mustafa Şahin Bey'in Konya İmar ve İskân Bakanlığı mühendisliğinden Bayezid Dairesi sermühendisliğine terfi ettirilmesi verilebilir. [127]

Belediye birimlerinin kadroları arasında da yer değişimleri yapılabilmekteydi. Örneğin, 1946 yılında önceden Fen İşleri Müdürlüğünde mühendis kadrosunda yer almış olan Adnan Ergeneli Makine, Elektrik ve Sanayi İşleri Müdürlüğünün Elektrik Kısmı Şefliğine; yine Fen İşlerinin mühendislik kadrosundaki Mustafa Muzaffer Çelikdelen Makine, Elektrik ve Sanayi İşleri Müdürlüğü Proje, Tetkik ve Seyrüsefer Kısmı Şefliğine tayin edilmişlerdir.[128]

---

[123] Son Posta Gazetesi, 12 Haziran 1932, s.11; Ulus Gazetesi, 25 Aralık 1935, s.7; Cumhuriyet Gazetesi, 6 Şubat 1941, s.6.
[124] "Memurin Muamelatı", **İstanbul Şehremaneti Mecmuası,** Sayı 1, Eylül 1924, (Latin Harfleriyle Yeniden Basım), ed. B. Bilmez, İ. Çağatay, vd., İBB Kütüphane ve Müzeler Müdürlüğü, 2022, s.30.
[125] "Nakiller", **İstanbul Şehremaneti Mecmuası,** Sayı 11, Temmuz 1925, s.80.
[126] "Memurin Muamelatı", **İstanbul Şehremaneti Mecmuası,** Sayı 12, Ağustos 1926, s.83.
[127] **a.e.,** s.86.
[128] BCA, 30-18-1-2, 111, 39, 17.

Belediye kadrolarında yer alan teknik elemanlar, terfi alarak başka birimlere ve kadrolara naklen ve terfien tayin yoluyla geçebilmekteydi. İstanbul Belediyesi İmar İşleri Müdürlüğünde ressam ve topograf kadrosunda yer almış olan Şefik Berkol, 1948 yılında Fen İşleri Müdürlüğü baş fen memurluğu kadrosuna nakledilmiştir.[129]

Vilayetten belediyeye geçiş ve belediye daireleri arasında geçiş olabileceğini gösteren tarihsel örnekler, tezimizin 3. Bölümünde inşa edilmiş mühendis biyografilerinde de açık bir şekilde görülmektedir. Örneğin, Mehmet Fuat Şarman (1884-1949), Hendese-i Mülkiyeden mezun olduktan sonra Halep vilayet sermühendis muavini olarak görevlendirilmesiyle mesleğe başlamıştır. Daha sonra Makriköy (Bakırköy) Belediye Dairesi mühendisliğine getirilmiş, bir süre sonra Üsküdar Belediye Dairesinde sermühendislik yapmıştır. Daha sonra Beyoğlu Dairesi sermühendisliğine nakledilmiş olması belediye daireleri arasında yapılan tayin, becayiş, nakil ve göreve gelme durumuna bir örnektir. İstanbul Sular İdaresinin müdürlüğünü yapmış olan Yusuf Ziya Erdem (1887-1957), vilayetlerden belediyeye görevlendirmelerle uzun yıllar hizmet vermiştir. Mühendis Mektebinden mezun olduktan sonra Nafia tarafından Samsun-Sivas Demiryollarının inşaatında ve Hicaz'da su yollarının tamiratında görevlendirilmiş, bir süre sonra İstanbul Şehremaneti Harita Şubesinde müdürlük görevine getirilmiştir. Bir ara Manisa Nafia Müdürlüğü de yapmış, daha sonra İstanbul Şehremaneti Heyet-i Fenniye müdürlüğüne tayin edilmiştir. Ayşe Melek Erbuğ (1910-1985), Yüksek Mühendis Mektebinden mezun olduktan sonra görev yeri Bursa Nafia Nezareti mühendisliği olarak belirlenmiş olmasına karşın İstanbul Belediyesi Betonarme Şubesine tayin edilmiştir.[130]

Sonuç olarak, mühendislerin zorunlu hizmet sürelerini, farklı pozisyonlarda ve kurumlar arasında geçişlerle tamamladıkları tahmin edilebilir. Araştırmamızdan, devlet memuru olan mühendislerin, ister zorunlu hizmetlerini gerçekleştirmek üzere isterse böyle bir yükümlülüğü olmaksızın herhangi bir mühendislik okulundan mezun olduktan sonra Belediye'de çalışmak arzusuyla işe başlamak için Nafia Vekâleti/Bayındırlık Bakanlığına başvurmak durumunda oldukları sonucu

[129] BCA, 30-18-1-2, 117, 62, 10.
[130] Bu örnekler için tezimizin 3. Bölümüne bakınız.

çıkmaktadır. Bunun dışında, Fen Müşaviri olarak, geçici görevlendirmelerde de istihdam edildikleri tespit edilmiştir.

2.3.2. İstanbul Belediyesinde ve Belediye Dairelerinde Mühendis Sayısının Tarihsel Gelişimi ve Mühendislerin Ücret Yapısı

Tezin bu kısmında İstanbul Belediyesi ve bünyesindeki belediye dairelerinde çalışan mühendislerin maaşlarına ve çalıştıkları birimlere dair bazı yıllara ait verilere yer verilmiştir. Mühendislerin fen memuru, kondüktör ya da ressam olarak istihdam edilebildikleri mühendislere ait biyografilerden (bkz. 3. Bölüm) anlaşılmaktadır. Bu sebeple ilgili birimlerde bu kadrolarda da istihdam edilebilecekleri düşünüldüğünden tablolarda bu memurluklara ait verilere de yer verilmiştir.

Cumhuriyet öncesi dönem için İstanbul Şehremanetinin 1917 yılı bütçe raporunda yer alan veriler örnek teşkil etmesi bakımından ele alınmıştır.[131] 1932-1963 yılları arasındaki bazı yıllara ait veriler ise İstanbul Genel Meclisi ve Umumî Meclisi ve İstanbul Belediye Meclisi Bütçelerinin yer aldığı yayımlanmış belgelerden derlenmiştir.[132] İstanbul Belediyesinde çalışan mühendis sayıları ve maaşlarının daha

[131] Erdoğan Öner, **a.g.e**., s.71-88.

[132] İlgili belgelere Atatürk Kitaplığından erişilmiştir. **İstanbul Umumî Meclisi 1933 Yılı Bütçesine Merbut Mukayeseli D Cetveli,** İstanbul Matbaacılık ve Neşriyat Türk Anonim Şirketi, İstanbul, 1933, s.82-108; **İstanbul Umumî Meclisi 1934 Yılı Bütçesine Merbut Mukayeseli D Cetveli,** İstanbul Belediye Matbaası, İstanbul, 1934, s.92-118; **İstanbul Umumî Meclisi 1935 Yılı Bütçesine Merbut Mukayeseli D Cetveli,** İstanbul Belediye Basımevi, İstanbul, 1935, s.86-109; **İstanbul Umumî Meclisi 1939 Yılı Bütçesine Merbut Mukayeseli D Cetveli,** İstanbul Belediye Matbaası, İstanbul, 1939, s.88-117; **İstanbul Genel Meclisi 1945 Yılı Bütçesine Bağlı Mukayeseli D Cetveli,** İstanbul Matbaacılık ve Neşriyat Türk Anonim Şirketi, İstanbul, 1945, s.202-223 ; **İstanbul Genel Meclisi 1950 Yılı Malî Yılı Bütçesi,** İstanbul Matbaacılık ve Neşriyat Türk Anonim Şirketi, İstanbul, 1950, s.258-335; **T.C. İstanbul Umumî Meclisi 1955 Malî Yılı Bütçesi,** İstanbul Belediye Matbaası, İstanbul, 1955, s. 170-313; **T.C. İstanbul Belediye Meclisi 1956 Malî Yılı Bütçesi,** İstanbul Belediye Matbaası, İstanbul, 1956, s. 98-107,164-257; **T.C. İstanbul Belediye Meclisi 1957 Malî Yılı Bütçesi,** İstanbul Belediye Matbaası, İstanbul, 1957, s. 74-82,130-135,184-217; **T.C. İstanbul Belediye Meclisi 1958 Malî Yılı Bütçesi,** İstanbul Belediye Matbaası, İstanbul, 1958, s.76-78, 132-137,188-223; **T.C. İstanbul Belediye Meclisi 1959 Malî Yılı Bütçesi,** İstanbul Belediye Matbaası, İstanbul, 1959, s.76,103-106,131-138; **T.C. İstanbul Belediye Meclisi 1960 Malî Yılı Bütçesi,** İstanbul Belediye Matbaası, İstanbul, 1960, s.87,117-121,154-177; **T.C. İstanbul Belediye Meclisi 1961 Malî Yılı Bütçesi,** İstanbul Belediye Matbaası, İstanbul, 1961, s.129-135,171-193; **T.C. İstanbul Belediye Meclisi 1962 Malî Yılı Bütçesi,** İstanbul Belediye Matbaası, İstanbul, 1962, s.124-129,163-183 ; **T.C. İstanbul Belediye Meclisi 1963 Malî Yılı Bütçesi,** İstanbul Belediye Matbaası, İstanbul, 1963, s.130-135,171-204.

iyi anlaşılabilmesi için 1932 ve 1944 yıllarına ait verilerin tablo olarak verilmesi düşünülmüş, diğer yıllardaki durumlar ise karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır.

2.3.2.1. İstanbul Belediyesinde Mühendislerin Durumu

Ulaşılan verilerden İstanbul Belediyesinin Fen İşleri Müdürlüğünün birimlerinde çalışan mühendis sayıları ve aldıkları maaşlar hakkında bazı çıkarımlar yapılabilir. Fen İşleri, eski adıyla Merkez Fen Heyetinin müdürünün mühendis olma olasılığı yüksektir. Konuya ilişkin mevzuatta açık bir hüküm görünmemektedir. Ancak 1917 yılında Fen Heyeti müdürü mühendis olarak belirtilmiştir. Üçüncü bölümde ele alınan mühendislerin arasında da Fen Heyeti müdürlüğü yapmış olanlar vardır. Bu sebeple bu birimin başındaki kişinin bir mühendis olması muhtemeldir.

Tablo 2.1: İstanbul Şehremaneti Heyet-i Fenniye Müdürlüğünde Çalışan Mühendisler (1917)

Birim	Unvan	Sayı	Maaş
Heyet-i Fenniye Müdüriyeti	Müdür mühendis	1	5000 Kuruş
	Fen müşaviri	1	3000 Kuruş
Tetkik ve Teftiş ve Keşf-i Sani Şubesi	Müdür Mühendis (Heyet-i Fenniye Müdür Muavini)	1	3500 Kuruş
	Mimar Mühendis	3	(1)3000-(2)3500 Kuruş
	Mühendis	2	1500-2000 Kuruş
Mimarlık Şubesi	Mimar Mühendis	3	(2)2000-2500 Kuruş
Harita Şubesi	Müdür Mühendis	1	3500 Kuruş
	Mühendis Mimar	1	2500 Kuruş
	Mühendis	4	1250-1600-1750-2000 Kuruş
	Ressam	4	700-(3)800 Kuruş
Turuk ve Meâbir Şubesi	Müdür mühendis	1	3500 Kuruş
	Mühendis	1	2500 Kuruş
	Köprü Mühendisi	1	2500 Kuruş
	Mühendis	5	(2)1500-1750-1900-2000 Kuruş
	Mühendis Muavini	1	1000 Kuruş
	Ressam	2	800 Kuruş

1930'lu yıllarda Belediyede çalışan mühendislerin, ağırlıklı olarak, merkez yönetim olan İstanbul Belediyesinin genellikle Fen İşleri Müdürlüğünde yer alan ilgili birimlerde istihdam edildikleri görülmektedir. Uzun bir süre kadrolardaki mühendis ve mühendislik işlerini yürüten memurların sayısı ve maaşlarında değişiklikler olmadığı,

bazı dönemler açılan kadroya göre güncellenmiş olduğu görülmektedir. Birimlerde "makine ve elektrik mühendisi, betonarme mühendisi, köprüler başmühendisi" gibi spesifik uzmanlıklara ait kadroların da bulunduğu görülmektedir. Mühendislerin, sadece Fen İşleri Müdürlüğüne bağlı şubelerde değil, zaman zaman "Mecarî-i Umumiye" (Kanalizasyon), Mezarlıklar ve İtfaiye İşlerinde de istihdam edildikleri görülmektedir. Yıllar içinde Fen İşlerinde oluşturulan birimlerde de farklılıklar olduğu gözlenmektedir. İsimlerinin yıllara göre değiştiği, bazı yıllar bazı birimlerin bir araya getirildiği tespit edilmektedir. İstihdam edildikleri birimlere göre maaşlarda değişikler olsa da kadro ya da derecelerine göre standardize edildiği anlaşılmaktadır.

1933 yılında "Betonarme Şubesi"nin adı "İnşaat ve Tamirat Şubesi" olarak değiştirilmiştir. İlgili birime teknik eleman olarak kondüktör (fen memuru) ve ressam kadrosu açılmış mühendis sayısında ve maaşında herhangi bir değişiklik olmamıştır.[133] 1934 yılında Fen İşleri birimlerindeki Sular Şubesi kaldırılmış, diğer birimlerde değişiklik yapılmamıştır. 1935 yılında kadar ise İtfaiye İşleri biriminde de bir mühendisin istihdam edildiği fark edilmiş, diğer kadrolarda değişiklik yaşanmamıştır.[134]

1938 yılına gelindiğinde Fen İşleri birimlerindeki bazı maaşlarda artış yapılmış ve kadro sayılarında birtakım farklılıklar yaşandığı gözlenmiştir. Fen Heyetine bir makine ve elektrik mühendisi kadrosu eklenmiştir. Ayrı birimler olan "Yollar Şubesi" ve "Köprüler Fen Heyeti" birleştirilmiş, "Yollar ve Köprüler Şubesi" haline getirilmiştir. Şubede bir köprüler başmühendisi, bir mühendis veya fen memuru, beş fen memuru ve bir kondüktör kadrosu bulunmaktadır. "Mecarî Şubesi"ndeki mühendis kadrosu bire düşürülmüş, fen memuru sayısı üçe çıkarılmıştır. "Makine ve Sanayi Şubesi"nde, elektrik mühendisine ek bir makine mühendisi kadrosu daha açılmış, fen memurlarında branşlaşmaya gidilmiş; bir elektrik fen memuru ve dört makine fen memuru istihdam edilmiştir. Ayrıca bu yıla ait verilerde Fen İşlerine ait birimlerden biri olarak "İmar Şubesi" karşımıza çıkmaktadır. İlgili birimde henüz bir mühendis ya

[133] **İstanbul Umumî Meclisi 1934 Yılı Bütçesine Merbut Mukayeseli D Cetveli,** İstanbul Belediye Matbaası, İstanbul, 1934, s.92.
[134] **İstanbul Umumî Meclisi 1935 Yılı Bütçesine Merbut Mukayeseli D Cetveli,** İstanbul Belediye Basımevi, İstanbul, 1935, s.86-90, 105.

da mimar istihdamı yapılmadığı, bir fen memuru ve iki ressam kadrosunun bulunduğu gözlenmiştir.[135]

Tablo 2.2: İstanbul Belediyesi Fen İşlerinde Çalışan Mühendisler (1932)

Birim	Unvan	Sayı	Maaş
Fen Heyeti	Müdür / Müdür Muavini / Fen Müşaviri	1-1-1	400-256-300 Lira
Tetkik ve Keşf-i Sani Şubesi	Müdür	1	256 Lira
	Mühendis	1	165 Lira
	Makine ve Elektrik Mühendisi	1	126 Lira
	Betonarme Mühendisi	1	126 Lira
Mimari Şubesi	Ressam	2	84-108 Lira
	Kondüktör	1	75 Lira
	Ressam-Kondüktör	1	108 Lira
Betonarme Şubesi	Müdür	1	256 Lira
	Mühendis	2	210 Lira
Yollar Şubesi	Müdür	1	256 Lira
	Mühendis	1	165 Lira
	Fen Memuru	4	84-98-126-165 Lira
	Kondüktör	2	60 Lira
Köprüler Fen Heyeti	Başmühendis	1	210 Lira
	Fen Memuru	1	66 Lira
Mecarî Şubesi (Kanalizasyon Şubesi)	Müdür	1	256 Lira
	Mühendis	3	(2)165-210 Lira
	Ressam	1	126 Lira
Makine ve Sanayi Şubesi	Müdür	1	210 Lira
	Elektrik Mühendisi	1	210 Lira
Harita Şubesi	Müdür	1	256 Lira
	Mühendis	1	165 Lira
	Mühendis (fen memuru)	1	126 Lira
	Kondüktör (fen memuru)	3	60- (2)66 Lira
	Ressam	1	66 Lira
	Ressam ve Kütüphane Memuru	1	75 Lira
Sular Şubesi	Müdür / Müdür Muavini	1-1	210-84 Lira
	Mühendis	1	126 Lira
	Fen Memuru	3	(2)66-98 Lira
Mecarii Umumiye	Mühendis (fen memuru)	1	130 Lira
Mezarlıklar	Mühendis	1	165 Lira
	Kondüktör	1	84 Lira

1944 yılına gelindiğinde, aşağıdaki tablolarda da görüleceği üzere, mühendis kadrolarının nicelik olarak artmaya başladığı görülmektedir. Önceki yıllardan farklı olarak, bu tarihlerde mühendisler arasındaki kıdem farklılıkları da bütçe raporlarında

[135] **İstanbul Umumî Meclisi 1939 Yılı Bütçesine Merbut Mukayeseli D Cetveli,** İstanbul Belediye Matbaası, İstanbul, 1939, s.104-105.

belirtilmiştir.[136] Kıdem farklılıkları, maaşları etkileyen bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. İlgili veriler incelendiğinde oluşturulan derecelendirme sistemi belediye içinde uzmanlaşmanın ve profesyonelleşmenin önem kazandığını da ortaya koymaktadır. Ancak, belediyenin yukarıda olduğu gibi tüm teknik birimlerine ait istihdam verilerine ulaşılamamıştır.

Tablo 2.3: İstanbul Belediyesi Fen İşlerinde Çalışan Mühendisler (1944)

Birim	Unvan	Sayı	Maaş
Fen İşleri (Memurlar Aylığı)	Müdür (uzmanlık mevkii)	1	400 Lira
	Başmühendis veya Başmimar (uzmanlık mevkii)	5	300 Lira
	Mühendis veya Mimar (uzmanlık mevkii)	3	260 Lira
	Mühendis veya Mimar (üçü uzmanlık mevkii)	8	210 Lira
	Mühendis veya Mimar (biri uzmanlık mevkii)	2	170 Lira
	Mühendis veya Mimar (ikisi uzmanlık mevkii)	5	140 Lira
	Mühendis veya Mimar	2	120 Lira
	Baş Fen Memuru (uzmanlık mevkii)	2	210 Lira
	Baş Fen Memuru (ikisi uzmanlık mevkii)	8	(2)140-(6)170 Lira
	Fen Memuru (ikisi uzmanlık mevkii)	4	120 Lira
	Fen Memuru	25	(5)75-(10)85-(10)100 Lira
	Ressam	16	(1)60-(9)75-(3)85-(2)120-(1)170 Lira

Tablo 2.4: İstanbul Belediyesi Fen İşleri ve İmar İşlerinde Çalışan Mühendisler (1944) (devam)

Birim	Unvan	Sayı	Maaş
Fen İşleri (Memurlar Ücreti)	Müdür Muavini (uzmanlık mevkii)	1	400 Lira
	Başmühendis veya Başmimar (uzmanlık mevkii)	5	(4)300-(1)400 Lira
	Mühendis veya Mimar (uzmanlık mevkii)	1	260 Lira

[136] 1939 yılında devlet memurlarının maaşlarına yönelik düzenlemelerle ilgili çıkarılan kanunda, kamu hizmetinde çalışan personelin maaşları, aldıkları tahsile göre derecelere ve sınıflara ayrılmıştır. "30 Haziran 1939 tarihli 3656 sayılı Devlet Memurları Aylıklarının Tevhid ve Teadülüne Dair Kanunu", **Resmî Gazete**, Sayı 4253, 8 Temmuz 1939.

	Mühendis veya Mimar (biri uzmanlık mevkii)	5	170 Lira
	Baş Fen Memuru (uzmanlık mevkii)	1	140 Lira
	Baş Fen Memuru	1	120 Lira
	Fen Memuru	1	85 Lira
	Ressam	1	140 Lira
İmar İşleri (Memurlar Ücreti)	Müdür	1	500 Lira
	Başmühendis veya Başmimar (uzmanlık mevkii)	3	400 Lira
	Mühendis veya Mimar (uzmanlık mevkii)	4	170-210-260-300 Lira
	Baş Fen Memuru (uzmanlık mevkii)	1	260 Lira
	Fen Memuru	1	120 Lira
	Ressam ve Topograf (uzmanlık mevkii)	12	(1)75-(2)85-(3)120-(1)140-(2)170-(1)210-(2)260 Lira
Müteferrik Memurlar	Fen Müşaviri	1	400 Lira

Yıllar içinde belediye kadrolarındaki iyileştirme çabalarına karşın İstanbul Belediyesi bünyesinde çalışan mühendislerin sayısının yetersizliği konusu zaman zaman gündeme gelmiştir. 1945 yılına ait bir gazete haberinde, İstanbul Belediyesinin Fen İşleri Müdürlüğünde 8 mühendis, 2 baş fen memuru ve 5 fen memuru kadrosunun boş olduğu belirtilmiştir. Kadroda yer alan bu eksikliğin giderilmesi adına 1943 yılından beri mühendis ve fen memurlarının sadece tek bir şubede istihdam edilmemişler, ihtiyaç duyulan herhangi bir şubede çalışmaları ve çeşitli görevleri üstlenmeleri beklenmiştir. Ancak görev yükü fazla olan mühendislerin büyük bir kısmı belediyedeki görevlerinden ayrılmayı tercih etmişlerdir. Kısıtlı imkânlar sunulması sebebiyle genç mühendislerin de belediyede çalışmaya sıcak bakmadıkları belirtilmiştir.[137]

Buna karşın incelediğimiz bütçelerden anlaşılacağı üzere, özellikle 1944 yılından sonra şehrin imar faaliyetleri kapsamında İstanbul Belediyesi bünyesinde mühendis ve mimarların istihdamında artış yaşanmıştır. İmar İşleri biriminin de kurulmasıyla kadrolarda uzmanlaşmaya verilen önem gittikçe artmıştır. Bu yıllarda mühendislerin, Belediyede "Fen İşleri" dışında "İmar İşleri" ve "Makine, Elektrik ve

[137] Akşam Gazetesi, 26 Mayıs 1945, s.2.

Sanayi İşleri" Müdürlüklerinde de uzmanlık alanları ve kıdemlerine göre maaş alarak çalıştıkları anlaşılmaktadır.[138]

Buradan itibaren tezimizde, yukarıda verilmiş olan tablolara ek olarak, yıllara göre belediyenin çeşitli birimlerinde değiştirilmiş veya yeni açılmış kadroların ve bu kadrolardaki mühendislerin tespit edilmesi hedeflenmiştir.

Söz konusu dönemde, İstanbul Belediyesinin birimlerinden olan Makine, Elektrik ve Sanayi İşleri Müdürünün yüksek mühendis unvanına ve uzmanlık derecesine sahip olduğu ve 625 Lira maaş aldığı görülmektedir. İlgili birim, "Makine Kısmı, Elektrik Kısmı, Fabrika ve İmalathaneler Kısmı, Proje, Tetkik ve Seyrüsefer Kısmı ve Atölyeler ve Garajlar Kısmı" olarak yapılanmıştır. Bahsi geçen kısımların şeflik görevlerinde yüksek mühendis veya mühendislerin istihdam edildikleri anlaşılmaktadır.[139]

İncelediğimiz bütçelerde 1950 yılı ve sonrasına ait belgelerden anlaşılacağı üzere, belediyenin birimlerinde ve teknik kadrolarında önceki yıllardan farklı bir yapılanmaya gidilmiştir. Teknik kadrolar "yüksek mühendis veya yüksek mimar" ve "mühendis veya mimar" olarak belirtilmiştir. Bunun yanı sıra bu yıllardan itibaren belediye içindeki uzmanlaşmanın giderek arttığı da açıkça görülmektedir. İmar Müdürlüğünde mühendis, mimar, fen memuru ve ressam kadrolarına ek olarak jeolog, topograf, topograf yardımcısı ve harita memuru kadrolarının açıldığı görülmüş; daha önceki yıllarda yer almış olan kondüktör unvanına ait bir kadronun bulunmadığı fark edilmiştir.[140]

1955 yılına ait verilerden anlaşılacağı üzere; Makine, Elektrik ve Sanayi İşleri Müdürlüğünde, yüksek makine mühendisliği kadrosuna ek olarak, yeni kurulan Trafik Teknisyenleri biriminde bir yüksek makine mühendisinin daha görev almaya başladığı gözlemlenmiştir.[141]

---

[138] **İstanbul Genel Meclisi 1950 Yılı Malî Yılı Bütçesi,** İstanbul Matbaacılık ve Neşriyat Türk Anonim Şirketi, İstanbul, 1950, s.258-265.
[139] **a.e.**, s.264-265.
[140] **T.C. İstanbul Umumî Meclisi 1955 Malî Yılı Bütçesi,** İstanbul Belediye Matbaası, İstanbul, 1955, s.172-173.
[141] **a.e.**, s.174-177.

Bu yıllardan itibaren mühendis, mimar ve fen memurlarının belediyenin Temizlik İşleri, Sosyal ve Kültürel Tesisler, Emlak ve İstimlâk Müdürlükleri, Müze ve Kütüphaneler Müdürlüğüne bağlı Mesken ve Planlaştırma İşleri gibi çeşitli birimlerinde istihdam edildikleri görülmektedir.[142]

1956 yılında İstanbul Belediyesi bünyesinde yeni kurulmuş olan Fen Bürosu kısmının teknik kadrolarında da mühendislere istihdam sağlanmıştır.[143] 1957 yılında ise İmar Müdürlüğüne bağlı yeni kurulmuş olan Aplikasyon İşleri Bürosunda harita mühendisi ve Şerefiye Bürosunda yüksek mimar veya mühendis kadrosuna yer verilmiştir.[144]

İstanbul Belediyesinin 1958 ve 1959 Malî Yılı Bütçelerine ait kararlarda, belediyenin teknik elemanlarının istihdamına yönelik yeni bir düzenleme getirilmiştir. Belediyenin Fen İşleri, İmar, Makine, Elektrik ve Sanayi İşleri, Park ve Bahçeler, Emlak ve İstimlâk, Mesken ve Planlaştırma İşleri, Sosyal ve Kültürel Tesisler ve Mezarlıklar Müdürlüğünde yer alan teknik eleman veya teknik şef kadrolarının sadece yüksek mühendis veya yüksek mimar, mühendis veya mimarlardan oluşması kararlaştırılmıştır. Bahçeler Müdürlüğünde yer alan teknik eleman kadrosuna tayin olabilmek için ise Yüksek Ziraat veya Orman Fakültesinden mezun olma koşulu getirilmiştir. Harita teknik elemanı ya da topografların kadrosu ve Kadastro teknik elemanı için Teknik Okulun Harita- Kadastro Şubesi, Kadastro Fen Okulundan mezun olmak ya da kadastro eğitimi için sertifika almak gerektiği belirtilmiştir. Bunun yanı sıra orduda harita subaylığı yapmış olanların da bu kadroya alınabilecekleri ifade edilmiştir. Bu koşulların sağlanamadığı durumlarda ise ilgili kadrolara yüksek mühendis, yüksek mimar, mimar ve mühendislerin istihdam edilebileceğinden bahsedilmiştir.[145]

---

[142] **a.e.,** s.190-193, 216-217, 312-313.
[143] **T.C. İstanbul Belediye Meclisi 1956 Malî Yılı Bütçesi,** İstanbul Belediye Matbaası, İstanbul, 1956, s. 254-257.
[144] **T.C. İstanbul Belediye Meclisi 1957 Malî Yılı Bütçesi,** İstanbul Belediye Matbaası, İstanbul, 1956, s.190-193.
[145] **T.C. İstanbul Belediye Meclisi 1958 Malî Yılı Bütçesi,** İstanbul Belediye Matbaası, İstanbul, 1958, s.5; **T.C. İstanbul Belediye Meclisi 1959 Malî Yılı Bütçesi,** İstanbul Belediye Matbaası, İstanbul, 1959, s.4-5.

İlgili kararlarda yerli ve yabancı uzmanların kadrolarına yönelik bazı düzenlemelere de yer verilmiştir. İmar Müdürlüğünde yüksek mühendis veya yüksek mimarların sayısı 30'u geçmemek şartıyla istihdam edilebilecekleri belirtilmiştir. Fen İşleri Müdürlüğünde ise 36'yı geçmemek koşuluyla yerli uzmanların istihdamının yapılabileceğinden söz edilmektedir. İstihdam edilecek uzmanlardan birinin asfalt uzmanı bir yüksek kimya mühendisi olması diğerinin ise fotoğraf uzmanı olmasına dikkat çekilmiş, yabancı uzmanların istihdamında belirtilen bu şartların sağlanmasına gerek olmadığı üzerinde durulmuştur.[146]

1959 yılına ait verilerden anlaşılacağı üzere, Bahçeler Müdürlüğünde yüksek orman mühendisi ve yüksek ziraat mühendisi bulunmaktadır. [147]1961'den itibaren Fen İşleri Müdürlüğünde birimler eskiden olduğu gibi ayrı ayrı verilmeye başlanmıştır. Yapı, Yollar, Bakım Onarım, Mecralar, Tetkik ve Murakabe, Atölye, Makine, Elektrik ve Sanayi İşleri, Köprüler ve Malzeme İkmal Şubelerinde mühendis kadrolarına yer verilmiştir.[148]

Tezimizin sınırı olarak belirlediğimiz 1963 yılında İstanbul Belediyesinin kadrosunda yer alan mühendislere ait verileri, genel çerçeve çizebilmek adına ele almanın uygun olduğu düşünülmüştür. İlgili belgeden anlaşılacağı üzere, Fen İşleri Müdürlüğünde müdür olarak görev yapan yüksek mühendis veya mühendis 1750 Lira maaşla çalışmaktadır. Müdür muavini olarak 2 yüksek mühendis veya mühendis ve 1 yüksek mimar ya da mühendisin 1500 Lira maaşla çalıştığı görülmektedir. Fen İşleri Müdürlüğüne bağlı Yapı, Yol-Yol Bakım ve Onarım, Mecralar, Tetkik ve Murakabe, Köprüler ve Malzeme-İkmal Şubelerinde yüksek mühendis veya mühendisin müdür sıfatıyla 1250-1550 Lira arasında maaşla yer aldığı görülmüştür. Mühendisler; Yol-Yol Bakım ve Onarım Şubesinde 1500 Lira maaşla, Mecralar Şubesinde Ruhsat Bürosu Şefi sıfatıyla 1100 Lira maaşla, Tetkik ve Murakabe Şubesinde Makine ve Elektrik Murakıbı ve Yapı ve Malzeme Murakıbı sıfatıyla 1500 Lira maaşla istihdam olabilmekteydi.

---

[146] **T.C. İstanbul Belediye Meclisi 1959 Malî Yılı Bütçesi,** İstanbul Belediye Matbaası, İstanbul, 1959, s.5.
[147] **a.e**., s.106.
[148] **T.C. İstanbul Belediye Meclisi 1961 Malî Yılı Bütçesi,** İstanbul Belediye Matbaası, İstanbul, 1961, s.131-132.

Makine, Elektrik ve Sanayi İşlerinin müdürünün yüksek makine mühendisinin 1500 Lira maaşla, 3 yüksek mühendis veya mühendisin ise müdür muavini sıfatıyla 1250 Lira maaşla çalıştığı görülmektedir. Belediyenin İmar Müdürlüğünde yüksek mühendis veya yüksek mimar kadrosunda 1500 Lira maaşlı ve topografya uzmanı olan mühendis veya mimarın 950 Lira maaşlı birer teknik kadrosu bulunmaktadır. Harita Müdürünün ise yüksek harita mühendisi unvanıyla 1200 Lira maaşla çalıştığı görülmektedir.[149]

Bu aşamaya kadar, İstanbul Şehremaneti ya da İstanbul Belediyesinin merkez teşkilatında mühendis ve teknik kadroların istihdamına ilişkin nicel veriler ele alınmıştır. Bunun yanı sıra, belediyeye bağlı kazalar ya da ilçe belediyelerde de mühendis istihdamı söz konusudur.

2.3.2.2. İstanbul Belediye Dairelerinde Mühendislerin Durumu

1917 yılında, İstanbul'un dokuz ilçesinde toplam 15 başmühendis çalışmaktadır. Aşağıdaki tabloda da görüleceği üzere, başmühendisler ilçe belediyelere eşit dağıtılmamıştır. Üsküdar ve Adalar Belediyelerinde diğerlerine göre daha fazla sayıda başmühendis istihdam edilmiştir. Mühendislere ve kondüktörlere gelince, bu unvanla ilçe belediyelerde çalışan toplam mühendis sayısı 19 iken, kondüktör sayısı 36'dır ve bu pozisyonlar ilçelere göre farklılık göstermektedir.[150]

Tablo 2.5: İstanbul Şuabât-ı İdariye Hendesehanelerinde[151] Çalışan Mühendisler ve Maaşları (1917)

Belediye	Unvan	Sayı	Maaş
Beyazıt	Başmühendis	1	2500 Kuruş
	Mühendis	4	1000-(2)1500-2000 Kuruş
	Kondüktör	5	(4)800-(1)1000 Kuruş
Fatih	Başmühendis	1	2500 Kuruş
	Mühendis	5	(2)1200-(2)1500-(1)1800 Kuruş
	Kondüktör	6	(3)800-(3)1000 Kuruş
Beyoğlu	Başmühendis	1	2500 Kuruş

[149] **T.C. İstanbul Belediye Meclisi 1963 Malî Yılı Bütçesi,** İstanbul Belediye Matbaası, İstanbul, 1963, s.130-135.
[150] Erdoğan Öner, **a.g.e**., s.72-74.
[151] 1911 ile 1917 yılları arasında, Belediye Dairelerindeki teknik birime yeniden Hendesehane denmeye başlanmış gibi görünmektedir.

	Mühendis	4	(1)1200-(2)1500-(1)2000 Kuruş
	Kondüktör	6	(4)800-(2)1000 Kuruş
Yeniköy	Başmühendis	1	2000 Kuruş
	Mühendis	1	1500 Kuruş
	Kondüktör	4	(3)800-(1)1000 Kuruş
Anadolu Hisarı	Başmühendis	1	2000 Kuruş
	Mühendis	1	1500 Kuruş
	Kondüktör	4	(3)800-(1)1000 Kuruş
Üsküdar	Başmühendis	5	(1)1250-(2)1500-(1)2000-(1)2500 Kuruş
	Kondüktör	4	(2)800-(2)1000 Kuruş
Kadıköy	Başmühendis	1	2000 Kuruş
	Mühendis	3	1000-1250-1500 Kuruş
	Kondüktör	2	800-1000 Kuruş
Adalar	Başmühendis	3	(2)1000-(1)1500 Kuruş
	Kondüktör	2	800 Kuruş
Makriköy [Bakırköy]	Başmühendis	1	2000 Kuruş
	Mühendis	1	1000 Kuruş
	Kondüktör	3	800 Kuruş

Yukarıdaki verileri, 1908-1911 yıllarına ait Beyazıt (Birinci) Belediye Dairesine ait verilerle karşılaştırmak mümkündür. Mühendis kadrolarının sayısı söz konusu olduğunda, 1908 yılında Beyazıt Belediyesinin Hendesehane şubesinde (bir sonraki yıldan itibaren bu şubenin adı Heyet-i Fenniye olacaktır), bir sermühendis ve üç mühendisin çalıştığı anlaşılmaktadır. 1909 yılından itibaren Heyet-i Fenniye kısmında önceden olduğu gibi bir sermühendis üç mühendis çalışmaya devam etmiştir. Daha sonraki yıllarda sermühendis muavini kadrosu açılmış, mühendis unvanıyla çalışan kişi sayısı ikiye düşürülmüştür.[152] 1917'de mühendis sayısı dörde yükselmiştir. Buna karşılık bir sermühendis istihdam edilmektedir. Ayrıca beş kondüktör pozisyonu açılmıştır.

1930'lardan sonra, belediye şubelerinde başmühendislik birimi geleneğine devam edilmiş, bu başmühendis kadrosuna bazı yıllarda fen memuru unvanına sahip kişiler de alınmıştır. Belediye dairelerinin mühendislik ile ilgili birimler, İstanbul Belediyesi bünyesindeki birimlere göre genellikle fen memuru, kondüktör ve ressamdan oluşan daha küçük teknik ekiplerden oluşturulmuştur.

[152] Selman Soydemir, Kemal Erkan, **İkinci Meşrutiyet Devrinde Bir Osmanlı Belediyesi: Birinci Daire-i Belediye**, ed. Fatih Sadırlı, Eminönü Belediyesi Kültür Yayınları:2, İstanbul, 2006, s. 263-283.

Mühendis kadroları ve aldıkları maaşlar, belediye daireleri arasında ciddi farklılıklar göstermiştir. Bazı büyük kazaların olduğu belediye dairelerinde birden fazla fen memuru çalışmakta olduğu görülürken, daha küçük belediye dairelerindeki kadroların ve maaşların daha az olduğu gözlenmektedir. Eminönü, Fatih ve Beyoğlu Dairelerinde mühendis kadrosu da bulunmasına karşın, diğer kazalarda sadece başmühendis (bazı dairelerde baş fen memuru), fen memuru ve duruma göre kondüktör ya da ressam ve harita memuru kadrosunun yer aldığı görülmektedir.

Bu veriler ışığında yasal düzenlemelerde de belirtilen "en az bir sermühendis ve ihtiyaç duyulduğu kadar mühendis" istihdamının, yerel ihtiyaçlara göre şekillenmiş olduğu anlaşılmaktadır. Mühendislerin aldığı maaşlar çalıştıkları birimlere ve dairelere göre farklılık gösterebilmektedir. Aşağıdaki tablolarda, Belediye dairelerinde çalışan teknik kadroların sayıları ve maaşları ayrıntılı bir şekilde gösterilmiştir.[153] 1932-1938 yılları arasında ilgili meslek gruplarının maaşlarının aynı kalması dikkat çekicidir.

Tablo 2.6: İstanbul Belediye Dairelerindeki Başmühendis Sayı ve Maaşları (1932-1938)

Belediye Daireleri	**1932 (Sayı). Ücret**	**1933 (Sayı). Ücret**	**1934 (Sayı). Ücret**	**1938 (Sayı). Ücret**
Eminönü	(1). 210 Lira	(1). 210 Lira	(1). 210 Lira	(1). 210 Lira [Baş Fen Memurluğu kadrosunda]
Fatih	(1). 210 Lira	(1). 210 Lira	(1). 210 Lira	(1). 210 Lira [Baş Fen Memurluğu kadrosunda]
Beyoğlu	(1). 210 Lira	(1). 210 Lira	(1). 210 Lira	(1). 210 Lira [Baş Fen Memurluğu kadrosunda]
Beşiktaş	(1). 165 Lira [Fen Memurluğu kadrosunda]	(1). 165 Lira [Fen Memurluğu kadrosunda]	(1). 165 Lira [Fen Memurluğu kadrosunda]	(1). 210 Lira [Baş Fen Memurluğu kadrosunda]

[153] Bahsi geçen üç tablo şu kaynaklardan derlenmiştir: **İstanbul Umumî Meclisi 1933 Yılı Bütçesine Merbut Mukayeseli D Cetveli,** İstanbul Matbaacılık ve Neşriyat Türk Anonim Şirketi, İstanbul, 1933, s.88-97; **İstanbul Umumî Meclisi 1934 Yılı Bütçesine Merbut Mukayeseli D Cetveli,** İstanbul Belediye Matbaası, İstanbul, 1934, s.98-107; **İstanbul Umumî Meclisi 1935 Yılı Bütçesine Merbut Mukayeseli D Cetveli,** İstanbul Belediye Basımevi, İstanbul, 1935, s.92-99; **İstanbul Umumî Meclisi 1939 Yılı Bütçesine Merbut Mukayeseli D Cetveli,** İstanbul Belediye Matbaası, İstanbul, 1939, s.94-103.

Sarıyer	(1). 126 Lira	(1). 156 Lira	(1). 156 Lira	(1). 126 Lira [Baş Fen Memurluğu kadrosunda]
Beykoz	(1). 126 Lira	(1). 126 Lira	(1). 126 Lira	(1). 126 Lira [Baş Fen Memurluğu kadrosunda]
Üsküdar	(1). 126 Lira	(1). 126 Lira	(1). 126 Lira	(1). 126 Lira [Baş Fen Memurluğu kadrosunda]
Kadıköy	(1). 210 Lira [Fen Memurluğu kadrosunda]	(1). 126 Lira [Fen Memurluğu kadrosunda]	(1). 126 Lira [Fen Memurluğu kadrosunda]	(1). 126 Lira [Baş Fen Memurluğu kadrosunda]
Adalar	(1). 165 Lira [Fen Memurluğu kadrosunda]	(1). 165 Lira [Fen Memurluğu kadrosunda]	(1). 165 Lira [Fen Memurluğu kadrosunda]	(1). 165 Lira [Baş Fen Memurluğu kadrosunda]
Bakırköy	(1). 108 Lira [Fen Memurluğu kadrosunda]	(1). 108 Lira [Fen Memurluğu kadrosunda]	(1). 108 Lira [Fen Memurluğu kadrosunda]	(1). 108 Lira [Baş Fen Memurluğu kadrosunda
Eyüp[154]	-	-	-	(1). 108 Lira [Baş Fen Memurluğu kadrosunda

Tablo 2.7: İstanbul Belediye Dairelerindeki Mühendis Sayı ve Maaşları (1932-1938)

Belediye Daireleri	**1932 (Sayı). Ücret**	**1933 (Sayı). Ücret**	**1934 (Sayı). Ücret**	**1938 (Sayı). Ücret**
Eminönü	(1). 165 Lira	(3). 165 Lira	(1). 165 Lira	(1). 165 Lira
Fatih	(1). 165 Lira	(1). 165 Lira	(1). 165 Lira	(1). 165 Lira
Beyoğlu	(1). 165 Lira	(1). 165 Lira	(1). 165 Lira	(1). 165 Lira

[154] Eyüp, 1936 yılında Fatih kazasından ayrılarak kaza (ilçe) olmuştur. Cemalettin Şahin, "İstanbul'un İlçeleri", **Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi**, (C.III, s.246-324), ed. Coşkun Yılmaz, İBB Kültür A.Ş., İstanbul, 2015, s.285.

Tablo 2.8: İstanbul Belediye Dairelerindeki (Fen memuru) + [Ressam ve Harita Memuru sayı ve maaşları] (1932-1938)

Belediye Daireleri	1932 (Sayı). Ücret	1933 (Sayı). Ücret	1934 (Sayı). Ücret	1938 (Sayı). Ücret
Eminönü	(3). 66-84-98 Lira	(3). 66-84-98 Lira	(3). 66-84-98 Lira	(3). 66-84-98 Lira [1]. 66 Lira
Fatih	(3). 66-75-98 Lira	(3). 66-75-98 Lira	(3). 66-75-98 Lira	(3). 66-75-98 Lira [1]. 66 Lira
Beyoğlu	(4). 75-84-98 Lira	(4). 75-84-98 Lira	(4). 75-84-98 Lira	(4). 75-84-98 Lira
Beşiktaş	(1). 84 Lira	(1). 84 Lira	(1). 84 Lira	(1). 84 Lira [1]. 66 Lira
Sarıyer	(1). 98 Lira	(1). 98 Lira	(1). 98 Lira	(1). 98 Lira [1]. 66 Lira
Beykoz	(1). 98 Lira	(1). 98 Lira	(1). 98 Lira	(1). 98 Lira [1]. 66 Lira
Üsküdar	(2). 84-98 Lira	(2). 84-98 Lira	(2). 84-98 Lira	(2). 84-98 Lira [1]. 66 Lira
Kadıköy	(3). 66-84-98 Lira	(3). 66-84-98 Lira	(3). 66-84-98 Lira	(3). 66-84-98 Lira [1]. 66 Lira
Adalar	(1). 98 Lira	(1). 98 Lira	(1). 98 Lira	(1). 98 Lira [1]. 66 Lira
Bakırköy	(1). 84 Lira	(1). 98 Lira	(1). 84 Lira	(1). 98 Lira [1]. 66 Lira
Eyüp	-	-	-	[1]. 66 Lira

1939 yılından 1961 yılına kadar ele aldığımız malî bütçelere ait belgelerde belediye dairelerinin teknik kadroları Fen İşleri Müdürlüğü bünyesinde ayrı bir birim olarak verilmemiştir. 1961'de İlçe Belediye Fen Kurulları oluşturulmuş ve bu kurullarda fen memurları ve ressam kadrolarına, Beşiktaş ve Şişli Fen Kurullarında olmak üzere mühendis veya mimar istihdamına yer verilmiştir.[155]

Ele aldığımız bütçeler, arşiv belgeleri ve çıkarılan kanunlar incelendiğinde devlet memuru olarak sayılan belediyede çalışan mühendislerin; belediye bünyesinde çalışan diğer meslek grupları, diğer belediyelerde çalışan mühendisler ve Bayındırlık Bakanlığının çeşitli birimlerinde çalışan memurlarla barem sistemi gereğince aynı

[155] **T.C. İstanbul Belediye Meclisi 1961 Malî Yılı Bütçesi,** İstanbul Belediye Matbaası, İstanbul, 1962, s.132-133; **T.C. İstanbul Belediye Meclisi 1962 Malî Yılı Bütçesi,** İstanbul Belediye Matbaası, İstanbul, 1962, s.126-128; **T.C. İstanbul Belediye Meclisi 1963 Malî Yılı Bütçesi,** İstanbul Belediye Matbaası, İstanbul, 1963, s.132-133.

maaşları aldıkları anlaşılmaktadır. Örneğin 1939 yılında İstanbul Belediyesi İmar İşleri müdürü 100 Lira maaş alırken, Nafia Vekâletine bağlı olan Yapı ve İmar İşleri Dairesi müdürü (başmühendis ya da başmimar) de 100 Lira maaş almaktadır. Aynı yıl Yüksek Mühendis Mektebi müdürünün de 100 Lira maaşla çalıştığı anlaşılmaktadır. Mektepteki muallim maaşları ise 70-80 Lira arasındadır, belediyede aynı memuriyet derecesinde çalışan mühendislerin de bu maaş aralığında maaş aldıkları görülmektedir.[156]

İstanbul Belediyesi bünyesinde çalışan mühendisler ile diğer meslek gruplarına mensup kişiler de memuriyet derecelerine göre aynı maaşları almaktadır. Örneğin, 1963 yılında İstanbul Belediyesi Fen İşleri müdürü olan yüksek makine mühendisi 1750 Lira maaşla çalışmaktadır; Belediyenin Sıhhat İşleri müdürü olan doktor da 1750 Lira maaşla çalıştığı anlaşılmaktadır.[157]

Memuriyette uygulanan derece sistemiyle memurların aldıkları maaşlar standardize edilmiştir.

[156] "30 Haziran 1939 tarihli 3656 sayılı Devlet Memurları Aylıklarının Tevhid ve Teadülüne Dair Kanunu", **Resmî Gazete**, Sayı 4253, 8 Temmuz 1939, s.12156, 12158 ; **İstanbul Umumî Meclisi 1939 Yılı Bütçesine Merbut Mukayeseli D Cetveli,** s. 90, 92-93.
[157] **T.C. İstanbul Belediye Meclisi 1963 Malî Yılı Bütçesi,** İstanbul Belediye Matbaası, İstanbul, 1963, s.111, 115, 130,133.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
İSTANBUL BELEDİYESİNDE ÇALIŞAN MÜHENDİSLER

Bu bölümde belediye mühendisi profilini kurabilmek adına İstanbul Belediyesinin çeşitli birimlerinde çalıştığını tespit ettiğimiz 75 mühendisin kısa biyografilerine yer verilmiştir. Bu biyografilerde bahsi geçen mühendislerin belediyedeki görevleri dışında görevlendirildiklerini tespit ettiğimiz diğer mühendislik projeleri ve üstlendikleri bazı inşaat faaliyetlerine de kısaca değinilmiştir. Mühendislerin kamu kurumları içinde ya da kamu-özel sektördeki görevler arasındaki hareketliliği, belediyedeki çalışma süreleri ve koşulları hakkında çıkarım yapmaya yeterli gelmese de bir fikir verebilir.

Mühendis biyografileri oluşturulurken İstanbul Şehremaneti Mecmuası, İstanbul Belediye Mecmuası, Belediyeler Dergisi, İller ve Belediyeler Dergisi, Arkitekt Dergisi, Elektrik Mühendisliği Mecmuası ve Türkiye Mühendislik Haberleri gibi dönemin bazı belediyecilik, mühendislik ve mimarlık dergilerine ve gazete haberlerine başvurulmuştur. Bu dergilerden İnşaat Mühendisleri Odasının yayın organı olan "Türkiye Mühendislik Haberleri" dergisinde mühendislikte 40 yılını tamamlamış olan üyelerin kısa biyografilerine yer vermektedir. Başlangıçta tespit ettiğimiz mühendislerle ilgili araştırma yaparken bu yayın sayesinde çok daha fazla mühendise ulaşılabilmiştir. Bunun dışında, mühendislik eğitiminin tarihi ile ilgili kaynaklar da ilgili mühendislerin eğitim durumları ile ilgili tamamlayıcı bilgiler sağlamıştır.

İstanbul Belediyesinde çalışmış tüm mühendislerin tespit edilmesi böylesi bir çalışma dahilinde mümkün değildir. Ancak en azından erken Cumhuriyet döneminde belediyede görev almış mühendislere dair bir fikir edinmeye katkı sağladığı düşünülmektedir. Biyografilerden de anlaşılacağı üzere ele aldığımız mühendislerin bazıları uzun yıllar İstanbul Belediyesinde çalışmışken, bazılarının görev süreleri oldukça kısa olmuştur.

Mühendis biyografilerinde okullar, mezun mühendislerin okudukları yıllar göz önüne alınarak o dönemdeki kurum isimleriyle verilmiştir. Temelde Türkiye'de okuyanların gittikleri teknik üniversiteler günümüzdeki adıyla İstanbul Teknik

Üniversitesi ve Yıldız Teknik Üniversitesidir. Ancak bu okullar yıllar içinde bazı kurumsal değişimler yaşamış ve bu süreçte yeniden adlandırılmıştır.

Mühendis biyografileri incelendiğinde bu kişilerin fen memuru yetiştiren okullardan da mezun oldukları görülmektedir. Bu nedenle tezimiz dahilinde belediyenin teknik kadrolarında kondüktör, ressam ve fen memuru olarak bulunan kişilere de yer verilmiştir. Bu okullardan mezun olanlar daha sonra bazı kurslara katılarak yetkinlik kazanmış ve mühendis olarak çalışmaya devam etmişlerdir.

3.1. Mühendislerin Görünmezliği

Çalışmamız İstanbul Belediyesinin birimlerindeki kadrolarda yer almış yerli mühendislerle sınırlandırılmıştır. Belediyede proje bazlı çoğunlukla fen müşaviri veya danışman unvanlarıyla bulunmuş bazı yabancı uzmanlar da bulunmaktadır ancak bu isimler çalışmamıza dahil edilmemiştir. Henri Prost (1874-1959), İstanbul'un planlanması için 1936 yılında şehircilik danışmanı olarak İstanbul Belediyesi İmar Müdürlüğünde göreve başlamıştır.[158] Henri Prost; belediye mühendisleri, belediye mimarları ve belediye topografları ile kurulacak bir şehircilik bürosunda birlikte çalışacağını ancak bu şartla geleceğini belirtmiştir.[159] Belediyenin teknik işlerinde uzmanlaşmaya ve teknik kadroya verilen önemi göstermesi bakımından bu talebi önem arz etmektedir. 1939 yılına ait bir gazete haberinde, İstanbul Belediyesi İmar Müdürlüğünün kadrosuna yeni mühendislerin alınacağı ve şehircilik uzmanları olarak yetiştirilecekleri belirtilmiştir: Şehir planı için Prost ile çalışmak üzere iki yabancı uzmanın getirilmesi Türk mühendisler tarafından eleştirilere yol açmış; Prost ile çalışacak mühendislerin Türk mühendislerden seçilmesinin daha uygun olacağına karar verilmiştir. İstanbul'un imarında yeni açılacak yol ve meydanların haritalarının çizilmesi ve tafsilat planlarının hazırlanması için özellikle harita mühendislerinin istihdamının sağlanacağı ifade edilmiştir. Bu gelişmenin Türk mühendis ve mimarların yol, meydan, bahçe ve stat inşasında uzmanlaşmalarının önünün açılabileceği ve

[158] Canâ Bilsel, "Henri Prost'un İstanbul Planlaması (1936-1951): Nazım Planlar ve Kentsel Operasyonlarla Kentin Yapısal Dönüşümü", **İmparatorluk Başkentinden Cumhuriyet'in Modern Kentine: Henri Prost'un İstanbul Planlaması (1936-1951),** İstanbul Araştırmaları Enstitüsü (101-165), İstanbul, 2010, s.111.

[159] Niyazi Duranay, Ersen Gürsel, Somer Ural**, "**Cumhuriyetten Bu Yana İstanbul Planlaması", **Mimarlık Dergisi,** Sayı 7, Temmuz 1972, (67-108), s.76.

zamanla şehir imarının Türk mühendis ve mimarlar tarafından yürütülebileceği aktarılmıştır.[160]

Belediyenin teknik personel kadrolarında yer alan mühendisler daha çok yol ve kaldırımların bakımı, harita ölçümü, ulaşım, su temini gibi sürekliliği olan işlerde çalışırlardı. Belediyede çalışan bir mühendisin görünürlüğü belediyede yaşanan bir sorunla ortaya çıkardı. Belediye mühendisi ancak bu sistemlerde bir sorun olduğunda ulaşımda aksaklık yaşanması, su kesintileri, kanalizasyon ve altyapı problemleri gibi durumlarda fark edilir duruma gelirdi.[161] Belediyenin karıştığı bir yolsuzluk davasında adı bilinmeyen mühendisin ismi olumsuz anlamda bir anda fark edilir olabilirdi.[162] Bazı durumlarda bir projenin tamamlanması ya da onarım işinde belediye başkanının takdir ve tebrik etmesi gibi örneklere de rastlanabilirdi ancak burada da çoğunlukla mühendislerin isimlerine yer verilmez, ilgili birimin başında bulunan müdürün adı ve ekibi şeklinde geçerlerdi.[163]

Belediyede çalışmış mühendislerin en görünür oldukları zaman mühendis biyografilerinden de anlaşılabileceği üzere bürokratik aktör olduklarındadır. İstanbul Belediyesinin Fen İşleri ya da İmar Müdürlüğünde ve bu birimlere bağlı şubelerde, müdür olarak yer aldıklarında adları geçer, daha görünür hale gelirlerdi.

Belediye mühendislerinin unvanları ve isimleriyle en görünür oldukları mecralar uzmanlık alanlarına göre kaleme aldıkları yazılarıdır. Belediyenin teknik kadrolarında yer alan mühendisler, mesleki ve belediyecilik dergilerinde kaleme aldıkları yazılarda uzman oldukları konularda görüşlerini bildirir ve açıklamalar yapardı. Mühendis biyografilerinde bu yazılara tarihsel örnekler bulunmaktadır.

[160] "İmar İşleri Sahası Gittikçe Genişliyor.", **Son Posta Gazetesi**, 8 Temmuz 1939, s.4.
[161] "Bir belediye mühendisi adliyede sorguya çekiliyor.", **Son Posta Gazetesi**, 17 Nisan 1934, s.8; "Otomobil ve otobüsleri muayene eden iki belediye mühendisine işten el çektirildi.", **Haber Gazetesi,** 31 Temmuz 1936, s.1; Haber Gazetesi, 1 Ağustos 1936, s.3.
[162] Vatan Gazetesi, 9 Haziran 1954, s.1.
[163] Akşam Gazetesi, 11 Eylül 1943, s.3.

3.2. İstanbul Belediyesinde Çalışan Bazı Mühendislerin Biyografileri

Mahmut Şükrü Işık (1870-1952)

Şekil 3.2.1: Mahmut Şükrü Işık[164]

Mahmut Şükrü Işık, 1870 yılında Trabzon'da doğmuştur. 1893 yılında Hendese-i Mülkiye Mektebinden mezun olduktan hemen sonra aynı okulda muallim muavinliği ile başladığı hocalık görevini kimya, fizik, matematiksel fizik (hikmet-i riyaziye), telgraf, inşaat malzemesi, inşaat resimleri gibi muhtelif konularda ve farklı kurumlarda verdiği derslerle sürdürmüştür. Çalıştığı kurumlar arasında Güzel Sanatlar Akademisi, Üsküdar İdadisi, Darüşşafaka, Nafia Teknik Okulu ve Darülfünun sayılabilir.[165]

Mahmut Şükrü Bey, bir yandan hocalık yaparken diğer yandan 1908-1913 yılları arasında İstanbul Şehremanetinde mühendislik görevinde bulunmuştur. Taksim meydanının ve Pangaltı Caddesinin genişletilmesi ve ağaçlandırılması projesinde çalışmış, Çırçır Yangını sonrası kurulan komisyonda yer almış, başında bulunduğu fen heyeti ile bölgenin imar haritasının hazırlanması ve iyileştirilmesinde başarılı işlere imza atmıştır.[166] Osmanlı Mühendis ve Mimar Cemiyeti'nin kuruluşunda da yer almıştır. 1908 yılında Cemiyet'in ilk yönetim kurulu üyeleri arasında Veznedar olarak sayılan Mahmut Şükrü Bey'in görevleri Şehremaneti Sermühendisliği ve Hendese-i

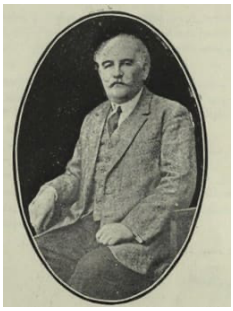
[164] "Ölüm: 'Ord. Prof. Y. Mühendis Mahmut Şükrü Işık'", **Arkitekt Dergisi**, Sayı 241-242, Ocak 1952, s.42.
[165] Talât Özışık, "Profesör Mahmut Şükrü Işık", **Mimarlık Dergisi**, Sayı 1, Yıl 5, 1948, Türk Yüksek Mimarlar Birliği Bülteni, İstanbul, s.37; **Arkitekt Dergisi**, Sayı 241-242, Ocak 1952, s.42-43; Çağatay Uluçay, Enver Kartekin, **a.g.e,** s.337-340.
[166] **Arkitekt Dergisi**, Sayı 241-242, Ocak 1952, s.42-43.

Mülkiye Mektebi Muallimliği olarak ifade edilmiştir.[167] 1913-1915 yılları arasında Şehremaneti Altıncı Daire-i Belediye'nin (Beyoğlu) başkan vekilliğini de yapmıştır.[168] 1939 yılı civarında da Beyoğlu Belediye Dairesinde mühendis olarak çalışmıştır.[169]

11 Şubat 1952 tarihinde vefat eden Mahmut Şükrü Işık,[170] yukarıda aktarılan görevlerinin yanı sıra, 1907 yılında Hamidiye Etfal Hastanesi için bazı inşaat mühendisliği projeleri gerçekleştirmiştir. 1926 yılında Emlâk ve Eytam Bankası İstanbul Şubesi Heyet-i Fenniyesinin müdürü olarak çalışmıştır. Ölümünden kısa zaman önce otobiyografisini kaleme alan Işık'ın kendi ifadeleriyle görevleri aşağıda yer almaktadır:[171]

> "Muallimliğim haricinde, bulunduğum bir hizmette Hamidiye Etfal Hastahanesininde inşaat Mühendisliği vazifesidir. Burada bugün saat kulesi vazifesini gören minare ile Cami ve Kadınlar Paviyonu ile daha bir kaç Paviyonda benim eserimdir. Diğer bir vazifemde o zaman yeni tesis edilmiş olan Emlâk ve Eytam Bankasının İstanbul şubesi Heyeti Fenniye Müdürlüğüdür. Burada bir kaç sene çalıştıktan sonra istifa edip çekildim. Bugün uhtemde yegâne kalan resmî vazife Akademideki inşaat malzemesi hocalığı ile Malzeme Laboratuarı Şefliğidir."

Necip Bey (1871-1929)

Şekil 3.2.2: Necip Bey[172]

[167] Osmanlı Mühendis- Mimar Cemiyeti, 28 Ağustos 1908 tarihinde kurulmuş, 18 Eylül 1908 tarihli toplantıda ilk idare meclisi seçilmiştir. Feza Günergun, "Osmanlı Mühendis ve Mimarları Arasında İlk Cemiyetleşme Teşebbüsleri", **Osmanlı İlmî ve Meslekî Cemiyetleri 1. Millî Türk Bilim Tarihi Sempozyumu**, IRCICA, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul, 1987, s.158-159.
[168] Halit Yaşa Ersoy, Ümit Arpacıoğlu, "Anılarımızda Hocalarımız Belgelerde ve Anılarda 'Öncü' Bir Malzeme Hocası: Ord. Prof. Mahmud Şükrü Işık 'Gerilerde Kalan Bir Dönem' Hakkında...", **Mimarlıkta Malzeme Dergisi**, (14-28), Sayı 24, Yıl 8, 2013, s.18.
[169] Cumhuriyet Gazetesi, 3 Kasım 1939, s. 5.
[170] Çağatay Uluçay, Enver Kartekin, **a.g.e**, s.339.
[171] **Arkitekt Dergisi**, Sayı 241-242, Ocak 1952, s.43.
[172] "Muallim Mühendis Necip Bey Merhum", **Mühendis Mektebi Mecmuası**, Sayı 25, Haziran 1929, s.9.

Necip Bey, 1871 yılında Amasya'da doğmuştur. 1896'da Hendese-i Mülkiye Mektebinden 96 diploma numarasıyla mezun olmuş, aynı yıl Manastır Vilayeti Nafia Mühendisliği ile görevlendirilmiştir. 1900-1905 yılları arasında Hicaz Demiryolu keşif çalışmalarında görev aldıktan sonra Hendese-i Mülkiye Mektebinde topografya dersleri vermiştir. 1912'de Nafia Fen Mektebinin açılmasıyla Hendese-i Mülkiyeden ayrılmış, Topografya ve Usulü Mesaha derslerini vermeye başlamıştır.[173]

1909 yılında, II. Meşrutiyetin ilanından sonra mektepteki görevinin yanı sıra İstanbul Şehremaneti Birinci Daire-i Belediye (Beyazıd) Sermühendisi olarak çalışmaya başlamıştır. Şehremanetinin çeşitli şubelerinde görev almış olan Necip Bey, 1922 yılından vefatına kadar Harita Şubesi Müdürü olarak çalışmıştır.[174] Sermühendis Necip Efendi hazırladığı rehber haritaları dolayısıyla 1924 yılında Şehremaneti tarafından "takdirname" almaya layık görülmüştür.[175] 19 Nisan 1929 tarihinde vefat etmiştir.[176]

Mühendis Necip Bey, İstanbul Şehremaneti Mecmuasının 1925-1926 yılları arasında çıkan 16-21. sayılarının fennî kısmında "Harita ve Haritacılık" başlıklı bir yazı dizisi kaleme almıştır. Şehir haritalarının hazırlanması, nirengi noktalarının ölçümü gibi konuların ele alındığı bu yazı dizisi, 1927 yılında *Usul-i Mesaha ve Kadastro Tatbikatı* adıyla 118 sayfalık bir kitap olarak İkdam Matbaasında basılmıştır.[177]

İstanbul'un ilk şehir rehberi olan ve Viyana Hölzel Matbaasında bastırılan *İstanbul Rehberi* adlı rehberin içindeki haritalar 1918 yılında Necip Bey tarafından hazırlanmıştır. Fransızca baskısı 1924'te Ali İhsan Matbaasında basılmış ve 15 pafta ve 1/5.000 ölçekli olarak hazırlanmış olan rehberdeki haritalar, İstanbul'un tüm yerleşim yerlerini kapsamaktadır.[178] Necip Bey'in hazırlamış olduğu İstanbul'un

---

[173] "Muallim Mühendis Necip Beyefendinin İrtihali", **Mühendis Mektebi Mecmuası**, Sayı 24, Mayıs 1929, s.242 ; Çağatay Uluçay, Enver Kartekin, **a.g.e**, 1958, s.344, 661.
[174] "**Mühendis Mektebi Mecmuası**, Sayı 24, Mayıs 1929, s.242.
[175] "Memurin Muamelatı", **İstanbul Şehremaneti Mecmuası,** Sayı 13, Eylül 1926, s.80.
[176] **Mühendis Mektebi Mecmuası**, Sayı 24, Mayıs 1929, s.242.
[177] Necip (Harita Şubesi Müdürü Sermühendis), "Harita ve Haritacılık", **İstanbul Şehremaneti Mecmuası,** Sayı 16, Aralık 1925, s.21-25; Sayı 17, Ocak 1926, s.41-42; Sayı 18, Şubat 1926, s.36-37; Sayı 19, Mart 1926, s.30-31; Sayı 20, Nisan 1926, s.30-32; Sayı 21, Mayıs 1926, s.87-89.
[178] İlhan Tekeli, "Haritalar", **Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi**, (C.III, s.556-560), T.C. Kültür Bakanlığı ve Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1994. s.560.

sayfiye yerlerinin ayrıntılı olarak gösterildiği haritalara Atatürk Kitaplığı'nın Harita Arşivi Katalog Tarama Sistemi, Salt Araştırma Arşivi ve Eski İstanbul sitesinden ulaşılabilmektedir. [179]

Ahmet Cevdet İlkray (1874-1949)

Ahmet Cevdet Bey, 1874 yılında Harput'ta doğmuştur.[180] 1898 yılında 119 diploma numarasıyla Hendese-i Mülkiyeden mezun olmuştur.[181] 1912-1916 yılları arasında İstanbul Şehremanetinde Heyet-i Fenniye Müdür Muavinliği ve Müdürlüğü yapmıştır.[182] Ahmet Cevdet Bey'in Kadıköy Dairesi Müdürü Celal Esad (Arseven) ile birlikte kaleme aldıkları 1926 yılında İstanbul Şehremaneti Mecmuasının 21. ve 22. sayılarının "Tetkik ve Tetebbu" kısmında yer alan bir yazı dizisi bulunmaktadır. Bu yazıda, Ahmed Cevdet ve Celal Esad'ın, 1914 yılında Cemil Topuzlu yönetiminde inceleme yapmak üzere Avrupa'ya gönderilmeleri ve seyahatleri sırasında "Yollar ve Lağımlar" hakkında hazırladıkları rapordan bahsetmektedir. Bu rapor kitap olarak da basılmıştır.[183]

Cevdet İlkray'ın, İstanbul Belediye Mecmuasının 1941 Aralık tarihli 196. sayısında, "Eski Eserler İstanbul'un İmarına Mâni Değildir" başlıklı bir yazısı daha bulunmaktadır. Bu yazıda Cevdet İlkray, İstanbul Umumî Meclisi azasından ve Eski Şehremaneti Heyet-i Fenniye Müdürü olarak bahsedilmiştir.[184] Ahmed Cevdet, 1944 yılında, Belediye Meclis Üyesi unvanıyla, Yapı ve Yollar Kanunu'na Yapılacak ek ve

---

[179] N. Burcu Yağan Köylü, "İstanbul'un Tarihi Sayfiye Bölgelerine Ait Haritaların Detaylı Çözümlenmesi", Ulakbilge: Journal of Social Sciences, (Cilt 11, Sayı 85, 527-557), 2023, s.542. Ayrıca bkz: https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/1877; https://eskiharita.istanbul/ (Son Erişim Tarihi: 04.11.2025).

[180] Duygu Aysal Cin, "Geç Osmanlı İmparatorluğu'ndan Erken Türkiye Cumhuriyeti'ne Sivil Mühendisliğin Gelişimi", **1773'ten 2023'e İTÜ Tarihi Cilt I: 1773- 1909 Dönemi Mühendislik ve Mimarlığın Değişimi**, ed. Mustafa Kaçar, Duygu Aysal Cin, İTÜ Yayınevi, İstanbul, 2023, s.416.

[181] Çağatay Uluçay, Enver Kartekin, **a.g.e,** s.661.

[182] Duygu Aysal Cin, "a.g.e.", s.416.

[183] İlgili yazı dizisi için ayrıca bkz.: "Tetkik ve Tetebbu", **İstanbul Şehremaneti Mecmuası,** Sayı 21, Mayıs 1926, s.96-102; Sayı 22, Haziran 1926, s.87-91.

[184] Ayrıca bkz: Cevdet İlkray, "Eski Eserler İstanbul'un İmarına Mâni Değildir", **İstanbul Belediye Mecmuası**, Sayı 196, Aralık 1941, s.5.

düzenlemeler için İstanbul Belediyesinde teşkil edilen komisyonun üyeleri arasında yer almıştır.[185] 22 Nisan 1949 tarihinde vefat etmiştir.[186]

Hüseyin Hilmi Gürtav (1876-?)

Şekil 3.2.3: Hüseyin Hilmi Gürtav[187]

1876 yılında Rusçuk'ta doğmuş, 1897'de Hendese-i Mülkiye Mektebinden 109 diploma numarasıyla mezun olmuştur. Mezuniyetten sonra Halep Vilayeti Nafia başmühendis muavinliğine atanmıştır. Bir süre İstanbul Şehremanetinde çalışmış ve 1936 yılında buradan emekli olmuştur. Daha sonra İstanbul Hali'nin inşaatında çalışmıştır. 1941 yılında Nafia Vekâletinde çalışmaya başlamıştır. Ne kadar süreyle burada çalıştığı bilinmemektedir.[188]

İbrahim Buluğ (? - 1942)

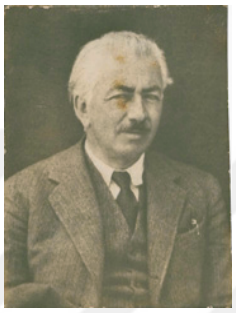
İbrahim Bey, 1924 yılında İstanbul Şehremaneti Heyet-i Fenniye Müdürlüğüne tayin edilmiştir.[189] 1926 yılı Devlet Salnamesinden anlaşılacağı üzere bu tarihte de Heyet-i Fenniye Müdürlüğü görevini sürdürmüştür. Ancak bu görevden ayrılış tarihi kesin olarak tespit edilememiştir.[190] İstanbul Şehremaneti Mecmuasının fennî

[185]Komisyon üyeleri arasında ayrıca Yüksek Mühendis Mektebi profesörleri Ali Ziya Kocainan ve İhsan İnan, Belediye fen müşaviri Keseroğlu, Belediye Fen İşleri Müdürü Nuri Tezer ve İmar müdür yardımcısı İhsan Bey bulunmaktadır. "Haberler", **Arkitekt Dergisi**, Sayı 145-146, Ocak 1944, s.49.
[186] "Yardım Encümeni Faaliyet Raporu", **Türk Yüksek Mühendisleri Birliği Dergisi**, Sayı 67, Ocak 1950, s.39.
[187] "Jübilesi Yapılanlar", **Türkiye Mühendislik Haberleri,** Sayı 15, Haziran 1956, s. 6.
[188] Çağatay Uluçay, Enver Kartekin, **a.g.e** s.661; "Jübilesi Yapılanlar", **Türkiye Mühendislik Haberleri,** Sayı 15, Haziran 1956, s. 6.
[189] BCA, 30-11-1-0, 4, 10, 9.
[190] **Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnamesi 1925-1926**, ed. Ahmet Tetik, yay. haz. T. Çavuşoğlu, E. Şahin, İ. Polat, Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara, 2024, s.96.

bölümünde şehir lağımları hakkında yedi makaleden oluşan bir inceleme yazı dizisi kaleme almıştır.[191]

1939 yılında İbrahim Buluğ, İstanbul Belediyesi İmar Müdürlüğü mütehassısı olarak tayin edilmiştir.[192] Belediye İmar Müdür Muavini iken 9 Ekim 1942 tarihinde vefat etmiştir.[193]

Ali Ziya Kocainan (1881-1952)

Şekil 3.2.4: Ali Ziya Kocainan[194]

Ali Ziya Kocainan, 1881 yılında İstanbul Kadıköy'de doğmuştur. 1906 yılında Hendese-i Mülkiye Mektebinden 198 diploma numarasıyla mezun olmuştur. Hendese-i Mülkiye Mektebine muallim muavini olarak tayin edilmiştir. Hendese-i Mülkiyenin; Mühendis Mektebi, Yüksek Mühendis Mektebi, Yüksek Mühendis Okulu ve İstanbul Teknik Üniversitesine dönüşü sürecinde 38 yıl boyunca bazı teknik dersleri veren Kocainan, 31 Mart 1945 tarihinde emekliye ayrılmıştır. Ziya Kocainan, Mühendis Mektebi hocalığını sürdürürken İstanbul'da çeşitli kamu kurumlarında; Defterhane mühendisi, Nafia Nezaretine bağlı Demiryolları İdaresinde mühendis, İstanbul Evkaf İdaresinde baş mimar olarak çalışmıştır. Kadıköy Halkevi Mimarlık Şubesi müdürlüğü yapmış ve Nafia Vekâleti binası ve Ankara Gazi Muallim Mektebi (Gazi Enstitüsü) inşaatında Yüksek Mühendis- Müteahhit Ali Haydar Emre (1885-1945) ile birlikte müteahhit olarak görev almıştır.[195] Eylül 1918 tarihli Mühendis Mektebi-i Âlisi

---

[191] Yazı dizisi için ayrıca bkz. İbrahim (Heyet-i Fenniye Müdürü), "Fennî Kısım", **İstanbul Şehremaneti Mecmuası,** Sayı 14, s.41-42; Sayı 15, s.30-32; "Şehir Lağımları" Sayı 16, Aralık 1925, s.37-40; Sayı 17, Ocak 1926, s.35-41; Sayı 18, Şubat 1926, s.25-31; Sayı 19, Mart 1926, s.24-26; Sayı 20, Nisan 1926, s.21-23.

[192] Akşam Gazetesi, 13 Ekim 1939, s.3.

[193] Cumhuriyet Gazetesi, 10 Ekim 1942, s.2.

[194]SALT Araştırma Said Bey Arşivi, AFMSBKH071, https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/32658 (Son Erişim Tarihi: 25.10.2025).

[195] Çağatay Uluçay, Enver Kartekin, **a.g.e.**, s.360-362, 664; Ziya Kocainan, "Yüksek Mühendis ve Müteahhit Ali Haydar Emre", **Türk Yüksek Mühendisleri Birliği Dergisi**, Sayı 52, Temmuz 1945,

Akademik, İdarî ve Hizmetli Personel Kadrosunda İstanbul Şehremanetinde memur olduğu belirtilmiştir.[196] 1929 yılından itibaren Şehremaneti bünyesinde Heyet-i Fenniye müdür yardımcılığı yapmış ve Şehremaneti Tetkik ve Keşf-i Sani Şubesi Müdürlüğünde üç sene çalışmıştır. Daha sonra İstanbul Belediyesinde Fen İşleri Müdürlüğü yapmıştır.[197] İstanbul Belediyesi bünyesinde kurulan İmar Müdürlüğünün ilk müdürü olarak atanmış, 1938 yılında kendi isteğiyle ayrılana kadar görevini sürdürmüştür.[198]

Kocainan'ın dört kitabı bulunmaktadır: Haydarpaşa Demiryolları Matbaasında basılan 1925 yılında 101 sayfalık *Hendese-i Tersimiye,* 1926 yılında basılan 47 sayfalık *Demir İnşaat***,** Ali Haydar Bey ile birlikte yazdığı 1928 tarihli Demir Yolları Matbaası'nda basılan 72 sayfadan oluşan *Kat'-ı Ahcar* ve 1939 yılında Kenan Basımevinden çıkan *Mimar Sinan* ve *XX. Asır Mimarisi (Kısa Bir Tetkik)*.[199]

Ali Ziya Kocainan'ın İstanbul Belediyesinde aldığı görevler konusundaki bilgilere dönemin dergilerinde ve gazetelerinde çıkan bazı haberlerden de ulaşılabilmektedir. Örneğin, *Arkitekt Dergisi*'nin Ağustos 1931 tarihli sekizinci sayısında yer alan "Mimar ve Mühendisler Tenezzühü" adlı haberde, Belediye Fen Heyeti Müdürü Ziya Beyefendi'nin başkanlığındaki heyetin düzenlediği bir etkinliğe İstanbul'daki bazı mimar ve mühendislerin katıldığı bildirilmiştir.[200]

Arkitekt Dergisi'nde yer alan başka bir yazıda; İstanbul Belediye Fen Heyeti tarafından yapı ve inşaat yetkisinin kimlere verileceği hakkında düzenlenen toplantıda, Hüsnü Bey'in Fen müdürü, Ziya Kocainan'ın İmar müdürü, Hulki Bey'in Fen

---

s.31; Ömer Dabanlı, Suphi Saatçi, "Mühendis Mektebi Muallimlerinden Koca Mü'minzade Muallim Ali Ziya (Kocainan) ve Demir İnşaat İsimli Eseri", **Türkiye'de Mühendislik ve Mimarlığın 250 yılı-Sempozyum Kitabı Cilt II**, ed. Eminalp Malkoç, İTÜ Yayınevi, İstanbul, 2023, s.1227-1228; "Haberler", **Arkitekt Dergisi**, Sayı 159-160, Nisan 1945, s.91.

[196] Duygu Aysal Cin, "Mühendis Mekteb-i Âlîsi'nden Yüksek Mühendis Mektebi'ne İdari Yapı ve Mektep Bütçeleri" **1773'ten 2023'e İTÜ Tarihi Cilt II: 1909-1944 Dönemi Mühendislik ve Mimarlığın Değişimi,** ed. Duygu Aysal Cin, İstanbul, İTÜ Yayınevi, 2023, s.84.

[197] Duygu Aysal Cin, "Geç Osmanlı İmparatorluğu'ndan Erken Türkiye Cumhuriyeti'ne Sivil Mühendisliğin Gelişimi", s.447.

[198] Pelin Bolca, **Reconsidering the Western town planning approach for Historic Cities and Memories in Mediterranean Region: The Agence Prost from Paris to İstanbul (1910s-1950s),** Yayınlanmamış Doktora Tezi, Politecnico di Torino, Italy, 2022. s.188; "Belediye imar müdürü istifa etti," **Akşam Gazetesi,** 22.12.1938, s. 6.

[199] "Ömer Dabanlı, Suphi Saatçi, "a.g.e", s.1230.

[200] "Haberler", **Arkitekt Dergisi**, Sayı 8, Ağustos 1931, s.277-279.

müşaviri ve Mühendis Celal adında bir kişinin kanalizasyon müdürü olduğu bilgisine varılabilmektedir.[201]

Türk Yüksek Mühendisleri Birliği Mecmuası'nın Nisan 1935 tarihli ilk sayısında, İstanbul Belediyesi tarafından 16 Mart Şehitleri Abidesi ve Konservatuvar Binası projelerinin seçimi için açılan yarışmada hakem heyeti üyelerinden biri İstanbul Belediyesi İmar Bürosu Şefi Mühendis Ali Ziya olarak belirtilmiştir.[202] Aynı derginin ikinci sayısında İstanbul Belediyesi İmar Müdürü Mühendis A. Ziya Kocainan'ın "Mimar Sinan (1490-1588)" başlıklı bir yazısı bulunmaktadır.[203]

Said Tez'in kızı Fatma Semiramis Hanım ile evlenen Ziya Bey'in Güzin (Kocabaş), Nesrin (Bagana), Cemil (Kocainan) adlarında üç çocukları olmuştur.[204] Ali Ziya Kocainan 17 Ocak 1952 tarihinde vefat etmiştir.[205] Kocainan ve ailesi hakkında Salt Araştırma'da bulunan Said Tez Arşivi'nde çok sayıda fotoğraf ve belgeye erişim sağlanmaktadır.[206]

Kâmil Koşa (1881-1963)

Şekil 3.2.5: Kâmil Koşa[207]

[201] "Duyumlar", **Arkitekt Dergisi**, Sayı 61, Ocak 1936, s.32.
[202] İlgili yazı için ayrıca bkz: "İstanbul'da Yapılacak 16 Mart Şehitleri Abidesi Konservatuvar ve Tiyatro Salonu Projelerinin Tanzimi İçin Vuku Bulacak Musabaka Programı", **Türk Mühendisleri Birliği Mecmuası,** Sayı 1, Nisan 1935, s.13.
[203] İlgili yazı için ayrıca bkz: A. Ziya Kocainan, "Mimar Sinan (1490-1588)", **Türk Mühendisleri Birliği Mecmuası**, Sayı 2, Mayıs 1935, s.17-18.
[204] Ziya Kocainan'ın çocukları hakkındaki bilgi Semiramis Kocainan'ın ölüm ilanından alınmıştır: Milliyet Gazetesi, 24 Eylül 1975, s.11.
[205] Vefat haberi: SALT Araştırma Said Bey Arşivi, AFMSBKDOC008E1, https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/29690 (Son Erişim Tarihi: 10.11.2025).
[206] SALT Araştırma Said Bey (Tez) ve Ailesi Arşivi; Tayfun Gürkaş, "Arşivden Çıktı: Bir Erken Cumhuriyet Dönemi Bürokratı Olarak Ziya Kocainan ve Olağan Teknokratik Dili", **SALT Araştırma,** 2017. https://saltonline.org/tr/2010/arsivden-cikti-bir-erken-cumhuriyet-donemi-burokrati-olarak-ziya-kocainan-ve-olagan-teknokratik-dili (Son Erişim Tarihi: 10.11.2025).
[207] "Jübilesi Yapılanlar", **TMH**, Sayı 15, Haziran 1956, s.6.

1881 yılında Debre'de (Kuzey Makedonya) doğmuştur. 1905 yılında Hendese-i Mülkiye Mektebinden 194 diploma numarasıyla mezun olmuş, Hicaz Demiryolunda çalışmak üzere görevlendirilmiştir. İstanbul Şehremanetinde Tetkik Şubesi Müdürlüğü görevini yaptıktan sonra Heyet-i Fenniye Müdürü olarak da çalışmıştır. Anadolu-Bağdat Demiryolu Kayseri İşletmesinin müdürlüğünü yaptıktan sonra emekli olmuştur. 29 Mayıs 1963 tarihinde vefat etmiştir.[208]

Süleyman Asaf İlbay (1882-1957)

Şekil 3.2.6: Süleyman Asaf İlbay[209]

1882 Selanik doğumlu olan Süleyman Asaf İlbay, Hendese-i Mülkiye-i Mektebinden 1903 yılında 165 diploma numarasıyla üçüncü sınıf mühendis olarak mezun olmuştur.[210] Aynı yıl Selanik Vilayeti Sermühendis Muavini olarak göreve başlamış, 1909 yılında Selanik Demir Köprüler Mühendisliğine atanmıştır.

Süleyman Asaf Bey'in İstanbul Şehremanetindeki görev süresi oldukça kısadır. Mart-Eylül 1910 tarihleri arasında önce Heyet-i Fenniye Üçüncü Şube Mühendis Ressamı olarak görev yapmış, bu sırada Edirne Nafia mühendisliğine atanmıştır ancak bu görevinden sağlık sorunlarından istifa etmiştir. Temmuz ayında Şehremaneti Heyet-i Fenniye İkinci Şube Mühendisliğine geçmiştir. Süleyman Asaf Bey'in Eylül 1910'dan itibaren Nafia Vekâletinin çeşitli il ve birimlerinde Müfettiş Muavinliği, Bitlis Nafia Sermühendisliği gibi önemli görevleri olmuştur. [211]

---

[208] **a. e.,** s.6; Çağatay Uluçay, Enver Kartekin, **a.g.e.,** s.664; "Odadan Haberler", **TMH,** Sayı 100, Temmuz 1963, s.10; Dokuzuncu Devre İdare Heyeti Çalışma Raporu (5 Ocak 1963-11 Ocak 1964), **TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi,** t.y., s.2.

[209] Kâzım Öztürk, **Türk Parlamento Tarihi TBMM V. Dönem 1927-1931, III. Cilt: Üyelerin Özgeçmişleri**, Türk Parlamento Tarihi Araştırma Grubu, TBMM Vakfı Yayınları No: 10, Ankara, 1994, s.118.

[210] Kâzım Öztürk, **a.g.e.**, s.118; Çağatay Uluçay, Enver Kartekin, **a.g.e.,** s.663.

[211] Kâzım Öztürk, **a.g.e.**, s.119.

Birinci Dünya Savaşı yıllarında (1915) Halep Belediye Başkanlığı ve "4. Çöl ordusu Başmühendisliği" görevlerini birlikte yürütmüş olan Süleyman Asaf Bey'e 1916 yılında Harp Madalyası verilmiştir. 1916'da Nafia Vekâleti Umum Müdür Yardımcılığı de yapmış, bir süre açıkta kaldıktan sonra 1925 yılında Nafia Vekâleti Umum Müdürlüğü görevine getirilmiştir. 1926 yılında Ankara Şehremini olarak atanmıştır. 1928 yılında TBMM III. Dönem Bilecik milletvekili seçilmiştir. 1931 yılında Bayındırlık Müfettişliğine atanmış, Mart 1932'de kendi isteğiyle emekliye ayrılmış olan İlbay, 13 Ocak 1957'de vefat etmiştir.[212]

Ömer Fehmi Noylan (1882-1935)

Şekil 3.2.7: Ömer Fehmi Noylan[213]

1882 yılında Selanik'te Noylan Köyünde doğmuş olan Ömer Fehmi Noylan, Hendese-i Mülkiye Mektebinden 1908 yılında 228 diploma numarasıyla mezun olmuştur.[214] Aynı yıl Kosova'ya Nafia Mühendis Muavini olarak atanmış, ardından Kosova Nafia Mühendisliği, Kosova Belediyesi Sermühendisliği ve Üsküp Belediyesi Mühendisliği görevlerinde bulunmuştur.[215]

Balkan Savaşı'nın başlamasıyla İstanbul'a gelmiş ve Şubat 1912- Ocak 1914 tarihleri arasında İstanbul Şehremanetine bağlı Kadıköy Belediye Dairesinde mühendis ve Kadıköy Dairesi Heyet-i Fenniye Müdürü olarak çalışmıştır. Ancak belediyedeki görevi, Bağdat-Halep yolunun yapımı ve düzenlenmesi görevini yerine

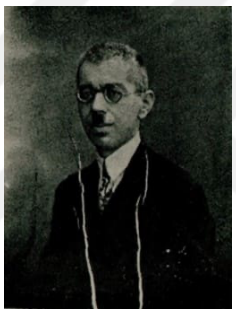
---

[212] **a.e.**, s.119; **TBMM Albümü 1920-2010**, Cilt I, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü, Ankara, 2010, s.139; **Mühendishaneden İTÜ'ye Hafıza Cilt VI: Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Siyaset, Toplum ve İTÜ,** ed. Ebubekir Ceylan, İTÜ Yayınevi, İstanbul, 2023, s.459.
[213] İhsan Güneş, **Türk Parlamento Tarihi TBMM V. Dönem 1935-1939, II. Cilt (Özgeçmişler),** Türk Parlamento Tarihi Araştırma Grubu, TBMM Vakfı Yayınları No: 26, Ankara, 2001. s.186.
[214] Kadri Kemal Kop, "Saylavlarımızla konuşuyoruz: Ömer Fehmi Noylan", **Kurun Gazetesi**, 18 Şubat 1935, s.1; Çağatay Uluçay, Enver Kartekin, **a.g.e,** s.665.
[215] Kadri Kemal Kop, "a.g.e", s.12.

getirmek üzere Zor[216] İnşaat Şubesi Fen Heyeti Başkanlığına atanmasıyla son bulmuştur.[217]

I. Dünya Savaşı sırasında Bağdat, Halep, Elâziz Nafia Baş Mühendisi olarak görev yapmıştır. 1920-1926 yılları arasında Ankara, Sinop, Kastamonu ve Trabzon'da Nafia Başmühendisliği görevlerine getirilmiştir. 1928-1935 yılları arasında Nafia Vekâleti Yollar Umum Müdür Muavinliği ve Umum Müdürlüğü (Yollar ve Köprüler Dairesi Başkanlığı) yapmıştır.[218] 1935 yılında TBMM V. Dönem Çoruh milletvekilliğine seçilmiş olan Noylan, 3 Haziran 1935 tarihinde Meclis'te çalıştığı esnada rahatsızlanarak vefat etmiştir.[219]

Ali Vefik Bey (1883-1931)

Şekil 3.2.8: Ali Vefik Bey[220]

Ali Vefik Bey, 1883 yılında Burdur'da doğmuştur. 1911 yılında Mühendis Mektebinden Turuk ve Meâbir mühendisi olarak mezun olmuştur. Aynı yıl İstanbul Şehremanetinde çalışmaya başlamış, Şehremaneti Heyet-i Fenniyesinin çeşitli birimlerinde görev almıştır. 1922 yılında ise belediyenin fen müfettişliğine atanmıştır. Ali Vefik Bey, Fatih, Edirnekapı ve Aksaray ve çevresi semtlerinin istimlâk (kamulaştırma) çalışmalarında önemli bir rol üstlenmiştir. 17 Mart 1931 tarihinde anjin (bademcik iltihaplanması) nedeniyle, tedavi olmak için Avrupa'ya gitmek üzere hazırlık yaptığı sırada vefat etmiştir.[221]

---

[216] Kaynaklarda Zor ya da Dirzor olarak geçen bölge Osmanlı'nın Deyr-i Zor Vilayetidir. Günümüzde bu bölge Suriye sınırları içindedir.
[217] Kadri Kemal Kop, "a.g.e", s.12.
[218] a.e., s.12; Ş. Kılıç, "Gençliğe Güven İmgesi Ömer Fehmi Noylan", **Türk Mühendisleri Birliği Mecmuası**, Sayı 4, Temmuz 1935, s.68; İhsan Güneş, **a.g.e,** s.186-187.
[219] **a.e.**, s.187.
[220] "Kaybettiğimiz Arkadaşlar: Ali Vefik Bey Merhum", **İstanbul Belediye Mecmuası,** Sayı 79, Mart 1931,s.265.
[221] **a.e.,** s.265.

Ömer Faruk Tırnakçı (1884- 1959)

Şekil 3.2.9: Ömer Faruk Tırnakçı[222]

Ömer Faruk Tırnakçı, 1883 yılında İstanbul'da doğmuştur. 1906 yılında Hendese-i Mülkiye Mektebinden mezun olduktan sonra Beyoğlu Belediye Dairesinde çalışmaya başlamış ve meslek hayatı boyunca İstanbul Belediyesi bünyesinde çeşitli şubelerde mühendislik yapmıştır.[223] 1944 yılından itibaren İstanbul Belediyesi Fen İşleri müdür muavinliği yapmıştır.[224] 1953 yılında İmar Müdürlüğünde yapı işlerinin kontrolü ve denetimi için kurulan komisyonda yer almıştır.[225] İstanbul Belediyesi Fen İşleri Müdürlüğü Tetkik Şubesinde müdür olarak görev almıştır. Tırnakçı, 1959 yılında vefat etmiştir.[226]

Mehmet Fuat Şarman (1884-1949)

1884 yılında İstanbul'da doğan Mehmet Fuat Şarman, 1905 yılında Hendese-i Mülkiye Mektebinden 188 diploma numarasıyla mezun olmuş, Halep'te vilayet sermühendis muavini olarak mesleğe başlamış, 1909 yılında sermühendisliğe yükselmiştir. 1911 yılına kadar sermühendislik görevini sürdürmüş, bir süre serbest çalışmıştır. 1913 yılında Bakırköy Belediyesinde mühendis olarak çalışmaya başlamıştır. Üsküdar Belediyesindeki sermühendislik görevini 1925 yılında Beyoğlu

---

[222] "Jübilesi Yapılanlar", **TMH**, Sayı 15, Haziran 1956, s. 6.

[223] Mühendis Mektebi mezunları listesinde 1322 yılında mezun olanlar arasında "Ömer Faruk" adında bir mezun yer almamaktadır. Buna karşılık Üsküdar doğumlu 202 diploma numaralı Faruk Halit adında bir mezun vardır. Aynı kişi olmaları kuvvetle muhtemeldir. Çağatay Uluçay, Enver Kartekin, **a.g.e,** s. 664.

[224] Cumhuriyet Gazetesinde yer alan bir ölüm ilanında Faruk Tırnakçı, İstanbul Belediyesi Fen İşleri Müdür muavini olarak belirtilmiştir: Cumhuriyet Gazetesi, 16 Kasım 1944, s.3; Belediye Fen İşlerinin yeniden teşkilatlanması üzerine müdür muavinliği görevine Faruk Tırnakçı ve Nail Yandaşı getirilmiştir: Akşam Gazetesi, 17 Eylül 1954, s.2.

[225] Akşam Gazetesi, 8 Ağustos 1953, s.2.

[226] "Odadan Haberler- Kayıplarımız" **TMH,** Sayı 58, Ocak 1960, s. 21.

Belediyesi sermühendisliğine nakledilene kadar sürdürmüştür.[227] Üsküdar Belediyesi Fen İşleri Müdürlüğü de yapmış olan Şarman, aynı yıl önce Şehremaneti Heyet-i Fenniye müdür muavinliğine, daha sonra Heyet-i Fenniye müdürlüğüne getirilmiş ve 1928 yılına kadar Şehremaneti bünyesinde görev almıştır. İstanbul Şehremanetinde mühendislik yapmayı bıraktıktan sonra iki yıl kadar serbest olarak çalışmıştır. Bir ara Ankara Belediyesinde fen müşavirliği görevini üstlenmiş; 1930 yılından itibaren yüksek okullarda topografya dersleri vermiş olan Mehmet Fuat Şarman, 3 Şubat 1949 tarihinde vefat etmiştir.[228]

Mehmet Hayri Aybar (1884-1963)

Şekil 3.2.10: Mehmet Hayri Aybar[229]

1883 yılında Üsküdar'da doğmuş olan Hayri Aybar, 1905 yılında Hendese-i Mülkiye Mektebinden 195 diploma numarasıyla mezun olduktan sonra Suriye Vilayeti Nafia Sermühendis muavinliği görevine getirilmiştir. İstanbul Belediyesi ve Ankara Belediyesinde mühendis olarak çalışmış, daha sonra serbest müteahhit olarak bazı projelerde yer almıştır. 1950 yılında emekli olduktan sonra İstanbul Belediyesinde yeniden çalışmaya başlamıştır. Hayri Aybar, Beşiktaş tamirat-ı mütemadiye şefliği görevini sürdürdüğü sırada 15 Kasım 1963 tarihinde vefat etmiştir.[230]

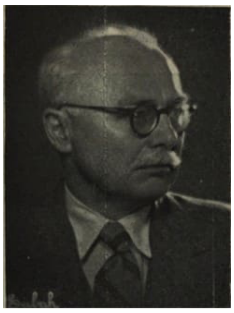
[227] **Mühendishaneden İTÜ'ye Hafıza Cilt IV: İTÜ'lü İz Bırakanlar,** ed. Y. S. Güçlü, E. Akçeken, S. Çelikbaş, İTÜ Yayınevi, İstanbul, 2023, s.16-17; Çağatay Uluçay, Enver Kartekin, **a.g.e.,** s.664; "Nakiller", **İstanbul Şehremaneti Mecmuası**, Sayı 11, Temmuz 1925, s.79.

[228] "Fuat Şarman'la ilgili gazete kupürü", İstanbul Ansiklopedisi https://istanbulansiklopedisi.org/handle/rek/17341?locale=tr (Son Erişim Tarihi: 14.11.2025); **Mühendishaneden İTÜ'ye Hafıza Cilt IV: İTÜ'lü İz Bırakanlar,** ed. Y. S. Güçlü, E. Akçeken, S. Çelikbaş, İTÜ Yayınevi, İstanbul, 2023, s.16-17.

[229] "Jübilesi Yapılanlar", **TMH**, Sayı 15, Haziran 1956, s. 6.

[230] Çağatay Uluçay, Enver Kartekin, **a.g.e.,** s. 664; **TMH**, Sayı 15, Haziran 1956, s.6; **TMH**, Sayı 106, Ocak 1964, s.10; Dokuzuncu Devre İdare Heyeti Çalışma Raporu (5 Ocak 1963-11 Ocak 1964), **TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi,** t.y., s.2.

Burhaneddin Berken (1886-1953)

Şekil 3.2.11: Burhaneddin Berken[231]

1886 Büyükada doğumlu olan Burhaneddin Berken, 1908 yılında Hendese-i Mülkiye Mektebinden 221 diploma numarasıyla mezun olmuş ve 1912 yılında ise Paris École Nationale des Ponts et Chaussées 'de yüksek eğitimini tamamlamıştır. Aynı yıl Evkaf Nezareti Heyet-i Fenniyesinde su mühendisi olarak göreve başlamış, üç yıl burada çalışmıştır. Uzun yıllar farklı kurumlarda eş zamanlı olarak çeşitli dersler vermiştir. 1912 yılında tasarı geometri (Hendese-i Resmiye) derslerini Darülmuallliminde vermeye başlamış; ilgili dersler Darülfünun Riyaziyat (matematik) Şubesinde verilmeye başlayınca Darülfünunda 1933 yılına kadar hocalık yapmıştır. 1913 yılından, vefatına kadar Mühendis Mektebinde kârgir köprüler, tevzî-i miyâh (suların dağıtımı), hidrolik gibi çeşitli dersleri vermiş; İnşaat Fakültesinde hidrolik ve su kuvvetleri laboratuvarının kurulmasında öncülük etmiştir.[232]

Burhaneddin Bey, hocalık görevlerinin dışında İstanbul Belediyesinde de görev almıştır. 1928-1932 yılları arasında dört yıl İstanbul Şehremanetinde Fen Müşaviri sıfatıyla görev yapmıştır. 1933 yılında İstanbul Belediyesi Sular İdaresinin kurulmasıyla birlikte 1951 yılına kadar İdare Heyeti üyesi olarak yer almıştır. [233] Öğrencileri tarafından Sucu Burhan Bey unvanı verilen Burhaneddin Berken'in kaleme aldığı 1935 tarihli *Hidrolik (Cilt 1)* ve 1936 tarihli *Büyük Bentler* adındaki eserleri uzun yıllar ders kitabı olarak kullanılmıştır.[234] Berken, 31 Mart 1953'te vefat etmiştir.[235]

---

[231] "Aramızdan Ayrılanlar", **Türk Yüksek Mühendisleri Birliği Dergisi**, Sayı 79-80, Temmuz-Ekim 1953, s.49-50.
[232] Çağatay Uluçay, Enver Kartekin, **a.g.e,** s.383-385, 665.
[233] "Aramızdan Ayrılanlar", s.49-50.
[234] Çağatay Uluçay, Enver Kartekin, **a.g.e**, s.385.
[235] "Aramızdan Ayrılanlar", s.49; Çağatay Uluçay, Enver Kartekin, **a.g.e.,** s.385.

Osman Burhaneddin Ferit Sezerar (1886-1953)

Şekil 3.2.12: Burhaneddin Sezerar[236]

1886 İstanbul doğumlu olan Burhaneddin Sezerar, Mekteb-i Sultanî (Galatasaray Lisesi)'de okuduktan sonra yüksek öğrenim için Fransa'ya gitmiştir. 1911 yılında Sorbonne Üniversitesinde matematik ve fizik tahsilini tamamlamış; 1912 yılında ise Paris Yüksek Elektrik Mühendis Mektebi (École Supérieure d'Électricité) ve Paris Yüksek Telsiz Telgraf Mektebinden (École Professionnelle Supérieure des Postes et Télégraphes) mezun olmuştur.[237] Burhaneddin Bey'in elektrik mühendisi olarak ilk görevi Medine'nin aydınlatılması için elektrik tesisatının yapılması olmuştur.[238] Fransa'ya gitmeden önce 1908 yılında kısa süreliğine Mekteb-i Sultanide Fransızca dersleri vererek hocalık mesleğine başlayan Sezerar,[239] 1913 yılında İstanbul'a döndükten sonra Mühendis Mektebinde elektrik dersi muallimi ve Elektrik Makineleri Laboratuvarı şef yardımcısı olarak görevlendirilmiştir. 1914'te İstanbul Darülfünununda matematik ve fizik dersleri muallim muavinliği yapmıştır.[240]

Burhaneddin Sezerar, hocalık görevi dışında 1913 yılında Evkaf Nezaretinde elektrik mühendisi olarak çalışmaya başlamıştır. 1917 yılında Hazine-i Hassa elektrik mühendisliğine getirilmiştir. 1921 yılında Üsküdar- Kısıklı Tramvay Hattı umumî elektrik başmühendisliğine terfi ettirilmiş; Üsküdar tramvaylarının kurulması ve işletilmesinde öncü rol oynamıştır. 1923 yılında Evkaf Vekâleti İnşaat ve Tamirat Müdürlüğü'nde elektrik, aydınlatma (tenvirat) ve tramvay mühendisi olarak çalışmıştır. 20 Eylül 1927 tarihinde Üsküdar- Kısıklı Tramvay işletmesinin İstanbul

---

[236] "Aramızdan Ayrılanlar", s.50.
[237] Çağatay Uluçay, Enver Kartekin, **a.g.e.** s. 390; Hande Vural, Burak Barutçu, **Burhaneddin Sezerar (1886-1953),** İTÜ 250. Yıl Külliyatı: Bilime Yön Veren İTÜ'lüler Cilt III: İTÜ Yayınevi, İstanbul, 2023,
[238] Çağatay Uluçay, Enver Kartekin, **a.g.e,** 1958, s. 390.
[239] "Aramızdan Ayrılanlar", s.49-50; Hande Vural, Burak Barutçu, **a.g.e,** s.13.
[240] **Mühendishaneden İTÜ'ye Hafıza Cilt IV: İTÜ'lü İz Bırakanlar,** ed. Y. S. Güçlü, E. Akçeken, S. Çelikbaş, İTÜ Yayınevi, İstanbul, 2023, s.264.

Şehremanetine bağlanması üzerine, Sezerar'ın görevi de Şehremanetine aktarılmış, kendisi Mart 1928 yılına kadar belediye bünyesinde çalışmıştır.[241]

Sezerar'ın İstanbul Belediyesindeki mühendislik görevi, yaklaşık 6 ay sürmüştür. Ancak, İstanbul dışında birçok belediyede de elektrik müşavirliği yapmıştır. Balıkesir, Zonguldak, Gaziantep, Adapazarı ve daha birçok kasaba ve şehrin elektrik tesisatının yapımında çalışmış, İstanbul'da bulunan birçok caminin ve Dolmabahçe ve Yıldız Sarayı'nın aydınlatılması gibi önemli elektrik projelerine imza atmıştır. Sezerar, bir yandan da hocalık vazifesine devam etmiş, hayatı boyunca sürdürdüğü mesleğinde çok sayıda öğrenci ve teknik eleman yetiştirmiştir.[242]

Burhaneddin Sezerar, 26 Mayıs 1953 tarihinde bir süredir devam eden hastalığı sebebiyle vefat etmiştir.[243] Elektrik üzerine yazılmış dördü Osmanlı Türkçesiyle toplam on üç eser, alanında ilk olma özelliğine sahiptir ve uzun yıllar ders kitabı olarak okutulmuştur.[244]

Eserlerinden bazıları şunlardır: 1930 ve 1932 yılında çıkarılan iki ciltlik *Mütevazin Elektrik* ve *Mütemadi Elektrik,* 1936 tarihli *Tatbiki Elektrikten Elektrikli Cer*, 1949 tarihli iki ciltlik *Elektrik Ölçmeleri* ve 1951 tarihli Süreyya Elbi ile birlikte kaleme alınmış *Elektroteknik Notları* [245]

[241] Aramızdan Ayrılanlar", s.51; Çağatay Uluçay, Enver Kartekin, **a.g.e.,** s. 390; "Türk Elektrikçiliğinin Kurucusu: Ord. Prof. Burhaneddin Sezerar", **Elektrik Mühendisliği Mecmuası**, Sayı 19-20, Temmuz-Ağustos 1958, s.3.
[242] "Aramızdan Ayrılanlar", s.51; Çağatay Uluçay, Enver Kartekin, **a.g.e**, s. 391-392; Hande Vural, Burak Barutçu, **a.g.e**, s.20.
[243] Çağatay Uluçay, Enver Kartekin, **a.g.e.**, s. 391.
[244] Hande Vural, Burak Barutçu, **a.g.e.,** s.26; Çağatay Uluçay, Enver Kartekin, **a.g.e**, s. 392.
[245] "Türk Elektrikçiliğinin Kurucusu: Ord. Prof. Burhaneddin Sezerar", s.4.

Emir Hüseyin Yakup Kalgay (1887-1955)

Şekil 3.2.13: Yakup Kalgay[246]

1887 yılında Kırım'da doğmuş, 1909 yılında Hendese-i Mülkiye Mektebinden 239 diploma numarasıyla mezun olmuştur.[247] Mezun olduktan sonra göreve İstanbul Şehremaneti Birinci Belediye Dairesi (Beyazıt) mühendisliği ile başlamıştır.[248] Uzun sürecek mühendislik kariyerinin yalnızca başlangıç yılını belediye mühendisi olarak geçirmiştir.

1910 yılında Samsun-Sivas Demiryolu İstikşaf Birinci Şube Mühendisliği görevine atanmış ve bu tarihten itibaren Nafia Vekâletinin çeşitli birimlerinde farklı görevler üstlenmiştir.[249] Devlet Demiryollarında çalışmış olan yüksek mühendis Yakup Kalgay, T.C. Nafia Vekâleti Bayındırlık İşleri Dergisi, Demiryolları Mecmuası gibi çeşitli dergilerde yazılar yazmıştır. Türk Yüksek Mühendisleri Birliği Dergisinin 34-36. sayılarında bir yazı dizisi kaleme almıştır.[250]

Türk Yüksek Mühendisleri Birliğinin kurucu üyeleri arasında yer alan Kalgay, 1946-1950 yılları arasında Samsun Milletvekilliği yapmıştır.[251] 18 Haziran 1955 tarihinde vefat etmiştir.[252]

---

[246] **TBMM Albümü 1920-2010,** Cilt I, s.497.
[247] "Üyelerimizi Tanıyoruz", **Türk Yüksek Mühendisleri Birliği Dergisi**, Sayı 83, Kasım 1954, s.50; Çağatay Uluçay, Enver Kartekin, **a.g.e.**1958, s. 665.
[248] "Üyelerimizi Tanıyoruz", s.50.
[249] **a.e.,** s.50.
[250] Ayrıca bkz: Yüksek Mühendis Yakup Kalgay, "Memleketi baştan başa demir ağlarla örülmüş görmek azmi) nin yarattığı çelik abideler karşısında", **Türk Yüksek Mühendisleri Birliği Dergisi**, Sayı 34, 1938, s.12-16; Sayı 35, Ocak 1939, s.19-20; Sayı 36, Mart 1939, s.15-20.
[251] **TBMM Albümü 1920-2010**, s.497.
[252] "Mühendislerden Haberler- Kayıplarımız", **TMH**, Sayı 4, Temmuz 1955, s. 38.

Yusuf Ziya Erdem (1887-1957)

Şekil 3.2.14: Yusuf Ziya Erdem[253]

1887 yılında Gelibolu'da doğmuş olan Yusuf Ziya Bey, 1910 yılında Hendese-i Mülkiye Mektebinden 247 diploma numarasıyla Turuk ve Meâbir mühendisi olarak mezun olmuştur.[254] Mezuniyetinden sonra Samsun-Sivas demiryollarının inşasında, daha sonra Hicaz'a Aynizübeyde Su Yollarının tamiratında çalışmak üzere görevlendirilmiştir. I. Dünya Savaşı başladıktan sonra ülkeye dönmek istemiş ancak dönüş yolunda İngilizlere esir düşmüş ve savaşın bitimine kadar Mısır'da hapis yatmıştır. 1918 yılında savaşın sona ermesiyle İstanbul'a gelerek İstanbul Şehremaneti Harita Şubesinde müdür olarak çalışmaya başlamıştır. 1922 yılından sonra Aydın, Manisa ve Kırkağaç'ın imar projelerinin planlanması ve uygulanmasında görev almış, Manisa Nafia Müdürlüğü görevinde bulunmuştur.[255]

1926 yılında İstanbul Şehremaneti Heyet-i Fenniyesine müdür olarak tayin edilmiş olan Yusuf Ziya Erdem, bu görevi sırasında Atatürk'ün talimatıyla Yalova'daki köşkün inşaatını da üstlenmiştir. Daha sonra 1930 yılında bu köşkün yerinin değiştirilmesi gerekmiş, bir ray sistemi kurularak taşınmıştır. 1935'te yine Atatürk'ün talimatıyla Florya'daki deniz üzerinde bulunan köşkün inşaatı Yusuf Ziya Erdem tarafından yapılmıştır.[256]

1935 yılında Fen İşleri Müdürlüğünden İstanbul Sular İdaresi Müdürlüğüne getirilmiş ve bu idaredeki görevini 1947 yılında emekli oluncaya kadar sürdürmüştür.[257] Yusuf Ziya Erdem'in Sular İdaresinin müdürlüğünü yürütürken, 17

[253]Kerim Esmer, **Tarih Boyunca İstanbul Suları ve İstanbul Su Kanalizasyon Sorunu**, İSKİ Yayınları No: 1, İstanbul, 1983, s.114.
[254] Kerim Esmer, **a.g.e.,** s.114; Çağatay Uluçay, Enver Kartekin, **a.g.e.,** 1958, s. 667.
[255] Kerim Esmer, **a.g.e.,** s.114.
[256] **a.e.,** s.114.
[257] **a.e.,** s.114.

Haziran 1937 tarihinde Üsküdar ve Kadıköy Su Şirketi satın alınmış ve şirketin idaresi İstanbul Belediyesine geçmiştir.[258]

Emekliliği sonrasında da Sular İdaresi bünyesinde çalışmayı sürdürmüştür. 1956 yılına kadar Sular İdaresi Müşavirliği yapan Yusuf Ziya Erdem, 24 Ekim 1957 tarihinde vefat etmiştir.[259]

Abdülkadir Taşdelen (1887-1951)

Abdülkadir Taşdelen, 1887 yılında İstanbul Sultanahmet'te (Der-i aliyye) doğmuştur. 1910 yılında Mühendis Mektebinden 241 diploma numarasıyla mezun olmuştur. Okul sonrası Bağdat'ta Hindiye Barajı'nın inşasında görevlendirilmiş ve üç yıl burada çalışmıştır. 1914 yılında İstanbul Şehremaneti Heyet-i Fenniyesinde mühendislik yapmaya başlamıştır. I. Dünya Savaşı sırasında Şimendifer ihtiyat zabitliği (yedek subaylığı) yapmış, savaştan sonra İstanbul Şehremanetindeki görevine dönmüştür. Belediyedeki görevini ne zamana kadar sürdürdüğü bilinmemektedir. Buna karşılık, anma yazısında kendisinin 1925 yılından sonra müteahhitlik yapmaya başladığı belirtilmiştir.[260] Samsun-Çarşamba Demiryolu, Alpullu ve Eskişehir Şeker Fabrikalarının binaları, Darüşşafaka Kız Enstitüsü, Trabzon Numune Hastanesi, İzmir Tütün Bakımevi ve İstanbul İnönü Stadyumu gibi çok sayıda yapının müteahhitliğini yapmış olan Taşdelen, 23 Ocak 1951 tarihinde geçirdiği hastalık nedeniyle vefat etmiştir.[261]

---

[258] "Üsküdar ve Kadıköy Su Şirketi Satın Alındı", **Bayındırlık İşleri Dergisi**, Yıl:4 Sayı:1, Haziran 1937, s.152.
[259] Kerim Esmer, **a.g.e.** s.114.
[260] "Aramızdan Ebediyen Ayrılanlar", **Türk Yüksek Mühendisleri Birliği Dergisi**, Sayı 68, Ocak 1951, s.92. Bu yazı, Abdülkadir Taşdelen'in vefatının ardından, yazılan isimsiz olarak yazılmıştır. Yazar, Taşdelen ile aynı dönemde Mühendis Mektebinden mezun olan 17 kişiden biridir ve ifade ettiğine göre İstanbul Şehremanetinde çalışmıştır.
[261] Cumhuriyet Gazetesi, 15 Mart 1940, s.2; Aramızdan Ebediyen Ayrılanlar", s.92-93; Sıla Turhan, **Erken Cumhuriyet İstanbul'unda Kentsel Değişim (1928-1950),** Yayınlanmamış Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2009, s.365; Aramızdan Ebediyen Ayrılanlar", s.93.

Musa Kazım Aydar (1888-1953)

Şekil 3.2.15: Kazım Aydar[262]

1888 yılında Isparta'da doğmuş olan Kâzım Aydar, 1911 yılında 270 diploma numarasıyla Mühendis Mektebinden inşaat mühendisi olarak mezun olmuştur.[263] Şehremaneti Fen Heyeti Etüt Şubesi mühendisliği, Şehremaneti Fen Heyeti Tatbikat Kısım Başmühendis Muavinliği, Fatih Belediye Şubesinde Meclis üyeliği ve Şehremaneti Mühendisliği yapmıştır. İstanbul Belediyesi dışında da Nazilli ve Denizli'de belediye mühendisliği yapmış ve Ankara Nafia Başmühendisi, Nafia Vekâleti Binalar Fen Heyeti Başmühendisi ve Yapı İşleri Umum Müdürlüğü ve Teftiş Heyeti Başkanlığı gibi bazı mühendislik görevlerinde bulunmuştur. 16 Ekim 1953 tarihinde vefat etmiştir.[264] 1943-1946 ve 1946-1950 yılları arasında TBMM Isparta vekilliği yapmış olan Aydar, Mühendisler Odası'nın kurulması konusunda kanun teklifi hazırlayan mühendislerden biridir.[265]

Mustafa Hulki Erem (1888-1956)

Şekil 3.2.16: Mustafa Hulki Erem[266]

[262] **TBMM Albümü 1920-2010**, s.396.
[263] Çağatay Uluçay, Enver Kartekin, **a.g.e.**, s.667.
[264] **TBMM Albümü 1920-2010**, s.396.
[265] Kaya Güvenç, **Yasaların İçinden TMMOB'nin Öyküsü**, TMMOB Yayınları, Ankara, 2006, s.24.
[266] "Kaybımız", **TMH,** Sayı 18, Eylül 1956, s.20.

1888 yılında Gelibolu'da doğmuş olan Hulki Erem, mühendislik eğitimine 1903 yılında Hendese-i Mülkiye Mektebinde başlamış, daha sonra Nafia Nezareti tarafından Belçika'ya gönderilmiş ve Liége Üniversitesinde elektrik mühendisliği okumuştur. Mesleğe 1913 yılında Konya vilayeti kadastro mühendisi olarak başlamıştır. Aynı yıl hocalık görevine ise İstanbul Sanayi Mektebinde başlamış, daha sonra Mühendis Mektebinde tatbikat dersi vermek üzere görevlendirilmiş, vefatına kadar Mühendis Mektebinde dersler vermeyi sürdürmüştür.[267]

Hulki Erem, İstanbul Şehremaneti bünyesinde de yer almıştır. İstanbul Şehremaneti Makina ve Sanayi Şubesi Müdürlüğü, Sular İdaresi Meclis üyeliği yapmış; 1940'ta fen müşaviri olarak tayin edilmiştir. 1939 yılında 3645 sayılı kanun uyarınca İstanbul Belediyesine devredilmiş olan Elektrik, Tramvay ve Tünel İşletmesinin yüksek mühendis Nazım Tayfur'dan sonraki umum müdürü olarak Hulki Erem görevlendirilmiştir.[268] 1946 yılında kendi isteğiyle ayrılıncaya dek bu görevini sürdürmüştür.[269]

1925 yılında İstanbul Şehremaneti Heyet-i Fenniye Makine ve Sanayi Şubesi müdürlüğü görevi sırasında, Heyet-i Sıhhiye Umur-ı Baytariye müdürlüğü yapan Esat Bey ile gözlem yapmak ve rapor hazırlamak üzere gönderildikleri Avrupa seyahatlerindeki incelemeleri, İstanbul Şehremaneti Mecmuasının "Tetkik ve Tetebbu" kısımlarında bir yazı dizisi olarak yayınlanmıştır.[270]

Hulki Erem, İstanbul Teknik Üniversitesinin 1949-1951 ve 1955-1956 yılları arasında rektörlüğünü de yapmıştır.[271] 1 Ağustos 1956 tarihinde kalp krizi geçirerek vefat etmiştir.[272]

---

[267] Çağatay Uluçay, Enver Kartekin, **a.g.e.,**1958, s.385-386.
[268] Rakım Ziyaoğlu**, İstanbul Kadıları, Şehreminleri, Belediye Reisleri ve Partiler Tarihi,** İstanbul: İsmail Akgün Matbaası, 1971, s. 636; Eminalp Malkoç, **Mühendishaneden İTÜ'ye Hafıza: Cilt III: İstanbul Teknik Üniversitesi Rektörleri 1944-2023**, İTÜ Yayınevi, İstanbul, 2023, s.54-55.
[269] "Elektrik Tramvay Umum Müdürü İstifa Etti", **Cumhuriyet Gazetesi**, 29 Haziran 1946, s.3.
[270]Ayrıca bkz. "Tetkik ve Tetebbu", **İstanbul Şehremaneti Mecmuası,** Sayı 5, Ocak 1925, s.31-36; Sayı 6, Şubat 1925, s.39-43; Sayı 7, Mart 1925, s.49-51; Sayı 8, Nisan 1925, Sayı 9, Mayıs 1925, s.70-74; Sayı 10, Haziran 1925, s.68-73; Sayı 13, Eylül 1925, s,41-42; Sayı 14, Ekim 1925, s.30-31.
[271] Eminalp Malkoç, **a.g.e.,** s.56.
[272] Çağatay Uluçay, Enver Kartekin, **a.g.e**, s.386.

Ali Galip Alnar (1890-1950)

Ali Galip Alnar 1890 yılında İstanbul'da doğmuştur. Vefa İdadisini bitirmiş, 1913 yılında 290 diploma numarası ile Mühendis Mektebinden mezun olmuştur.[273] Ali Galip Alnar, mühendis kimliğinin yanı sıra besteci ve şair olarak da anılmaktadır. Mevlevi Musikisi üzerine incelemeler yapmış, konuya ilişkin yazılar kaleme almıştır. Söz ve beste yazarı olan Ali Galip Bey, yaklaşık yirmi şarkı yazmış; "Bahar geldi, güller açtı" adındaki ilk eserini 1918 yılında bestelemiştir.[274]

Alnar, İstanbul Belediyesi Köprüler ve Yollar Başmühendisliği görevine 1926 yılında başlamıştır.[275] Yollar ve Köprüler Şubesinin müdürü olarak belediyede uzun bir süre çalışmıştır. Bu göreviyle üstlendiği önemli bazı projelerle basında sıklıkla yer almıştır.

Galip Alnar'ın yer aldığı bu önemli projelerden biri Yalova'daki Atatürk Köşkü ile ilgilidir. Daha sonra Yürüyen Köşk olarak bilinen bu yenilikçi proje için 1930 yılında İstanbul Belediyesi Fen İşleri Müdürü Yusuf Ziya Erdem, İstanbul Belediyesi Fen İşleri Başmühendis Ali Galip Bey'in yönetimindeki Köprüler ve Yollar Şubesini Yalova'daki köşkün taşınması için görevlendirmiştir. Bina çevresindeki toprak yapının temel seviyesine gelinceye kadar kazılması ve İstanbul'dan getirtilen tramvay rayları ile döşenerek binanın raylar üzerinde kaydırılması için gerekli çalışmalar yapılmıştır.[276]

İnşası uzun yıllar süren Gazi Köprüsü projesinde Uzman Pigeaud, Fen İşleri Müdürü Ziya Kocainan, Fen Müşaviri Burhaneddin Berken ile çalışmıştır.[277] 1936 yılında bu görevi ile ilgili olarak Pigeaud ile projenin detaylarını görüşmek üzere Paris'e gitmiştir.[278]

---

[273] Çağatay Uluçay, Enver Kartekin, **a.g.e.,** s.668; Mehmet Nazmi Özalp, **Türk Musîkîsi Tarihi II. Cilt**, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi, İstanbul, 2000, s.260.
[274] Mehmet Nazmi Özalp, **a.g.e.**, s.260.
[275] Akşam Gazetesi, 22 Mayıs 1947, s.3.
[276] "Mühendislerin Yalova Gezintisi", **Cumhuriyet Gazetesi**, 8 Ağustos 1930, s.2; Cumhuriyet Gazetesi, 10 Ağustos 1930, s.6; Emin Alp Malkoç, "Yalova Atatürk Köşkü", **Atatürk Ansiklopedisi**, https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/detay/96/Yalova_Atat%C3%BCrk_K%C3%B6%C5%9Fk%C3%B (Son Erişim Tarihi: 11.11.2025).
[277] Milliyet Gazetesi,2 Nisan 1930, s.3.
[278] BCA, 30-18-1-2, 62, 18, 12.

Galip Alnar'ın dönemin bazı dergilerinde köprüler ve limanlar konusundaki uzman görüşlerini bildiren yazıları bulunmaktadır: 1930 yılında İstanbul Şehremaneti Mecmuasında Paris yolları ve kanalizasyon çalışmalarını anlattığı bir inceleme yazısı kaleme almıştır.[279] Arkitekt Dergisinde "İstanbul'un Liman Meselesi" başlıklı yazısında; İstanbul'un liman sorununu ele almış, Haliç'e yapılması planlanan yeni limanın projesine dair tasarıları eleştirmiştir. Alnar, bu limanın Salacak ile Bostancı arasında olmasının daha doğru olacağını vurgulamıştır.[280] 1936 yılında İstanbul Belediyesi tarafından yıpranmış olan Kadıköy İskelesi yerine yapılan Kadıköy-Karaköy İskelesi'nin inşasına dair teknik bilgilere yer verdiği bir inceleme yazısı da bulunmaktadır.[281]

Galip Alnar, Haliç'teki köprüler hakkında araştırma ve incelemelerde bulunmuş, 1939 yılında "Haliçteki Köprüler" başlıklı dört makaleden oluşan yazı dizisi Akşam Gazetesinde yayınlanmıştır.[282]

Ali Galip Alnar, 1951 yılında İstanbul Belediyesi Yollar ve Köprüler başmühendisliği görevini sürdürürken İstanbul'da vefat etmiştir. [283]

Nusret Bey

Şekil 3.2.17: Nusret Bey[284]

[279] Ayrıca bkz: Galip (Köprüler Başmühendisi), "Tetkik ve Tetebbu: Paris Şehri Yolları", **İstanbul Şehremaneti Mecmuası**, Sayı 66, s.190-196.
[280] Ayrıca bkz: Galip Alnar, "İstanbul'un Liman Meselesi", **Arkitekt Dergisi**, Sayı 59-60, Kasım 1935, s.325-326.
[281] Ayrıca bkz: Galip Alnar, "Köprü-Kadıköy İskelesi", **Arkitekt Dergisi**, Sayı 70-71, Ekim 1936, s.291-296.
[282] **Akşam Gazetesi**, 13,15,17,25 Mayıs 1939.
[283] "Alnar (Ali Galib)", **İstanbul Ansiklopedisi,** Cilt 2, s.729. https://istanbulansiklopedisi.org/handle/rek/4124 (Son Erişim Tarihi:01.12.2025); Mehmet Nazmi Özalp, **a.g.e.**, s.260.
[284] "Asrî İtfaiyecilik", **İstanbul Belediye Mecmuası**, Sayı 80, Nisan 1931, s.308.

Maraş doğumlu olan Nusret Bey, 1914 yılında Mühendis Mektebinden 309 diploma numarasıyla mezun olmuştur.[285] İstanbul Belediye Mecmuasında şehir yolları, röntgen filmleri, itfaiyecilik ve otobüs konularında çeşitli yazılar kaleme almıştır.[286] Dergide Osman Nuri Ergin tarafından kaleme alınmış kısa yazıda makine mühendisi Nusret Bey hakkında bazı bilgilere ulaşmak mümkündür. Bu yazıdan öğrendiğimiz üzere, Nusret Bey, Almanya Braunsweig Teknik Üniversitesi (Technische Universität Braunschweig)'nde ihtisas yapmış ve Almanya'da otomobil ve uçak motor fabrikalarında çalışmıştır. Türkiye'ye döndükten sonra Kayseri Motor Fabrikasında makine mühendisi olarak görev almıştır. İstanbul Belediyesinde ne zaman göreve başladığı net olarak bilinmemekle birlikte, 1930 yılında Fen İşleri Müdürlüğü Tetkik Şubesinin mühendis kadrosunda yer almış; aynı zamanda İtfaiye İşleri Mütehassıslığı görevini de üstlenmiştir.[287] Makine mühendisi Nusret Bey'in 1930 yılında kaleme aldığı *Yangın Söndürme Usul ve Vasıtaları* adında bir kitabı bulunmaktadır.[288]

Nusret Bey'in İstanbul Belediyesinde göreve başlama ve görevden ayrılma tarihi kesin olarak tespit edilememiştir. Ancak 1935 yılında Frankfurt'ta düzenlenmiş olan Uluslararası Temizlik İşleri Kongresine belediyeyi temsilen Belediye Temizlik İşleri müdür vekili ve Makine ve Sanayi Şubesi müdürü unvanıyla katılmıştır.[289] 1936 tarihli bir gazete haberinde Nusret Bey'in unvanı Belediye Makine Şubesi Şefi olarak belirtilmiştir.[290]

---

[285] Çağatay Uluçay, Enver Kartekin, **a.g.e,** s.669.
[286] Tetkik ve Tetebbu", **İstanbul Şehremaneti Mecmuası,** Sayı 66, Şubat 1930, s.206-210; Sayı 67, Mart 1930, s.39-43; Sayı 225-228, Mart 1925, s.49-51; "Asrî İtfaiyecilik, **İstanbul Belediye Mecmuası**, Sayı 80, Nisan 1931, s.308-312; Sayı 81, Mayıs 1931, s.353-354; Sayı 87, Kasım 1931, s.76-78; "Otobüs Meselesi", **İstanbul Belediye Mecmuası,** Sayı 97, Eylül 1932, s.572-580; Sayı 98, Ekim 1932, s.618-627.
[287] "Asrî İtfaiyecilik", **İstanbul Belediye Mecmuası**, Sayı 80, Nisan 1931, s.308.
[288] **a.e.,** s.308.
[289] BCA, 30-18-1-2, 57, 64,12.
[290] Haber Gazetesi, 1 Ağustos 1936, s.3.

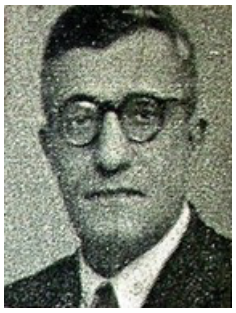
Abdullah Orton (1894-1983)

Şekil 3.2.18: Abdullah Orton[291]

1894 Kırım doğumlu olan Abdullah Orton, 1927 yılında Prag Yüksek Mühendis Mektebi Su Bölümünden mezun olmuştur. Çekoslovakya'da bir yıl kadar çalışmış daha sonra Türkiye'ye gelerek 1928-1934 yılları arasında Bayındırlık Bakanlığı Su İşlerinde proje, etüt ve kontrol mühendisi olarak görev almıştır. 1952 yılına kadar Sıhhiye Vekâleti (Sağlık Bakanlığı) Sıtma Mücadele Müdürlüğü, Elektrik İşleri Etüt İdaresi gibi resmî kurumların çeşitli birimlerinde yer almıştır. Bir dönem serbest mühendis olarak da çalışmış olan Orton, 1952-1960 yılları arasında İstanbul Belediyesi Sular İdaresinde İsale Servisi Şefliği yapmıştır. İstanbul Belediyesindeki görevinden sonra Devlet Su İşlerinin Bursa Bölge Müdürlüğünde etüt mühendisliği görevinde bulunmuştur. 17 Aralık 1983 tarihinde vefat etmiştir.[292]

Mehmet Nuri Tezer (1894-?)

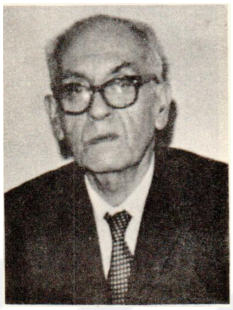
Şekil 3.2.19: Mehmet Nuri Tezer[293]

Nuri Tezer, 1894 yılında İstanbul'da doğmuş, 1920 yılında Mühendis Mektebinden 380 diploma numarası ile mezun olmuştur.[294] 1939 yılında İstanbul

[291] "Odadan Haberler- Meslekte 40 Yıl", **TMH,** Sayı 154, Ocak 1968, s. 17.
[292] **a.e**., s.18; Milliyet Gazetesi, 20 Aralık 1983, s.12.
[293] "İnşaat Mühendisleri Günü", **TMH,** Sayı 69, Aralık 1960, s.23.
[294] **a.e.,** s.23; Çağatay Uluçay, Enver Kartekin, **a.g.e.,** s.671.

Belediyesi Fen İşleri Müdürlüğüne tayin edilmiştir.[295] 1944 yılında İstanbul Belediyesinde Yapı ve Yollar Kanununun iyileştirilmesi için kurulan komisyonda Belediye Fen İşleri Müdürü olarak yer almıştır.[296]

Ahmet İhsan İnan (1897-1981)

Şekil 3.2.20: Ahmet İhsan İnan[297]

Mühendis Mektebinin önemli hocalarından olan Ahmet İhsan İnan, 1897'de İstanbul'da doğmuştur. 1920 yılında Mühendis Mektebinden 364 diploma numarası ile mezun olmuştur. Mezuniyetinin ardından Anadolu Mıntıka-i Vakfiyesi mimarı olarak göreve başlamıştır. Muhtemelen 1920-1921 yılları civarında kısa bir süre Şehremaneti Heyet-i Fenniye Makine Şubesinde mühendislik yapmıştır. Mühendis Mektebinde betonarme dersleri veren Ahmet İnan'ın mesleğinin başındaki mühendislik görevleri dışında hayatı Mühendis Mektebinde hocalıkla geçmiştir. 1973 yılında İTÜ İnşaat Fakültesi Betonarme ve Mukavemet Kürsüsünde görev yaparken emekli olmuştur. 1 Mart 1981 tarihinde vefat etmiştir.[298]

[295] Son Posta, 31 Mart 1939, s.4.
[296] "Haberler", **Arkitekt Dergisi**, Sayı 145-146, Ocak 1944, s.49.
[297] **1972 İTÜ İnşaat Fakültesi Yıllığı**, y.y., t.y., s.2.
[298] "İnşaat Mühendisleri Günü", **TMH**, 274-275, Ocak- Şubat 1978, s.97; "Kayıplarımız", **TMH**, Sayı 295, Kasım- Aralık 1980, s.40; Çağatay Uluçay, Enver Kartekin, **a.g.e,** s.671; Uğurcan Eroğlu, Ömer Ekin Genel, Ekrem Tüfekçi, "Ord. Prof. Ahmet İhsan İnan Akademik Yaşantısı ve Homojen Olmayan Kirişlere Dair Eseri", **Türkiye'de Mühendislik ve Mimarlığın 250 Yılı- Sempozyum Kitabı Cilt II**, ed. Eminalp Malkoç, İTÜ Yayınevi, İstanbul, 2023, s.1176-1180.

İhsan Hamdi Göze (1897- 1956)

Şekil 3.2.21: İhsan Hamdi Göze[299]

1897 yılında Kastamonu'da doğmuştur. 1922 yılında Mühendis Mektebinden 411 diploma numarası ile mezun olmuştur. Mezun olduktan sonraki ilk görev yeri Fatih Belediyesi Heyet-i Fenniyesi olmuş; daha sonra kondüktör olarak başladığı Bakırköy Belediyesi Heyet-i Fenniyesinde sermühendis olarak çalışmıştır. 1924-1927 yılları arasında Anadolu-Bağdat Hattı Yol Müdüriyetine mühendis olarak atanmış, 1927 yılında İstanbul Nafia Mektebinde hocalık yapmak üzere görevlendirilmiştir. 1933 yılında İstanbul Sular İdaresinin ikinci müdürü olarak atanmış; 1941'de burada Müdür Muavini ve başmühendis olarak görev almıştır. 1947- 1951 yılları arasında İstanbul Sular İdaresi müdürü olarak çalışmıştır. Belediyede görev aldığı dönemde kısa bir süre için Mühendis Mektebindeki görevine ara veren İhsan Hamdi Göze, 1940 yılından itibaren dersler vermeye devam etmiştir. 1951 yılında İnşaat Fakültesi Şehir Sağlığı Tekniği Kürsüsü başkanlığı görevini 22 Kasım 1956 tarihinde vefat ettiği zamana kadar sürdürmüştür.[300]

Ali Alâattin Erk (1897-1972)

Şekil 3.2.22: Ali Alâattin Erk[301]

[299] Kerim Esmer, **a.g.e.,** s.115.
[300] Çağatay Uluçay, Enver Kartekin, **a.g.e.** s.396-397, 672; Kerim Esmer, **a.g.e.**, s.115.
[301] Kerim Esmer, **a.g.e.,** s.115.

1897 yılında İstanbul'da doğmuş, 1919 yılında Kondüktör Mektebi Âlisinden mezun olmuştur. 1925 yılına kadar İstanbul Şehremaneti Turuk ve Meâbir Şubesinde çalışmıştır. Daha sonra Eskişehir'in harita ve kadastrolarının alınmasında görevlendirilmiştir. 1939 yılında Yıldız Teknik Okulu mühendislik kursunu bitirmiş ve mühendislik diplomasını almıştır. Devlet Demiryolları Umum Müdürlüğünde Yol Dairesi Fen Heyeti Şube Şefliği, Yol müfettişliği, bölge mühendisliği ve Yol Atölyesi Fen Bürosu Şefliği yapmıştır. 1950 yılında emekli olan Erk, 1962 yılına kadar İstanbul Belediyesi Sular İdaresi Müdürlüğünde de görev almıştır.[302] 22 Kasım 1972 tarihinde vefat etmiştir.[303]

Sadettin Tümay (1897-1978)

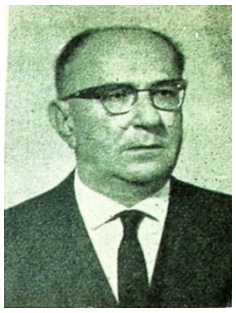

Şekil 3.2.23: Sadettin Tümay[304]

1897 Sinop doğumlu olan Sadettin Tümay; 1923 yılında Mühendis Mektebinden 423 diploma numarası ile mezun olmuş; Konya vilayetinde kadastro mühendisi, Anadolu-Bağdat Demiryollarında demir köprüler mühendisi olarak görev almıştır.[305] İstanbul Belediyesinde mühendis olarak çalışıp çalışmadığı net olarak bilinmemekle birlikte 1963 yılında İstanbul Belediyesi Fen İşleri Müdürlüğü görevini üstlenmiştir.[306] Sadettin Tümay, 1978 yılında vefat etmiştir.[307]

[302] "Odadan Haberler- Meslekte 40 Yıl", **TMH,** Sayı 93, Aralık 1962, s.30.
[303] "Kayıplarımız", **TMH,** Sayı 214, Ocak 1973, s.85.
[304] Odadan Haberler", **TMH,** Sayı 106, Ocak 1964, s.10.
[305] **a.e.,** s.11; Çağatay Uluçay, Enver Kartekin, **a.g.e,** s.673.
[306] **T.C. İstanbul Belediye Meclisi 1963 Malî Yılı Bütçesi,** İstanbul Belediye Matbaası, İstanbul, 1963, s.75.
[307] "Kayıplarımız", **TMH,** Sayı 279, Haziran 1978, s. 32.

Arif Hikmet Beton (1898-1977)

Şekil 3.2.24: Arif Hikmet Beton[308]

1898 yılında İstanbul'da doğmuş olan Hikmet Beton, 1923 yılında Berlin Teknik Okulundan (Berlin Technische Hochschule) inşaat yüksek mühendisi olarak mezun olmuştur. Haziran 1924'te İstanbul Şehremaneti Heyet-i Fenniye Betonarme Mütehassıslığına tayin olmuştur.[309] 1928 yılına kadar İstanbul Şehremanetinde betonarme mütehassısı olarak çalışmıştır.[310] 1938 yılında kısa bir süreliğine İstanbul Belediyesi Fen Heyeti İnşaat Tetkik Şubesi Müdürlüğü yapmış bu görevinden istifa ederek ayrılmıştır.[311] Daha sonra serbest çalışmış, bazı müteahhitlik işleri yapmıştır. Ziraat Enstitüsü binaları, Temyiz Mahkemesi binası ve Kayseri Bez Fabrikasının inşaat faaliyetlerini yürütmüştür.[312] 21 Ocak 1977 tarihinde vefat etmiştir.[313]

Hüseyin Hüsnü Keseroğlu (1899-1959)

Şekil 3.2.25: Hüsnü Keseroğlu[314]

[308] "Odadan Haberler" **TMH,** Sayı 106, Ocak 1964, s. 9.
[309] "Memurin Muamelatı", **İstanbul Şehremaneti Mecmuası,** Sayı 12, Ağustos 1925, s.83.
[310] "Odadan Haberler" **TMH,** Sayı 106, Ocak 1964, s. 8-9.
[311] "Duyumlar", **Arkitekt Dergisi**, Sayı 93, Eylül 1938, s.276; Sayı 96, Aralık 1938, s.358.
[312] "Odadan Haberler", s. 8-9.
[313] Milliyet Gazetesi, 22 Ocak 1977, s. 2.
[314] "İstanbul İmar Müdürü Hüsnü Keseroğlu'nun İmar Planı Tarihçesine Dair İzahatı:", **İller ve Belediyeler Dergisi,** Sayı 13, Ekim 1946, s.506.

Hüsnü Keseroğlu, 1899 yılında İstanbul'da doğmuştur. 1920 yılında Mühendis Mektebinden 356 diploma numarası ile mezun olmuştur.[315] Türk Belediyecilik Derneğinin kurucu üyeleri arasında yer alan Hüsnü Keseroğlu, uzun yıllar İstanbul Belediyesi bünyesinde çeşitli görevlerde bulunmuştur. İstanbul'un imarı konusunda Henri Prost ile birlikte çalışmış, birçok önemli komisyonda ve proje yarışmalarında İstanbul Belediyesini temsilen yer almıştır.[316]

Hüsnü Keseroğlu'nun ne zaman Fen İşleri Müdürü olarak çalışmaya başladığı kesin olarak bilinemese de Muhittin Üstündağ (1884-1953)'ın İstanbul Valisi ve Belediye Başkanı döneminde yaşanan Otobüs Alımı İhalesi Davası sürecinde, dönemin Fen işleri müdürü olan Hüsnü Keseroğlu'nun adı sıklıkla geçmiştir.[317]

Lütfi Kırdar'ın belediye başkanlığı döneminde imar hareketlerine ivme kazandırmak adına İstanbul Belediyesi bünyesinde yeni bir birim olarak İmar Müdürlüğünün kurulması kararlaştırılmıştır. Hüsnü Keseroğlu da Fen İşleri Müdürlüğü yapmakta iken 1939 yılında bu birime imar müdürü olarak tayin edilmiştir.[318] Bu görevini yürütmekteyken, İstanbul'daki imar hareketlerini başlangıcından itibaren tarihsel süreç içerisinde ele aldığı kısa bir yazı kaleme almıştır.[319] Keseroğlu, bir dönem Belediye İmar Müdürlüğünü vekâleten yürütmüştür. 1948'de Fen İşleri müşavirliği görevine geri dönmüş, 1954 yılında belediyeden emekliye ayrılana kadar bu görevini sürdürmüştür.[320] 24 Ekim 1959 tarihinde kanser sebebiyle vefat etmiştir.[321] Ölüm ilanından anlaşıldığı üzere Keseroğlu, belediyede

---

[315] "Kaybımız", **TMH,** Sayı 56, Kasım 1959, s.22; Çağatay Uluçay, Enver Kartekin, **a.g.e,** s.670.
[316] Ayrıca bkz: "Dernek Kararları", **İller ve Belediyeler Dergisi,** Sayı 1, 1945, s.23-24; "Haberler-Yapı ve Yollar Kanununa ek ve ilâveler", **Arkitekt Dergisi**, Sayı 145-146, Ocak 1944, s.49; "İstanbul Radyo Evi Proje Müsabakası Sonucu ve Jüri Raporu", **Mimarlık Dergisi 1927**, Sayı 8-9, 1945, s.41; "İstanbul Üniversitesi Hukuk ve Ekonomi Fakülteleri Ek Binaları Proje Müsabakası", **Arkitekt Dergisi**, Sayı 191-192, Aralık 1947, s.255-273; "Ucuz Evler Proje Müsabakası Bitti", **Yeni İstanbul Gazetesi,** 11 Haziran 1950, s.2.
[317] Tan Gazetesi, 21 Temmuz 1938, s.1; Akşam Gazetesi, 28 Aralık 1938, s.1; Akşam Gazetesi, 9 Temmuz 1939, s.1,10.
[318] Son Posta Gazetesi, 31 Mart 1939, s.4; 1 Nisan 1939, s.2.
[319] "İstanbul İmar Müdürü Hüsnü Keseroğlu'nun İmar Planı Tarihçesine Dair İzahatı:", **İller ve Belediyeler Dergisi,** Sayı 13, 1946, s.506-507.
[320] Akşam Gazetesi, 26 Eylül 1948, s.3; Hürriyet Gazetesi, 15 Eylül 1954, s.2.
[321]Hüsnü Keseroğlu'nun ölüm nedeni Figen Ailesine ait aile soy ağacından öğrenilmiştir:https://www.myheritage.com.tr/family-trees/figen/OYYV7CNAQFNVFFQAZNLVYM3MPKLEOKI (Son Erişim Tarihi: 01.12.2025); Milliyet Gazetesi, 25 Ekim 1959, s.2.

çalışmış olmasının yanı sıra Mobiloil TAO Teknik müşavirliği yapmış[322] ve Yıldız Teknik Okulu İnşaat Şubesinde şeflik ve hocalık görevini de üstlenmiştir.[323]

Abdurrahman Bereket (1900-1977)

Şekil 3.2.26: Abdurrahman Bereket[324]

1900 yılında Bandırma'da doğan Abdurrahman Bereket, 1926 yılında Mühendis Mektebinden 459 diploma numarasıyla Turuk ve Meâbir mühendisi olarak mezun olmuştur. Mezuniyetin ardından Trabzon Devlet Yolları mühendisliğine tayin edilmiştir. 1927-1936 yılları arasında Erzurum, Denizli ve Edirne vilayetlerinde Nafia mühendisliği, başmühendislik ve Nafia şefliği görevlerinde bulunmuştur. 1937 yılında Sıhhiye Vekâleti su mühendisliğine tayin edilmiş; 1939'da Bursa Belediyesi başmühendisliği yapmış, 1955 yılına kadar çeşitli taahhüt işlerini üstlenmiştir. 1955-1957 yılları arasında Devlet Su İşleri müşavirliği, fabrika kontrol şefliği ve Çanakkale Belediyesi başmühendisliği yapmıştır. İstanbul Belediyesi Fen İşleri Müdürlüğünde 1957 yılından 1962 yılına kadar beş yıl mühendis olarak çalışmıştır. Daha sonra İmar ve İskân Bakanlığında Gerze yangın evleri kanalizasyon ve yol inşaat kontrol amirliği ve Devlet Su İşleri Çanakkale Şubesi başmühendisliği etüt plan şefliği gibi görevlerde bulunmuştur.[325] Abdurrahman Bereket, 1977 yılında vefat etmiştir.[326]

[322] a.e, s.2.
[323] **Türkiye Cumhuriyeti Devlet Yıllığı 1945,** Başbakanlık Basın ve Yayın Umum Müdürlüğü Yayınları No:16, Ankara, 1946, s.307.
[324] "Odadan Haberler- Meslekte Kırk Yıl", **TMH,** Sayı 142, Ocak 1967, s. 13.
[325] **a.e.,** s. 13; Çağatay Uluçay, Enver Kartekin, **a.g.e**, s.674.
[326] "Kayıplarımız", **TMH,** Sayı 264, Mart 1977, s. 64.

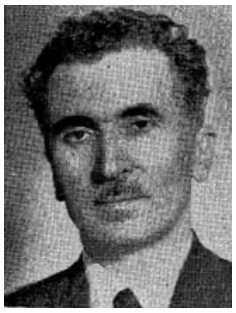
Ahmet Müeyyet İmer (1900-1965)

Şekil 3.2.27: Müeyyet İmer[327]

1900 yılında Üsküdar'da doğmuş, 1922 yılında 408 diploma numarası ile Mühendis Mektebinden mezun olmuştur. Mezun olduktan sonra Demiryolu şirketi ve vakıflarda kontrol mühendisi olarak göreve başlamış, Nafia Vekâleti Demiryolu İnşaat Dairesinde kısım mühendisliği yapmıştır. Devlet Demiryolları Umum Müdürlüğü bünyesinde Emanet Fen Heyetinde mühendislik, yol müfettişliği, yol servis müdürlüğü yapmıştır. 1950-1953 yılları arasında serbest mühendislik yapmış, daha sonra İstanbul Belediyesi İmar Müdürlüğünde mühendis olarak yer almıştır.[328] Müeyyet İmer, 23 Ağustos 1965 tarihinde vefat etmiştir.[329]

Hayrettin Erkut (1901-?)

Şekil 3.2.28: Hayrettin Erkut[330]

Hayrettin Erkut, 1901'de İstanbul'da doğmuştur. Kondüktör Mektebi Âlîsinden mezun olmuş, 1932 yılına kadar İstanbul Belediyesi Fen İşleri Müdürlüğünde ve "İstanbul mecralarının inşaat kontrol teşkilatında" yer almıştır. Merkez Fen Heyeti Yollar Şubesinde 1940 yılına kadar fen memuru olarak çalışmış, mühendislik kursuna katılıp 1961 yılına kadar da bu şubede mühendis olarak

[327] **TMH,** Sayı 93, Aralık 1962, s. 28.
[328] **a.e.** s.28; Çağatay Uluçay, Enver Kartekin, **a.g.e.** s.672.
[329] Milliyet Gazetesi, 24 Ağustos 1965, s.7.
[330] **TMH,** Sayı 93, Aralık 1962, s. 30.

çalışmıştır. 1962 yılında Tetkik ve Murakabe Heyetinde çalışmış ve emekli olmuştur.[331]

Mehmet Cevat Çamlıoğlu (1901-1986)

Şekil 3.2.29: Mehmet Cevat Çamlıoğlu[332]

Cevat Çamlıoğlu, 1901 İstanbul doğumlu olup 1922 yılında 417 diploma numarası ile Mühendis Mektebinden mezun olmuştur. Mezuniyetinden sonra Nafia Vekâleti Karayollarında görevlendirilmiştir. 1929 yılına kadar bir süre İstanbul Şehremanetinde mühendislik yapmıştır. Daha sonra serbest mühendis ve müteahhit olarak Orman Çiftliğinde Su İsalesi, bent deresi ıslahı ve istasyon binaları gibi projeler üzerinde çalışmıştır. Nafia Vekâleti Sular Umum Müdürlüğü bünyesinde farklı birimlerdeki görevlerini 1935 yılına kadar sürdürmüştür. 1945 yılına kadar serbest olarak çalışmıştır.[333] 1946 yılında Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Sıtma Savaşı Teşkilatında yüksek su mühendisi olarak görevlendirilmiştir. [334] İlgili bakanlıkta 1952 yılına kadar bataklıkların kurutulmasında su mütehassısı olarak görev almıştır. Daha sonra serbest olarak çalışmış, köprü ve bina inşaatlarında ve müteahhitlik yapmıştır.[335] Cevat Çamlıoğlu, 24 Haziran 1986 tarihinde vefat etmiştir.[336]

[331] **a.e.,** s.30.
[332] **a.e**., s.29.
[333] Çağatay Uluçay, Enver Kartekin, **a.g.e,** s.672; **TMH,** Sayı 93, Aralık 1962, s. 30.
[334] BCA, 30-18-1-2, 111, 47,2.
[335] **TMH,** Sayı 93, Aralık 1962, s. 30.
[336] "Kayıplarımız", **TMH**, Sayı 326, Ekim-Kasım 1986, s.29.

Mustafa Akif Bazoğlu (1902-1974)

Şekil 3.2.30: Mustafa Akif Bazoğlu[337]

Akif Bazoğlu, 1902 yılında Gaziantep'te doğmuş, 1928 yılında Yüksek Mühendis Mektebinden 471 diploma numarasıyla mezun olmuştur. Aynı yıl Devlet Demiryolları ve Limanları İnşaat ve İşletme Umum Müdürlüğünde Kayseri- Sivas Demiryolu İnşaat Müfettişliği Kısım Mühendis Muavini olarak atanmış, zamanla Kısım Mühendisliğine yükselmiştir.[338] Türk Yüksek Mühendisleri Birliğinin idare heyetinde de yer almış olan Akif Bazoğlu, Bayındırlık Bakanlığı Demiryolu İnşaat Dairesinde başmühendis olarak çalışmıştır.[339]

1937 yılında Nafia Müfettişliği yapmış, 1939'da Yapı İşleri Umum Müdürlüğü Muavinliğine tayin edilmiştir.[340] 1942 yılında serbest çalışmaya başlamış, Porsuk Barajının inşaatı, Narlı-Gaziantep Demiryolunun inşaatı gibi önemli projelerde müteahhitlik ve şantiye şefliği görevini üstlenmiştir.[341] 1948 yılında İstanbul Belediyesi İmar Müdürü olarak tekrar kamu görevine dönmüştür.[342]

Akif Bazoğlu'nun bazı mühendislik ve mimarlık dergilerinde kaleme aldığı yazıları bulunmaktadır. Belediye'de İmar Müdürü iken, İstanbul'un imarı meselesi sıklıkla basını meşgul etmiştir. Bazoğlu, konuya ilişkin Belediye İmar Bürosuna gelen eleştirilere Arkitekt Dergisi üzerinden bazı açıklamalar yapmıştır. İki makaleden oluşan bu yazı dizisinde, imar planlarının uygulanamaması; imar bürosu kadrosunun eksikliği sebebiyle iş yükünün fazla olmasına ve mali yetersizliklere bağlanmaktadır.

---

[337] "Odadan Haberler- Meslekte 40 Yıl", **TMH,** Sayı 166, Ocak 1969, s.8.
[338] **a.e**., s.7-8; Çağatay Uluçay, Enver Kartekin, **a.g.e.** 1958, s.675.
[339] Ayrıca bkz: "Türk Mühendisleri Birliğinin Onuncu Senelik Kongresi", **Türk Mühendisleri Birliği Dergisi**, Türk Mühendisleri Birliği, Sayı 10, Ocak 1936, s. 166.
[340] Ulus Gazetesi, 31 Mart 1939 s.2; Vakit Gazetesi, 31 Mart 1939, s.1.
[341] **TMH,** Sayı 166, Ocak 1969, s.8.
[342] Ulus Gazetesi, 12 Ekim 1948, s.5; Akşam Gazetesi, 26 Eylül 1948, s.3; "Haberler", **Arkitekt Dergisi,** Sayı 201-204, Eylül 1948, s.245.

Ayrıca mevcut mevzuatın işlevini yitirerek yetersiz kaldığı vurgulanmış ve değişikliğe gidilmesi gerektiği belirtilmiştir.[343]

Bazoğlu, 1951 yılında İstanbul Belediyesinde İmar müşaviri iken görevinden ayrılmıştır.[344] 1951 yılında İller Bankası İlsu Şirketinin Müdürü olarak bir yıl kadar çalıştıktan sonra 1953 yılında Bayındırlık Bakanlığı Müşaviri, 1954'te Bayındırlık Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı olmuştur.[345] 1962 yılında kendi isteğiyle emekli oluncaya kadar bazı kamu işlerinde görev almaya devam etmiştir. Emekli olduktan sonra Sosyal Sigortalar İnşaat Müdürlüğünde çalışmıştır.[346] Yüksek Mühendis Akif Bazoğlu, 22 Ocak 1974 tarihinde vefat etmiştir.[347]

Mehmet Arın

Şekil 3.2.31: Mehmet Arın[348]

Mehmet Arın, 1925 yılında Nafia Fen Mektebinden 89 diploma numarasıyla mezun olmuş ve Tokat, İstanbul Şehremaneti, Kırklareli ve Hakkari'de fen memuru olarak görevlendirilmiştir. 1939 yılında Yıldız Teknik Okulu Birinci İnşaat Mühendisliği kursunu tamamlamış ve mühendislik diplomasını almıştır. 1939 yılından 1954 yılında emekli oluncaya değin Isparta, Bilecik, Diyarbakır ve Malatya başta olmak üzere birçok ilde Nafia mühendisliği ve müdürlüğü yapmıştır. Daha sonra 1955-1960 yılları arasında İstanbul Belediyesi bünyesinde çalışmıştır.[349]

---

[343]Ayrıca bkz: Akif Bazoğlu, "İstanbul İmarında Karşılaşılan Güçlükler ve Şikayetler", **Arkitekt Dergisi**, S. 223-226, Temmuz 1950, s.198-202; Akif Bazoğlu, "İstanbul İmarında Karşılaşılan Güçlükler ve Şikayetler II", **Arkitekt Dergisi**, Sayı 229-230, Ocak 1951, s.34-38.
[344]"Haberler", **Arkitekt Dergisi,** Sayı 229-230, Ocak 1951, s.39-44.
[345] BCA, 30-11-1-0, 245, 19, 10, "Haberler", **Arkitekt Dergisi**, Sayı 269-272, Mart 1954, s.104-105.
[346] **TMH,** Sayı 166, Ocak 1969, s. 8 ; Ayrıntılı bilgi için bkz: Akif Bazoğlu, "İşçi Sigortaları Kurumu 255 Yataklı Mersin Hastanesi", **TMH,** Sayı 113, 1964, s.15-16.
[347] "Odamızdan- Kayıplarımız", **TMH,** Sayı 228, Mart 1974, s. 56.
[348] "Odadan Haberler- Meslekte Kırk Yıl", **TMH,** Sayı 142, Ocak 1967, s.12.
[349] **a.e.,** s.12.

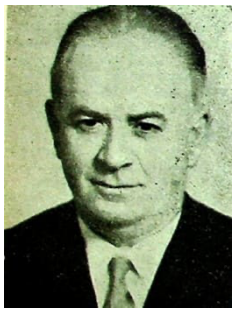
Abdurrahman Taki (?-1983)

Şekil 3.2.32: Abdurrahman Taki[350]

Moskova doğumlu olan Abdurrahman Taki, 1926 yılında Mühendis Mektebinden 456 diploma numarasıyla mezun olmuştur. 1928-1947 yılları arasında Devlet Demiryolları bünyesinde Kayseri – Sivas Demiryolları inşaatı şantiye şefliği, Ankara Demir Köprüler Fen Heyeti Müdürlüğü gibi pek çok görevde bulunmuştur. Bir süre serbest olarak çalışmıştır. 1947-1952 yılları arasında mühendis olarak İstanbul Belediyesinde çalışmış, bu süre zarfında Eyüp tatbikat planlarının yapımını üstlenmiştir. 1962 yılında yaş haddinden emekliye ayrılıncaya kadar Yıldız Teknik Okulunda demiryolları ve toprak işleri derslerini vermiştir.[351] Abdurrahman Taki, 4 Kasım 1983 tarihinde vefat etmiştir.[352]

Enver Abiral (1903-1992)

Şekil 3.2.33: Enver Abiral[353]

1903 İstanbul doğumlu Enver Abiral, 1928-1939 yılları arasında İstanbul Belediyesinin farklı şubelerinde mühendis olarak çalışmıştır. Daha sonra 1966 yılında

[350] **a.e.,** s.18.
[351] **a.e.,** s.18; Çağatay Uluçay, Enver Kartekin, **a.g.e,** s.674.
[352] Milliyet Gazetesi, 5 Kasım 1983, s.10.
[353] **TMH,** Sayı 142, Ocak 1967, s.12.

emekli olana kadar müteahhitlik yaparak mesleğini sürdürmüştür. Temmuz 1992 tarihinde vefat etmiştir.[354]

Süreyya Gündeş (1903-1986)

Şekil 3.2.34: Süreyya Gündeş[355]

Süreyya Gündeş, 1903 yılında İstanbul'da doğmuştur. 1924 yılında Nafia Fen Mektebinden mezun olmuştur. 1949 yılında Yıldız Teknik Okulu Mühendislik Kursunu yol ve köprü mühendisi olarak tamamlamıştır. İstanbul Belediyesi Fen İşleri Müdürlüğünde inşaat mühendisi olarak uzun yıllar çalışmış, Malzeme İkmal Şubesi müdürlüğü görevini de üstlenmiştir. Bu göreve başlama ve görevden ayrılma tarihi kesin olarak tespit edilememiştir.[356] 6 Haziran 1986 tarihinde vefat etmiştir.[357]

M. Tevfik Demircigil (1905-1970)

Şekil 3.2.35: M. Tevfik Demircigil[358]

1905 İstanbul doğumlu olan Tevfik Demircigil, 1926 yılında Nafia Fen Mektebinden mezun olmuştur. Aynı yıl Zonguldak Nafia Başmühendisi olarak görevlendirilmiştir. 1928 yılında İstanbul Şehremaneti Heyet-i Fenniye Şubesinde

[354] **a.e.,** s. 12; Milliyet Gazetesi, 22 Temmuz 1992, s.11.
[355] "Fotoğraflarla Mühendislik Haberleri", **TMH,** Sayı 69, Aralık 1960, s. 13.
[356] "Birliklerden Haberler", **TMH,** Sayı 2, Mayıs 1955, s. 16; **TMH,** Sayı 69, Aralık 1960, s. 13; "Şubelerin Genel Kurul Toplantıları Yapıldı", **TMH**, Sayı 131, Şubat 1966, s.5.
[357] "Kayıplarımız", **TMH,** Sayı 325, Ağustos-Eylül 1986, s.23.
[358] **TMH,** Sayı 142, Ocak 1967, s. 15.

göreve başlamış, 1948 yılına kadar belediyenin çeşitli şubelerinde kısım mühendisliği, şube şefliği ve başmühendislik yapmıştır. Bu süre zarfında 1946 yılında Mühendislik Kursunu tamamlamıştır. Bir süre serbest müteahhit olarak çalıştıktan sonra Bayındırlık Bakanlığında çalışmaya başlamıştır. Sümerbank İnşaat Müdürlüğünde inşaat şefliği yaptıktan sonra 1958 yılında emekliye ayrılmıştır. Daha sonra İstanbul Belediyesi tarafından yevmiyeli teknik eleman olarak işe alınmış ve tamirat şefliği yapmıştır. Kırıkkale Belediyesi, Zonguldak Belediyesi ve İzmit Belediyesinde Fen İşleri müdürlüğü yapmış; İmar ve İskân Bakanlığında İstanbul İmar müdürlüğü görevini üstlenmiştir.[359] Tevfik Demircigil, 6 Ekim 1970 tarihinde vefat etmiştir.[360]

Galip Eren (1905-1982)

Şekil 3.2.36: Galip Eren[361]

Galip Eren, 1905 yılında doğmuştur. 1927 yılında Nafia Fen Mektebinden mezun olmuş; 1939'da da Yıldız Teknik Okulu birinci mühendislik kursunu bitirmiştir. Bayındırlık Müdürlüğünde ve Sümerbank'ta çalışmıştır.[362] 1949 yılında Ankara Belediyesi Fen İşleri Müdürlüğü İnşaat Şubesine tayin edilmiştir.[363] İstanbul Belediyesi Fen İşleri Kanalizasyon Şubesi müdür yardımcılığından emekli olmuştur. Daha sonra Devlet Su İşlerinde çalışmaya başlamıştır.[364] Galip Eren, 19 Haziran 1982 tarihinde vefat etmiştir. [365]

[359] **a.e.,** s. 14; "Odamızdan", **TMH,** Sayı 187, Kasım 1970, s. 38.
[360] **a.e.,** s.38.
[361] "Kayıplarımız", **TMH**, Sayı 300, Eylül 1982, s.28.
[362] "Odadan Haberler- Meslekte 40 Yıl", **TMH,** Sayı 154, Ocak 1968, s. 17.
[363] BCA, 30-18-1-2, 120, 62, 20.
[364] **TMH,** Sayı 154, Ocak 1968, s.17.
[365] **TMH**, Sayı 300, Eylül 1982, s.28.

Ziyaeddin Öktem (1905-?)

Şekil 3.2.37: Ziyaeddin Öktem[366]

Ziyaeddin Öktem, 1905 İstanbul doğumludur. 1926 yılında Nafia Fen Mektebinden mezun olmuştur. Bolu Vilayeti Nafia Mühendisliğinde çalıştıktan sonra İstanbul Şehremaneti Yollar Şubesinde fen memuru olarak çalışmıştır. Şehremanetinden sonra birçok vilayette nafia mühendisi olarak çalışmıştır. 1939 yılında Yıldız Teknik Okulunda Birinci Mühendislik Kursuna katılmış ve mühendislik için yetkinlik almıştır. 1955 yılında emekli oluncaya değin Konya, İçel, Aydın, Denizli, Edirne ve Diyarbakır vilayetlerinde Bayındırlık Müdürlüğü yapmıştır. Emeklilikten sonra Mersin Bölge Müdürlüğü Kara İnşaatı şube mühendisliği görevini üstlenmiştir.[367]

Abdurrahman Özen (1905-?)

Şekil 3.2.38: Abdurrahman Özen[368]

Abdurrahman Özen, 1905 yılında Elâzığ'da doğmuş, 1927 yılında Elâzığ [Nafia] Fen Mektebinden mezun olmuştur. 1929-1937 yılları arasında Gaziantep, Aksaray, Muş, Tunceli Vilayetlerinde Bayındırlık fen memuru olarak görev almıştır. 1939 yılında Yıldız Teknik Okulu Birinci Mühendislik kursunu bitirdikten sonra Van,

[366] **TMH,** Sayı 142, 1967, s.17.
[367] **a.e,** s.16-17.
[368] **TMH,** Sayı 154, Ocak 1968, s. 18.

Tekirdağ, Kütahya, Niğde ve Ankara Bayındırlık Müdürlüklerinde mühendislik yapmıştır. 1956 yılında Ankara Yapı ve İmar Müdürlüğü İnceleme Bürosu mühendisliği görevine getirilmiştir. 1957 yılından, emekli olduğu 1967 yılına kadar İstanbul Belediyesi Fen İşleri Müdürlüğü Yollar Şubesinde mühendis olarak çalışmıştır.[369]

Fuat Aydemir (1905-?)

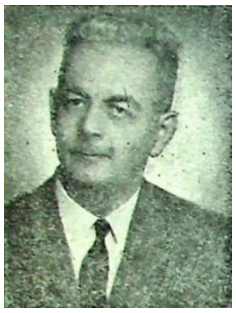

Şekil 3.2.39: Fuat Aydemir[370]

1905 İstanbul doğumlu olan Fuat Aydemir, Mekteb-i Sultaniyi bitirdikten sonra Almanya'da başladığı eğitimini 1926 yılında Nafia Fen Mektebinde tamamlamıştır. Aynı yıl Rize Nafia Müdürlüğünde görevlendirilmiş, 1927 yılında ise İstanbul Şehremaneti İnşaat Şubesine tayin edilmiştir. İstanbul'un kanalizasyon inşaatı projesini üstlenmiş olan Alman şirketinde (Weiss und Freitag) kontrol mühendisi olarak çalışmıştır. Bu görevi sırasında Beyoğlu'nun kanalizasyon projesi için davet edilen Prof. Wild'ın asistanlık ve tercümanlık görevini de üstlenmiştir. 1932'de Terkos Su Şirketinin satın alımı için görevlendirilen heyette yer almış ve İstanbul'un Suları projesini hazırlayan Prof. Fellner'in de asistanlığı ve tercümanlığını yapmıştır. Belediyeye devredilen İstanbul Sular İdaresinde isale servisi şefliği yapmıştır. 1940 yılında Yıldız Teknik Okulundan mühendislik diplomasını almış daha sonra askerliğini yapmıştır. 1943 yılında İstanbul Sular İdaresinden kendi isteğiyle ayrılmış, serbest mühendis ve müteahhit olarak çalışmıştır.[371]

[369] **a.e.,** s.20.
[370] **TMH,** Sayı 142, Ocak 1967, s.13.
[371] **a.e.,** s. 12-13.

Hasan İhsan Bingüler (1906-?)

Şekil 3.2.40: Hasan İhsan Bingüler[372]

1906 İstanbul doğumlu olan İhsan Bingüler, Yüksek Mühendislik Mektebi Yol Şubesinden 648 diploma numarasıyla 1935 yılında mezun olmuştur. Mühendis Mektebi müdür muavinliği görevinden ayrılmış, 1943 civarı İstanbul Belediyesi İmar Müdürlüğüne vekâleten getirilmiştir. Daha sonra Yapı ve Kredi Bankası İnşaat Müdürlüğü yapmıştır.[373] 1952 yılında ise İstanbul Belediyesi Fen İşleri Müdürü olarak tayin edilmiştir.[374] Vazifedeyken, müdür yardımcısı Cavit Dağdeviren, fen işleri müdürlüğü yapı şefi yüksek mimar Enver Aşkan, inşaat kontrolü fen memuru Sami Selvan ve sürveyan Talat Egemen ile birlikte ismi, Hıfzıssıhha Enstitüsü'nün inşaatı sırasında gerçekleştiği iddia edilen suistimal davasına karışmış ve olay basında yer almıştır.[375] İhsan Bingüler, İstanbul Belediyesinde belediye başkan yardımcılığı yapmıştır.[376] İstanbul Belediyesindeki görevlerinin dışında Yıldız Teknik Okulunda öğretim üyeliği görevini de üstlenmiştir.[377] İstanbul Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademisinde, Elazığ Mühendislik ve Mimarlık Akademisinde de öğretim üyeliği yapmış olan Bingüler, 1972 yılında emekli olmuştur.[378]

[372] "Odamızdan-19 Aralık İnşaat Mühendisliği Günü Kutlandı.", **TMH**, Sayı 250, Ocak 1976, s.44.
[373] **a.e.,** s.43; Çağatay Uluçay, Enver Kartekin, **a.g.e.,** s.682; **TMH**, Sayı 250, Ocak 1976, s.44.
[374] BCA, 30-18-1-2, 128, 25, 17.
[375] "Beş belediye mühendisi yolsuzluktan sanık", **Vatan Gazetesi**, 9 Haziran 1954, s.1.
[376] "Haberler", **Arkitekt Dergisi,** Sayı 303, Şubat 1961, s.93.
[377] Milliyet, 13 Temmuz 1958, s.5.
[378] **TMH**, Sayı 250, Ocak 1976, s.44.

Cemil Ünal (1907-1982)

Şekil 3.2.41: Cemil Ünal[379]

1907 Sivas doğumlu olan Cemil Ünal, 1927 yılında Nafia Fen Mektebinden, 1941 yılında ise Yıldız Teknik Okulundan mezun olmuştur. Gaziantep, Sivas, Manisa ve Bingöl Nafia Müdürlüklerinde inşaat mühendisi olarak çalışmıştır. 1942-1943 yıllarında Trakya yolları kontrol amirliği yapmış, 1958 yılına kadar serbest olarak çalışmış, İstanbul Ankara, Konya ve Sivas'ta bina, yol ve köprü inşaatları yapmıştır. Mayıs 1958'de İstanbul Belediyesi Fen İşleri Müdürlüğünde mühendis olarak çalışmaya başlamış, belediyenin fen işleri müdürlüğü ve mecralar şubelerinde 1971 yılında emekli oluncaya kadar çalışmıştır.[380] 17 Kasım 1982 tarihinde vefat etmiştir.[381]

Kerim Esmer (1907-1998)

Şekil 3.2.42: Kerim Esmer[382]

Kerim Esmer, 1907 yılında İstanbul'da doğmuş, 1926 yılında Nafia Fen Mektebini bitirdikten sonra Samsun Nafia Müdürlüğünde görevlendirilmiştir. Daha sonra Yıldız Teknik Okulu mühendislik kursuna katılmış ve mühendis diplomasını almıştır. 1927 yılında İstanbul Şehremanetinde çalışmaya başlamıştır. 1933 yılına

[379] "Odadan Haberler-Meslekte 40 Yıl Jübilesi", **TMH,** Sayı 298, Şubat 1982, s. 28.
[380] "Odadan Haberler- Meslekte 40 Yıl", **TMH,** Sayı 154, 1968, s. 21; **TMH,** Sayı 298, Şubat 1982, s. 28.
[381] "Kayıplarımız", **TMH,** Sayı 302, Ocak 1982, s. 19.
[382] Kerim Esmer, **a.g.e.**, s. 120.

kadar belediyede şantiye şefliği, inşaat kontrol amirliği gibi görevleri üstlenmiştir. 1933'te İstanbul Sular İdaresinin kurulması üzerine görev yeri bu idareye geçirilmiştir. Sular İdaresinde başmüfettişlik, umum müdür muavinliği, yönetim kurulu üyeliği gibi pek çok görevde bulunmuştur. 1963 yılında ise Sular İdaresinin umum müdürü olmuştur.[383]

Kerim Esmer, İstanbul'un su sorununun giderilebilmesi için önemli çalışmalar yapmıştır. Esmer'in umum müdürlüğü döneminde Terkos Gölü Tesisleri, Ömerli ve Alibey Barajlarının inşaatlarına başlanmış, Dünya Sağlık Örgütü ve Devlet Su İşlerinin iş birliği yapmasıyla İstanbul için fonlar bulunmuş, yatırımlar yapılması sağlanmış ve İstanbul için master planı hazırlanmıştır.[384]

Kerim Esmer, 1971 yılında 40 yıl boyunca çalıştığı Sular İdaresinden emekliye ayrılmıştır.[385] 6 Temmuz 1998 tarihinde vefat etmiştir.[386]

Ayşe Melek Erbuğ (1910-1985)

Şekil 3.2.43: Ayşe Melek Erbuğ[387]

1910 Balıkesir Gönen doğumlu Ayşe Melek Erbuğ, Türkiye'nin inşaat ve yol şubesinden mezun olan ilk kadın mühendisidir. 1927 İstanbul Kız Lisesi mezunu Ayşe Hanım, 1933 yılında Yüksek Mühendis Mektebinden 566 diploma numarasıyla mezun olmuş ve Bursa Nafia Nezaretinde mühendis olarak çalışmak üzere

[383] **TMH,** Sayı 142, Ocak 1967, s.15; Kerim Esmer, **a.g.e.**, s. 120;
[384] **a.e**., s. 120.
[385] "40 Yıl İstanbul'un Bir Damla Suyu Olsun Diye Uğraştı.", **Milliyet Gazetesi**, 23 Temmuz 1971, s.1,9.
[386] Cumhuriyet Gazetesi, 7 Temmuz 1998, s.3.
[387] Hikmet Feridun, "Mühendis Hanımla Bir Saat", **Akşam Gazetesi**, 28 Nisan 1933, s.1.

görevlendirilmiştir.[388] Ancak Ayşe Hanım, önce Nisan 1933'te Kanalizasyon Şirketinde çalışmaya başlamıştır. Daha sonra Haziran 1933'te İstanbul Belediyesi Betonarme Şubesinin Mukavemet kısmına tayin edilmiştir. [389] Burada bir yıl kadar yol ve köprü projelerinde görev almıştır. Okul arkadaşı inşaat mühendisi Safiyettin Erbuğ ile evlenmiş ve çalışmaya bir süre ara vermiştir.[390] Anadolu'nun birçok yerinde lise öğretmenliği yapmış olan Ayşe Melek Ertuğ, 24 Temmuz 1985 tarihimde vefat etmiştir.[391]

Ahmet İhsan Belgen (1912-?)

Şekil 3.2.44: Ahmet İhsan Belgen[392]

Ahmet Belgen, 1912 yılında İstanbul'da doğmuştur. 1937 yılında Yıldız Teknik Okulundan mezun olduktan sonra Elazığ Nafia Müdürlüğünde Pertek Köprü İnşaatı kontrol mühendisliği göreviyle mesleğe başlamış, daha sonra Eskişehir Nafia Müdürlüğünde çalışmıştır. 1940 yılında İstanbul Belediyesi Fen İşleri Müdürlüğünde çalışmaya başlamıştır. 1948 yılında Yıldız Teknik Okulu Mühendislik Kursunu inşaat mühendisi olarak tamamlamıştır. İstanbul Belediyesi Yapı Şubesinde, Sarıyer, Fatih ve Eminönü Belediyelerinin Fen İşleri Müdürlüklerinde kısım mühendisliği yapmıştır. 1955 yılından itibaren İETT Genel Müdürlüğüne bağlı birimlerde çalışmış, Etüt Proje

[388] Çağatay Uluçay, Enver Kartekin, **a.g.e.,** s.679; Gül Aydın, "Yüksek Mühendis Mektebinden İstanbul Teknik Üniversitesine Türkiye'nin İlk Kadın Mühendis-Mimarları", **1773'ten 2023'e İTÜ Tarihi Cilt II: 1909-1944 Dönemi Mühendislik ve Mimarlığın Değişimi,** ed. Duygu Aysal Cin, İstanbul, İTÜ Yayınevi, 2023, (s.602-633), s.605-606.
[389]Hikmet Feridun, "a.g.m.", s.1-2.
[390] Gül Aydın, "a.g.e.", s.605-606. 1909 Sivas doğumlu olan Safiyetin Erbuğ, 1934 yılında Yüksek Mühendis Mektebinden inşaat mühendisi olarak mezun olmuştur. 1971 yılında vefat etmiştir: "Odamızdan", **TMH,** Sayı 199, Ekim 1971, s. 30.
[391] "Kayıplarımız", **TMH**, Sayı 316, Eylül-Ekim 1985, s.27; Gül Aydın, "a.g.e." s.605-606.
[392] **TMH,** Sayı 341, Kasım-Aralık 1988, s. 18.

Müdürlüğü Yapı Şubesinde kontrol mühendisi olarak bulunmuş, 1966 yılında İETT Yollar Şube Müdürlüğüne getirilmiştir. 1977'de emekli olmuştur.[393]

Kamuran Görgün (1912-1978)

Şekil 3.2.45: Kamuran Görgün[394]

1912 yılında İstanbul Fatih'te doğmuştur. 1937 yılında Yüksek Mühendis Mektebi Elektromekanik Şubesini 765 diploma numarasıyla bitirmiş ve burada asistan olarak çalışmaya başlamıştır. 1945-1947 yılları arasında belediyeye bağlı İstanbul Sular İdaresinde fabrikalar müfettişi olarak çalışmıştır. Daha sonra ihtisas yapmak üzere bir süre yurt dışında bulunmuştur. 1951 yılında İETT Umum Müdürlüğüne atanmış ve 1959 yılında istifa edinceye dek burada görevini sürdürmüştür. Daha sonra bir yıl kadar Devlet Demiryolları Umum Müdürlüğü yapmış, 1962-1963 yılları arasında bir yıl kadar İstanbul Belediyesi başkanlığı yapmıştır. [395] 1978 yılında vefat etmiştir.[396]

Fahir İnce (1912-1989)

Şekil 3.2.46: Fahir İnce[397]

[393] **a.e.,** s. 18; **TMH,** Sayı 274-775, Ocak-Şubat 1978, s.93.
[394] Milliyet Gazetesi, 23 Aralık 1953, s.1.
[395] Çağatay Uluçay, Enver Kartekin, **a.g.e.,** s.686; Rakım Ziyaoğlu**, İstanbul Kadıları, Şehreminleri, Belediye Reisleri ve Partiler Tarihi,** İstanbul: İsmail Akgün Matbaası, 1971, s. 560.
[396] Milliyet Gazetesi, 16 Ağustos 1978, s.5.
[397] "Jübilesi Yapılan Üyelerimiz", **TMH,** Sayı 284-285, Kasım- Aralık 1978, s. 38.

1912 Midilli doğumlu olan yüksek inşaat mühendisi Fahir İnce, 1938 yılında Yüksek Mühendis Mektebi Su Şubesinden 829 diploma numarasıyla mezun olmuştur.[398] 1938 yılında sınıf arkadaşı Mülhime Yazar (İnce) ile evlenmiş ve Sera (İnce) ve Münire (Arıkol) adlarında iki çocukları olmuştur.[399] 1952-1954 yılları arasında İstanbul Belediyesi Fen İşleri Müdürlüğüne bağlı Yollar Şube Müdürlüğünde mühendis olarak çalışmıştır. Serbest müteahhit ve mühendis olarak da çalışmış olan Fahir İnce, 1977 yılında emekliye ayrılmıştır. 6 Haziran 1989 tarihinde hayatını kaybetmiştir.[400]

Mülhime Yazar İnce (1913-2001)

Şekil 3.2.47: Mülhime Yazar İnce[401]

Mülhime İnce, 1913 yılında İstanbul Kadıköy'de doğmuştur. Erenköy Kız Lisesinde ilk, orta ve lise eğitimini tamamlamış, 1932 yılında girdiği Yüksek Mühendis Mektebi Su Şubesinden 1938 yılında olarak 813 diploma numarasıyla bölüm birincisi olarak mezun olmuştur.[402] Türkiye'nin ilk kadın su mühendisi olan Mülhime İnce, mezun olduktan sonra İstanbul Sular İdaresindeki tek kadın yüksek mühendis olarak görevine başlamış ve 1981 yılına kadar bu idarede köprü ve yol projeleri üzerinde çalışmıştır. 3 Aralık 2001'de vefat etmiştir.[403]

---

[398] **a.e.,** s. 38; Çağatay Uluçay, Enver Kartekin, **a.g.e.,** s.688.
[399]**TMH,** Sayı 284-285, Kasım- Aralık 1978, s. 38; Cumhuriyet Gazetesi, 21 Ekim 1938, s.5; Mülhime ve Fahir İnce'nin çocuklarının isimlerine künyeleri belirtilen gazetelerde yer alan ölüm haberlerinden ulaşılmıştır: Milliyet Gazetesi, 7 Haziran 1989 s.12; Milliyet Gazetesi, 4 Aralık 2001, s.21.
[400] Milliyet Gazetesi, 7 Haziran 1989 s.12.
[401] Gül Aydın, "Yüksek Mühendis Mektebinden İstanbul Teknik Üniversitesine Türkiye'nin İlk Kadın Mühendis-Mimarları", s.614.
[402]Çağatay Uluçay, Enver Kartekin, **a.g.e**., s.688; Gül Aydın, "a.g.e." s.614.
[403] **TMH,** Sayı 284-285, Kasım- Aralık 1978, s. 38; Gül Aydın, "a.g.e.", s.614; vefat haberi: **Milliyet Gazetesi**, 4 Aralık 2001, s.21.

Ali Rıza Ören

Şekil 3.2.48: Ali Rıza Ören[404]

1938 yılında Yüksek Mühendis Mektebi Yol ve Köprüler Şubesinden 812 diploma numarasıyla mezun olduktan sonra Bayındırlık Bakanlığı tarafından Devlet Su İşlerinin çeşitli şubelerinde, Tekel Genel Müdürlüğü İnşaat Şubesinde ve Karayollarında görevlendirilmiştir. Daha sonra İstanbul Belediyesinde bazı projeler ve inşaat işlerinde bulunmuştur. 1977 yılında emekli olmuştur.[405]

Rasim Akkirman (1913-?)

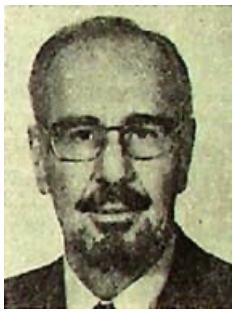
Şekil 3.2.49: Rasim Akkirman[406]

Rasim Akkirman, 1913 Sinop doğumludur. 1938 yılında Yüksek Mühendis Mektebi Yol Şubesinden 809 diploma numarasıyla mezun olmuştur. Devlet Su İşlerinin Adana ve Mersin Şubelerinde görevlendirilmiştir. Askerlik görevini yerine getirdikten sonra bir süre İstanbul Belediyesi Fen İşleri ve İmar İşleri Müdürlüğünde çalışmıştır. Belediyede ne zaman çalışmaya başladığı ve ne kadar süre çalıştığı net olarak bilinmemekle birlikte 1959 yılından önce çalıştığı kesindir. Bu tarihten sonra demiryolu ve liman inşaatlarında şantiye şefliği yapmıştır.[407]

---

[404] **TMH,** Sayı 284-285, Kasım- Aralık 1978, s. 39.
[405] **a.e.,** s. 39; Çağatay Uluçay, Enver Kartekin, **a.g.e.**, s.687.
[406] **TMH,** Sayı 284-285, Kasım- Aralık 1978, s.35.
[407] **a.e.,** s. 35; Çağatay Uluçay, Enver Kartekin, **a.g.e.**, s.687.

Ercüment Hüsnü Baki (1916-?)

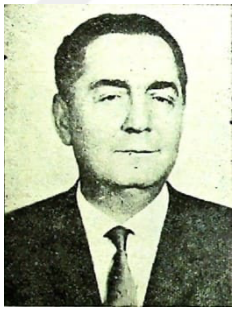

Şekil 3.2.50: Ercüment Hüsnü Baki[408]

Hüsnü Baki, 1916 yılında İstanbul'da doğmuştur. 1940 yılı Yüksek Mühendislik Mektebi İnşaat Şubesi mezunlarındandır, diploma numarası 893'tür.[409] Bir süre İstanbul'un şehir planlamasında Prost ile çalışmıştır. 1960 yılında kendi şirketini kurmuş, uzun yıllar firmanın yöneticiliğini üstlenmiştir.[410]

Hüsnü Baki'nin İstanbul Belediye Mecmuasında kaleme aldığı "Mimarî Zevkimizi Koruyalım" başlıklı bir yazısı bulunmaktadır.[411]

M. Burhanettin Özel

Şekil 3.2.51: M. Burhanettin Özel[412]

1944 yılına kadar Siirt, Tunceli, Ankara ve Aydın Nafia mühendisliklerinde görev aldıktan sonra 1945'te Aydın Belediyesi Fen İşleri Müdürlüğünde çalışmıştır. 1950-1960 yılları arasında İstanbul Belediyesi Fen İşleri Müdürlüğü Yollar Şubesi Tetkik Bürosunda Üsküdar, Beykoz ve Eminönü Fen kısmı şefliği yapmış ve buradan

[408] "Meslekte 40 Yıl Jübilesi", **TMH,** Sayı 295, Kasım-Aralık 1980, s.31.
[409] **a.e.,** s.31; Çağatay Uluçay, Enver Kartekin, **a.g.e.**, s.691.
[410] **TMH,** Sayı 295, Kasım-Aralık 1980, s.31.
[411] Ayrıca bkz: E. Hüsnü Baki, "Mimarî Zevkimizi Koruyalım", **İstanbul Belediye Mecmuası,** Sayı 194, Ekim 1941, s.317.
[412] **TMH,** Sayı 154, Ocak 1968, s. 18.

emekli olduktan sonra Manisa Belediyesi Fen İşleri Müdürlüğünde görev almış ve Devlet Su İşleri İkinci Bölge İnşaat Şubesinde yevmiyeli olarak çalışmıştır.[413]

Ali Akif Göksel (1917-?)

Şekil 3.2.52: Ali Akif Göksel[414]

1917 yılında Gaziantep'te doğmuş olan Ali Akif Göksel, 1941 yılında Yüksek Mühendislik Mektebi Yol Şubesinden 978 diploma numarasıyla mezun olduktan sonra Bayındırlık Bakanlığında görevlendirilmiş, birçok kamu kuruluşunda ve özel sektörde mühendislik yapmıştır. İstanbul Belediyesi bünyesinde çalışmaya başlamış, İstanbul Belediyesi Kanalizasyon Proje Bürosunun kurulmasında önemli bir rol üstlenmiştir. Uzun yıllar İstanbul Belediyesi Fen İşleri Müdür Muavini görevini sürdürmüştür. A. Akif Göksel, *İstanbul'un Yolları ve Şehir Yollarının İnşası* ve *Memur ve Emekli Klavuzu* olmak üzere iki kitap kaleme almıştır.[415]

Ahmet Sönmez (1919-?)

Şekil 3.2.53: Ahmet Sönmez[416]

1919 Kınık doğumludur. 1942 yılında Yüksek Mühendislik Mektebi Su Şubesinden 1031 diploma numarasıyla mezun olmuştur.[417] Samsun ve Bergama

[413] **a.e.,** s. 19-20.
[414] **TMH**, Sayı 298, Şubat 1982, s.28.
[415] **a.e.,** s.28; Çağatay Uluçay, Enver Kartekin, **a.g.e.** 1958, s.694.
[416] "Odadan Haberler- Meslekte 40 Yıl Jübilesi", **TMH**, Sayı 302, 1983, s.15.
[417] **a.e.,** s.15; Çağatay Uluçay, Enver Kartekin, **a.g.e**, s.697.

Vilayetleri Su İşleri Müdürlüğünde kısım yüksek mühendisi olarak çalışmış ve Orman Genel Müdürlüğünde görev yapmıştır. İller Bankası'nda Su ve Kanalizasyon İşleri Uzmanı ve müdürü olarak çalışmıştır. İstanbul Belediyesinde farklı birimlerde görev almıştır: İstanbul Belediyesi Fen İşleri Müdürlüğünde belediye mühendisi ve idareci olarak bulunmuştur, Yollar Şubesi müdür vekilliği, Fen İşleri Müdür muavinliği ve müdürlüğü yapmıştır.[418] 1978 yılında emekli olmuştur.[419]

Kazım Çeçen (1919-1997)

Şekil 3.2.54: Kazım Çeçen[420]

1919 yılında Elâzığ'da doğmuş olan Kazım Çeçen, lise eğitimini İzmir Erkek Lisesinde tamamlamıştır. 1938 yılında Millî Eğitim Bakanlığı bursuyla hidrolik mühendisliği okumak üzere Almanya'ya gitmiş ve Berlin Teknik Üniversitesindeki lisans eğitimini 1943 yılında tamamlamış, aynı okulda doktora eğitimine başlamıştır. 1945 yılında II. Dünya Savaşı sırasında Türkiye'ye dönmüş, İstanbul Teknik Üniversitesinde çalışmaya başlamıştır. 1958-1959 yılları arasında İTÜ'nün desteğiyle Graz Teknik Üniversitesinde doktora çalışmasını tamamlamak üzere Avusturya'ya gitmiştir.[421] 1963 yılından emekli olduğu 1986 yılına kadar İTÜ İnşaat Fakültesi Hidrolik ve Su Kuvvetleri Kürsüsü başkanlığı görevini sürdürmüştür.[422]

[418] **İstanbul İl Yıllığı, 1967**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, t.y. s.103.
[419] **TMH**, Sayı 302, Şubat 1983, s. 15.
[420] Kerim Esmer, **a.g.e**, s.116.
[421] **Mühendishaneden İTÜ'ye Hafıza Cilt IV: İTÜ'lü İz Bırakanlar,** ed. Y. S. Güçlü, E. Akçeken, S. Çelikbaş, İTÜ Yayınevi, İstanbul, 2023, s.30.
[422] Mustafa Kaçar, Tuncay Zorlu, vd., **İstanbul Teknik Üniversitesi ve Mühendislik Tarihimiz**, ed. M. Karaca, İTÜ Vakfı, İstanbul, 2012, s.217.

Suların (Bey) Efendisi olarak bilinen Kazım Çeçen, İstanbul Teknik Üniversitesinin İnşaat Fakültesi dekanlığını da yapmıştır. Üniversitenin Devlet Su İşleri ile büyük projelerde yer almasında önemli katkılarda bulunmuştur. [423]

Kazım Çeçen, bilim ve teknoloji tarihi çalışmalarıyla literatüre çok sayıda önemli eserler kazandırmıştır.[424] İstanbul'un suları ve su yolları hakkındaki incelemeleri 1988-1997 yılları arasında 6 cilt halinde yayımlanmıştır. Bu önemli külliyatta yer alan eserler sırasıyla şöyledir: "*Mimar Sinan ve Kırkçeşme Tesisleri (1988), Üsküdar Suları (1991), Halkalı Suları (1991), Taksim ve Hamidiye Suları (1992), Roma Su Yollarının En Uzunu (1996*) ve *II. Bayezid Su Yolu Haritaları (1997).*"[425]

Kazım Çeçen, İzmir Belediyesi ve İstanbul Belediyesinde görev almıştır. 1945- 1951 yılları arasında İzmir Belediyesi Fen İşleri Müdürlüğü ve İzmir Eshot Genel Müdürlüğü yapmıştır. 1951-1958 yılları arasında İstanbul Sular İdaresi Müdürü olarak çalışmıştır.[426] Kazım Çeçen, 8 Ağustos 1997'de İstanbul'da vefat etmiştir.[427]

Beşir Altaç (1919-?)

Şekil 3.2.55: Beşir Altaç[428]

1919 Siirt doğumlu olup 1940 yılında Yıldız Teknik Okulundan mezun olmuştur. Serbest müteahhitliklik yapmış, bir süre İstanbul Belediyesinde ve

[423] **a.e.**, s..218.
[424] **a.e.** s.218.
[425] **Osmanlı Dönemi İstanbul Suyolu Yapıları: Tarih, Teknik ve Mimarı**, ed. Söner Şahin, Şükrü Sönmezer, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş., İstanbul, 2023, s.17-18.
[426] Kerim Esmer, **a.g.e**, s.116. Kazım Çeçen, bahsi geçen eserde ve bazı kaynaklarda Cahit Çeçen olarak anılmaktadır. 1973 yılında İstanbul Sular İdaresi Genel Müdürlüğü bünyesinde çıkan İçme Suyu Mühendisliği adındaki eserin yazarı, Yüksek Mühendis Cahit Çeçen olarak geçmektedir. 13 Temmuz 1958 tarihli Milliyet Gazetesinin 5.sayfasında yer alan "İ.E.T.T. ve sular idaresi müdürleri değişiyor" başlıklı haberde Sular İdaresi Müdürü Cahit Çeçen'in emekliye ayrılacağı; yerine eski Fen İşleri müdürü ve Yıldız Teknik Okulunda öğretim üyeliği yapan İhsan Bingüler'in tayin edileceği belirtilmiştir.
[427] **Mühendishaneden İTÜ'ye Hafıza Cilt IV: İTÜ'lü İz Bırakanlar,** s.31.
[428] **TMH,** Sayı 295, Kasım-Aralık 1980, s.32.

Karayollarında çalışmıştır. 1963 yılında Yıldız Teknik Okulundan yüksek mühendislik diplomasını almıştır.[429]

Kemal Kutlu (1921-?)

Şekil 3.2.56: Kemal Kutlu[430]

1921 Sivas (Suşehri) doğumlu ve 1947 İstanbul Teknik Üniversitesi İnşaat Fakültesi mezunudur. İnşaat Fakültesi Yol Kürsüsünde asistanlık yaparak başladığı hocalık görevini uzun yıllar sürdürmüştür. 1953 yılında çalışmaya başladığı İETT Umum Müdürlüğünün farklı birimlerinde görev almıştır. Burada çalıştığı sırada bir yıl Fransa ve Amerika'da toplu taşıma ve metro işletmelerini incelemek üzere staj yapmıştır. İTÜ'de yol ve yol malzemesi, trafik tekniği hakkında dersler vermiştir. 1971 yılında İTÜ hocalarından Prof. Faruk Umar ile kaleme aldığı *İstanbul Şehri Kamu Taşıma Etüdü* adında bir eseri bulunmaktadır.[431]

Hüseyin Celasun (1924-2014)

Şekil 3.2.57: Hüseyin Celasun[432]

[429] **a.e.**, s.32.
[430] **1972 İTÜ İnşaat Fakültesi Yıllığı**, y.y., t.y., s.3.
[431] "Meslekte 40 Yılı Dolduran Meslektaşlarımız", **TMH,** Sayı 334, Aralık 1987, s. 21; Murat Arısal, "Şehir İçi Ulaşımda Otobüs İşletmesinin Ekonomik Tarihi İstanbul (1927-1977)", **İktisat Politikası Araştırmaları Dergisi - Journal of Economic Policy Researches,** 10(2), (663-690), 2023, s.667.
[432] "Jübilesi Yapılan Üyelerimiz", **TMH,** Sayı 341, Kasım-Aralık 1988, s. 18.

1924 yılında İstanbul'da doğmuştur. 1948 yılında İstanbul Teknik Üniversitesinden inşaat mühendisi olarak mezun olmuş, daha sonra Elâzığ-Van Demiryolları hattında inşaat şefi olarak çalışmıştır. 1956 yılında İstanbul Sular İdaresi Teknik Müdürlüğü yapmıştır. İTÜ İnşaat Fakültesinde öğretim üyeliği de yapmış olan Celasun, 1963 yılında "La Sociéte Technigue pour l'Utilisation de la Précontrainte" (STUP)'tan sertifika almış olan Celasun'un hiperstatik sistemlerde ön gerilme, köprü, betonarme gibi konularda çok sayıda makale kaleme almıştır. 2014 yılında vefat etmiştir.[433]

Aziz Oktay Atasü (1925-2024)

Şekil 3.2.58: Aziz Oktay Atasü[434]

1925 İstanbul Moda doğumlu Oktay Atasü, İstanbul Teknik Üniversitesi ve University of Illinois'den mezun olmuştur. Özel sektörde çalışmış olan yüksek mühendis Atasü, 1956 yılına kadar bina ve tesis inşaatları, 1957- 1974 yılları arasında İstanbul'da çeşitli taahhüt işleri yapmıştır.[435] 1958 yılında İstanbul Belediyesi Sular İdaresinde müdür muavini olarak çalışmıştır.[436] 1988 yılında emekli oluncaya değin özel sektörde taahhüt işleriyle ilgilenmiştir.[437] Kabataş Erkek Lisesi Eğitim Vakfı Kurucu Mütevellisi olan Atasü, 21 Kasım 2024 tarihinde vefat etmiştir.[438]

---

[433] **a.e.,** s. 18; "Köprü İnşaatında 40 Yıl", **TMH,** Sayı 341, Kasım-Aralık 1988, s.14; "Vefatlar", **TMH**, Sayı 482, Eylül 2014, s.63.

[434] Kabataş Erkek Lisesi Eğitim Vakfı ölüm ilanı, 21 Kasım 2024. Kabataş Erkek Lisesi Eğitim Vakfı ölüm ilanı, 21 Kasım 2024. https://www.facebook.com/KabatasVakfi/posts/vefat-ve-ba%C5%9Fsa%C4%9Fl%C4%B1%C4%9F%C4%B1kabata%C5%9F-erkek-lisesi-1946-mezunukabata%C5%9F-erkek-lisesi-e%C4%9Fitim-v/902982705292449/ (Son Erişim Tarihi: 31.10.2025).

[435] "Meslekte 40. Onur Yılı", **TMH,** Sayı 364, , Ekim- Kasım 1992, s.57.

[436] Ayrıca bkz: Oktay Atasü, "İstanbul Belediye Sular İdaresi Tarafından Yaptırılan Prekontrent Su Depoları", **Arkitekt Dergisi**, Sayı 290, Ocak 1958, s.31-32.

[437] **TMH,** Sayı 364, Ekim- Kasım 1992, s.57.

[438] Kabataş Erkek Lisesi Eğitim Vakfı ölüm ilanı, 21 Kasım 2024.

Aysel Berktan (1928-?)

Şekil 3.2.59: Aysel Berktan[439]

1928 İstanbul doğumlu olan Aysel Berktan, 1952 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi İnşaat Fakültesinden mezun olduktan hemen sonra meslek hayatına İstanbul Belediyesi Sular İdaresi mühendisi olarak başlamıştır. Sular İdaresinde yaklaşık dört ay çalışmış olan Aysel Berktan, 1984 yılında emekli oluncaya kadar özel sektörde çalışmış ve birçok hastane binasının inşaatında kontrol şefliği görevini üstlenmiştir.[440]

Şefik Doğantan (1928-?)

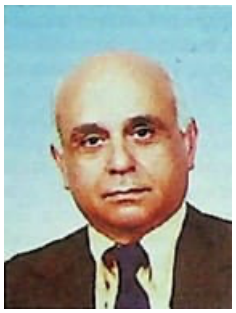
Şekil 3.2.60: Şefik Doğantan[441]

Şefik Doğantan, 1928 yılında Üsküdar'da doğmuştur. 1952 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi İnşaat Fakültesinden mezun olduktan sonra İstanbul Sular İdaresinde çalışmaya başlamıştır. Bu idarede 1963 yılına kadar çeşitli görevler üstlenmiş, Etüt Proje Dairesi ve İnşaat Dairesi amirliği ve Umum Müdürü Muavinliği yapmıştır. 1966 yılından itibaren özel bir şirkette çalışmıştır.[442]

---

[439] **TMH,** Sayı 364, Ekim- Kasım 1992, s.54.
[440] **a.e.,** s.54.
[441] **a.e.**, s.48.
[442] **a.e.,** s.48-49.

Doğan Hitit

Şekil 3.2.61: Doğan Hitit[443]

1952 yılında İstanbul Teknik Üniversitesinden inşaat yüksek mühendisi olarak mezun olmuştur. 1956 yılında çalışmaya başladığı İstanbul Sular İdaresinde, 1982 yılında genel müdür yardımcısıyken istifa edinceye kadar çalışmıştır. Daha sonra özel sektörde çalışmıştır.[444]

Ercüment Özargun (1928-?)

Şekil 3.2.62: Ercüment Özargun[445]

1928 Milas doğumlu olan Ercüment Özargun, 1952 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi İnşaat Fakültesinden mezun olmuştur. 1952-1954 yılları arasında İstanbul Sular İdaresinde mühendis olarak çalışmıştır. Askerlik görevini yerine getirdikten sonra kısa bir süre Bandırma Fen İşleri Müdürlüğü yapmış; 1956 yılında İstanbul Belediyesi İmar Müdürlüğünde göreve başlamıştır. İmar Müdür Muavinliği de yaptığı bu müdürlükte 1981 yılında emekli olana kadar çalışmıştır. Daha sonra serbest çalışmış, bir dönem Beşiktaş Belediyesi Meclis üyeliği ve İnşaat Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi Yönetim Kurulu üyeliği görevlerinde bulunmuştur.[446]

---

[443] **TMH,** Sayı 364, Ekim- Kasım 1992, s.54.
[444] **a.e.,** s.54.
[445] **a.e**, s.52.
[446] **a.e.,** s.52.

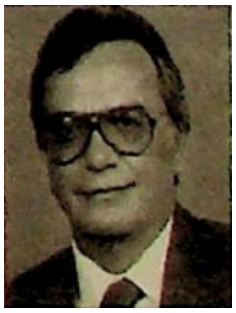
Günay Gürkan (1931-2010)

Şekil 3.2.63: Günay Gürkan[447]

1931 doğumlu olan Günay Gürkan, Saint Joseph Lisesini bitirmiş, 1956 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi İnşaat Fakültesinden mezun olmuştur. Mezuniyetinin ardından Devlet Su İşlerinde göreve başlamıştır. Askerlik görevinden sonra 1958 yılında İstanbul Belediyesi Yollar Şubesinde kontrol mühendisi olarak göreve başlamış, 1963 yılına kadar belediyede çalışmıştır. Aynı yıl İsviçre'ye gitmiş, üç yıl boyunca statiker olarak Avrupa ve Amerika'da bazı mühendislik projelerinde bulunmuştur. 1969 yılında özel bir firmada başmühendislik ve bir süre de serbest müteahhitlik yapmıştır. Daha sonra İstanbul İmar Limited Şirketinde çalışmaya başlamış, burada Atatürk Kültür Merkezi ve Boğaziçi Üniversitesi Kampüsü inşaatında şantiye şefi yardımcılığı yapmıştır. Kendi statik şirketini kurmuş, Atatürk Barajı köprü ve bina projelerini yapmıştır. 2010 yılında vefat etmiştir.[448]

Şerafettin Köksüren (1931-2008)

Şekil 3.2.64: Şerafettin Köksüren[449]

1931 doğumlu olan Şerafettin Köksüren, İstanbul Belediyesi Fen İşleri Müdürlüğünde 1957-1961 yılları arasında kontrol mühendisi ve kontrol amiri olarak

[447] "Meslekte 40 Yılını Dolduran Meslektaşlarımız", **TMH,** Sayı 386, Kasım 1996, s.60.
[448] **a.e.,** s.60; "Vefatlar", **TMH**, Sayı 467, Haziran 2011, s.63.
[449] **TMH,** Sayı 386, Kasım 1996, s.71.

çalışmıştır. Daha sonra bir dönem özel sektörde şantiye şefi olarak çalıştıktan sonra 1967 yılında bir yıl kadar İstanbul Belediyesi İmar ve Planlama Müdürlüğünde raportörlük yapmıştır. 1972 yılında 1991 yılında emekli oluncaya kadar ise Bayındırlık ve İskân Bakanlığı bünyesinde müfettişlik ve başmüfettişlik görevlerinde bulunmuştur. 2008 yılında vefat etmiştir.[450]

Hüseyin Yüksel Yavuz (1932-?)

Şekil 3.2.65: Hüseyin Yüksel Yavuz[451]

1932 yılında Nazilli'de doğmuş olan Yavuz, 1957 İstanbul Teknik Üniversitesi İnşaat Fakültesi mezunudur. Çeşitli dönemlerde İstanbul Belediyesi bünyesinde çalışmıştır. 1957 yılında mezun olduktan sonra İstanbul Belediyesi Fen İşleri Müdürlüğünde iki yıl kadar kontrol mühendisliği yapmıştır. Bir ara Tekel Genel Müdürlüğü İnşaat Şubesinde görevlendirilmiş, daha sonra İSKİ'ye dönüşen İstanbul Sular İdaresinde uzun bir süre çalışmıştır. 1963 yılında İstanbul Sular İdaresine proje mühendisi olarak girmiştir. 1966 yılında Hollanda Delft Teknik Üniversitesinde hidrolik mühendisliği üzerine ihtisas yapmıştır. 1981'den 1990'a kadar İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresinde (İSKİ) proje müdürlüğü, proje daire başkanlığı, genel müdür yardımcılığı gibi önemli görevlerde bulunmuştur.[452]

[450] **a.e.,** s.71; "Vefatlar", **TMH,** Sayı 454, Haziran 2009, s.78.
[451] "Meslekte 40 Yılını Dolduran Üyelerimiz", **TMH,** Sayı 391, Ekim 1997, s.41.
[452] **a.e.,** s.41.

Ahmet Yılmaz Böke (1932-2017)

Şekil 3.2.66: Ahmet Yılmaz Böke[453]

1932 yılında İstanbul'da doğmuştur. 1954 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi İnşaat Fakültesinden mezun olduktan sonra İller Bankası Tekirdağ İçme suyu Kontrol Mühendisi olarak mesleğe başlamıştır. 1957 yılında D.S.İ I. Bölge Müdürlüğü Etüt Planlama Şubesi ve 1958-1959 yılları arasında İstanbul Sular İdaresi Proje ve İnşaat Dairelerinde proje ve kontrol mühendisi olarak görev almıştır. 1960-1963 yılları arasında Almanya'da statikerlik yapmış ve Türkiye'ye döndükten sonra 1963 yılından 1981 yılına kadar İstanbul Sular İdaresi Genel Müdürlüğünde İnşaat Dairesi Başkanlığı yapmış, İstanbul'daki şebeke ve depo inşaatları isale hatları, arıtma tesisleri gibi inşaatların yapım süreçlerini yönetmiştir. 1981 yılında Sular İdaresinin İSKİ Genel Müdürlüğüne dönüşümünde önemli rol oynamıştır. 2001 yılında emekli oluncaya kadar özel sektörde genel müdür, müdür yardımcılığı, koordinatör ve müşavirlik yapmış olan Yılmaz Böke, 3 Ekim 2017 tarihinde vefat etmiştir.[454]

Cevdet Akan (1932-2017)

Şekil 3.2.67: Cevdet Akan[455]

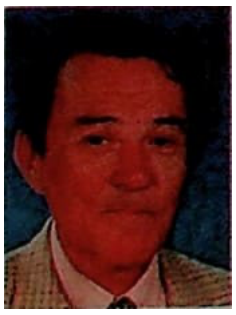
[453] "Meslekte 50 Yılını Dolduran Üyelerimiz", **TMH,** Sayı 432, Nisan 2004, s.20.
[454] **a.e.,** s.20; Ölüm haberi: https://www.emlaknews.com.tr/haberler/kale-grubunun-aci-gunu-ahmet-yilmaz-boke-vefat-etti/ (Son Erişim Tarihi: 31.10.2025); "Kayıplarımız", **TMH,** Sayı 496, Şubat 2018, s.71.
[455] **TMH,** Sayı 432, Nisan 2004, s.18.

1932 Birecik doğumlu olan Cevdet Akan, iki bölüm birden okumuş, 1954 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi İnşaat Fakültesinden, 1955 yılında ise Hidrojeoloji Enstitüsünden mezun olmuştur. Bu süre zarfında İTÜ İnşaat Fakültesi Şehir Sağlığı ve Tekniği Kürsüsünde asistanlık yapmış, 1957 yılından sonra Adana'da müteahhit şantiye şefliği görevinde bulunmuştur. 1960 yılında Leibniz Honnever Teknik Üniversitesinde Prof. Dr. Dietrich Kehr'in teknik asistanlığını yapmış, 1961-1963 yılları arasında Kehr'in ekibinde yer alarak Kanalizasyon Proje Büro Şefi olarak İstanbul Belediyesi bünyesinde çalışmıştır. Daha sonra kendi şirketini kurmuş ve mesleğini serbest olarak sürdürmüştür. 2017 yılında vefat etmiştir.[456]

İbrahim Karabulut (1933-?)

1933 yılında Bayburt'ta doğmuştur. 1956 yılında Yıldız Teknik Okulunu bitirmiş, bir Amerikan şirketinin Konya'daki çelik silo inşaatında şantiye mühendisliği yapmıştır. 1957-1958 yılları arasında İstanbul Belediyesi Fen İşleri Müdürlüğü bünyesinde Beyoğlu yakası kısım şefi olarak çalışmıştır. 1962'de Yıldız Teknik Okulu mühendislik kursunu tamamlamış ve yüksek inşaat mühendisi olmuştur. 1962 yılından sonra Başbakanlık Beden Terbiyesi Müdürlüğünde Mithat Paşa, Ali Sami Yen ve Vefa Statlarının inşaatında şantiye şefi olarak çalışmıştır.[457]

İsmet Doğan Yürer

Şekil 3.2.68: İsmet Doğan Yürer[458]

İsmet Doğan Yürer, 1957'deki Devlet Su İşlerinin İpsala Şubesinde başmühendislik görevinin ardından 1959-1962 yılları arasında İstanbul Belediyesi Yapı İşleri Başkanlığı yapmış, Beyoğlu ve Şişli Belediyelerinde çalışmıştır. Daha

[456] **a.e.,** 2004 s.18; "Meslekte 40 Yılını Dolduran Üyelerimiz", **TMH,** Sayı 386, Kasım 1996, s.70; "Kayıplarımız", **TMH,** Sayı 495, Ekim 2017, s.63.
[457] **TMH,** Sayı 386, Kasım 1996, s.64.
[458] **TMH,** Sayı 391, Ekim 1997, s.42.

sonra bir süre serbest çalışmış, ardından 1981 yılında emekli oluncaya dek İTÜ Rektörlüğü Yapı İşleri Başkanlığı kontrol mühendisliği yapmıştır.[459]

Hikmet Yüksel (1935-?)

Şekil 3.2.69: Hikmet Yüksel[460]

1935 yılında Bulgaristan'da doğmuştur. 1958 yılında İstanbul Teknik Üniversitesinden inşaat mühendisi olarak mezun olduktan sonra Karayolları 4. Bölge Müdürlüğünde mühendislik yapmış, daha sonra askerlik görevini yerine getirmiştir. 1960 yılında İstanbul Belediyesi Fen İşleri Müdürlüğünde çalışmaya başlamıştır. Uzun yıllar bünyesinde bulunduğu Fen İşleri Müdürlüğünde kontrol mühendisliği ve Yapı İşleri müdürlüğü yapmıştır. Belediyede çalıştığı süre zarfında hal kompleksi, sahil düzenleme, fabrika ve mezbaha gibi bazı inşaat işlerini de yürütmüştür. 1992 yılında Yapı İşleri müdür yardımcılığı görevini üstlenirken emekliye ayrılmıştır.[461]

[459] **a.e.,** s.42.
[460] "Meslekte 40 Yılını Dolduran Üyelerimiz", **TMH,** Sayı 398, Haziran 1998, s.60.
[461] **a.e.,** s.60; **İnşaat Mühendisliği Hizmetinde 40, 50, 60 Yıl (2018),** TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası, Ankara, 2019, s.170.

SONUÇ

Bu tez çalışmasının önceliği, erken Cumhuriyet döneminde belediyede görev almış mühendislerin varlığını görünür kılmaktır. Bu hedefe ulaşmak için 1930-1963 yılları arasında İstanbul Belediyesinde ve ona bağlı ilçe belediyelerde başta teknik işlerden sorumlu daireler olmak üzere hangi şubede kaç mühendisin ve teknik elemanın görev aldığının tespit edilmeye çalışılmıştır. İstanbul Belediyesinin kurumsallaşması süreci, teşkilat yapısında teknik kadroların oluşumu ve belediye mevzuatı, mühendis biyografileri birlikte ele alınarak incelenmiştir. Belediye bünyesinde çeşitli görevlerde bulunmuş bu mühendislerin göreve başlama şekillerinin, nasıl bir mesleki eğitimden geçtiklerinin ve göreve gelmeden önce ve sonra hangi işlerle ilgilendiklerinin tespit edilebilmesi hedeflenmiştir. Ancak tez kapsamında çalışılan kurumun erişilebilir bir arşivi bulunmadığından belediyede çalışmış mühendis ve teknik personele ait bilgiler sınırlı olmuştur.

İstanbul Belediyesinin kuruluşundan itibaren kurumsallaşma sürecinde belediye mühendisleri ve fen memurlarının görev ve yetkilerinin yasal bir çerçevede belirlenmeye çalışıldığı, çıkarılan düzenlemelerden anlaşılmaktadır. Kanunlar incelendiğinde belediyenin fen işleri biriminin en önemli görevlerinden olan harita çizimi, imar ve kamulaştırma, yapı ve binaların denetimi gibi konularda bu teknik personelin yetkilendirildiği görülmektedir. Belediyede teknik bilgi ve uzmanlaşmanın önem kazanmasıyla mühendisler, planlama ve denetim başta olmak üzere belediyenin karar süreçlerinde de etkili bir konumda yer almışlardır. Çoğunlukla Fen İşleri Müdürlüğü şubelerinde müdürlük yapan kişilerin de mühendisler olduğu da görülmektedir.

İstanbul Belediyesinin ilk yıllarındaki teknik kadrolarını Osmanlı'nın son dönemlerinde yetişmiş mühendisler oluşturmuştur. Bu durum İstanbul Şehremanetinden İstanbul Belediyesine geçiş sürecinde belediye teşkilatlanmasının "sil baştan" değil, yeniden düzenlenerek iyileştirilmesi yolunun tercih edildiğini göstermektedir.

Tezimiz kapsamında İstanbul Belediyesi bünyesinde çalışmış 75 mühendisin kısa biyografileri oluşturulmuştur. Bu kısa biyografilerde, ilgili mühendislerin mezun

oldukları okulları tespit etmeye önem verilmiştir. 75 mühendisten 5 tanesinin okuduğu okul tespit edilememiştir. Geri kalan mühendislerden 51 tanesinin İstanbul Teknik Üniversitesinden (Yüksek Mühendis Okulu, Mühendis Mektebi) mezun oldukları tespit edilmiştir. 13 tanesi Yıldız Teknik Üniversitesinin nüvesi olan İstanbul Nafia Fen Okulu ve Yıldız Teknik Okulu mezunudur. Bu kişiler daha sonra Yıldız Teknik Okulunun açtığı mühendislik kurslarına giderek mühendis diplomalarını almışlardır. Mühendis Abdurrahman Özen'in de İstanbul Nafia Fen Okulundan farklı olarak Elâzığ [Nafia] Fen Mektebinden mezun olduğu bilgisine ulaşılmıştır.

Mühendislerden 8 tanesi yurt dışında eğitim almıştır: Burhaneddin Berken (1886-1953), *École Nationale des Ponts et Chaussées;* Burhaneddin Sezerar (1886-1953), *Sorbonne Üniversitesi, École Supérieure d'Électricité ve École Professionnelle Supérieure des Postes et Télégraphes;* Mustafa Hulki Erem (1888-1956), *Liége Üniversitesi*; Nusret Bey, *Technische Universität Braunschweig* (Braunsweig Teknik Üniversitesi), Abdullah Orton (1894-?), *Prag Yüksek Mühendis Mektebi*; Arif Hikmet Beton (1898-1977), *Berlin Technische Hochschule* (Berlin Teknik Okulu) ve Kazım Çeçen (1919-1997), *Technische Universität Berlin* (Berlin Teknik Üniversitesi) ve *Graz Üniversitesi* ve Aziz Oktay Atasü (1925-2024), *University of Illinois* mezunudur.

Sonuç olarak ele aldığımız dönemde İstanbul Belediyesinde çalışmış mühendislerin yarısından fazlasının bugünkü adıyla İstanbul Teknik Üniversitesi olan kurumdan mezun kişilerden olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumun yalnızca verili zaman diliminde ele aldığımız örneklere özel olduğu düşünülebilir. Ancak özellikle Cumhuriyetin ilk yıllarında Türkiye'de mühendislik eğitiminin verildiği kurumların başında Yüksek Mühendis Mektebi gelmektedir. Bu nedenle belediyede çalışmış mühendislerin de bu kurum kökenli olduğu sonucuyla karşılaşmak çok da şaşırtıcı değildir.

Mühendis Mektebinden (İTÜ) mezun olan mühendislerin, genellikle kariyerlerine başladıkları kurumların başında İstanbul Belediyesinin geldiği görülmektedir. Mühendislerin bir kısmı mezun olduktan sonraki kariyerlerinin ilk yıllarını İstanbul Belediyesinde (Şehremaneti) geçirmişlerdir. Örneğin; Yakup Kalgay

(1887-1955), 1909 yılında mektepten mezun olduktan sonra İstanbul Şehremanetine bağlı Beyazıt Belediyesinde göreve başlamıştır.

Bayındırlık (Nafia) Bakanlığına bağlı vilayetlerde Nafia mühendisliği yaptıktan sonra İstanbul Belediyesinin ve dairelerinin çeşitli birimlerinde çalışmaya başlayanlar da vardır. Ele aldığımız mühendisler içinde ilk görev yerlerini kesin olarak teyit edemediğimiz mühendisler dışında ilk görev yeri İstanbul Belediyesi olan 15 mühendis bulunmaktadır. Bu mühendislerden 4 tanesi mühendislik kariyeri boyunca belediyede çalışmışlardır. Bu mühendisler dışında 6 tanesi mesleğe Devlet Demiryollarında, 3 tanesi Devlet Karayollarında, 6 tanesi Devlet Su İşlerinde başlamıştır. 22 tanesi ise çeşitli vilayetlerde mühendis, sermühendis muavini olarak mesleğe başlamışlardır.

İlgili dönemdeki mühendislerden belediyede çalıştıktan sonraki yıllarda milletvekilliği, belediye başkanlığı ve üniversite rektörlüğü yapmış olanlar da vardır. Süleyman Asaf İlbay (1882-1957), 1926 yılında Ankara Şehreminliği (Belediye Başkanlığı) görevine getirilmiştir. 1928-1931 yılında Bilecik milletvekilliği yapmıştır. Ömer Fehmi Noylan (1882-1935), 1935 yılında Çoruh milletvekilliğine seçilmiştir. Yakup Kalgay, 1946-1950 yılları arasında Samsun Milletvekilliği yapmıştır. Hulki Erem, İTÜ'nün 1949-1951 ve 1955-1956 yılları arasında rektörlüğünü yapmıştır. Kamuran Görgün (1912-1978), 1962-1963 yılları arasında bir yıl kadar İstanbul Belediye Başkanı olarak görev yapmıştır.

Tezimiz dahilinde yer verdiğimiz mühendislerden yukarıda da bahsedildiği üzere 13 tanesi Teknik Okul mezunudur. Bu kişiler, belediyenin teknik kadrolarında kondüktör, ressam ve fen memuru olarak çalışmışlardır. Bazı mühendislik kadrolarında fen memurlarının da daha düşük maaşla çalıştıkları gözlenmiştir. 1932 yılı Fen İşleri Müdürlüğünün bazı şubelerinin teknik kadroları incelendiğinde; Harita Şubesinde mühendis maaşının 165 Lirayken, mühendis kadrosundaki fen memurunun maaşının 126 Lira olduğu görülmektedir. Aynı yıl Sular Şubesinde mühendis 126 Lira maaş alırken şubede çalışan fen memurlarının 66 ila 98 Lira arasında maaş aldığı; Yollar Şubesinde çalışan mühendislerin 165 Lira, fen memurlarının 84 ila 165 Lira arasında, kondüktörün ise 60 Lira maaşla çalıştığı görülmektedir.

Belediyede çalışan mühendislerin, fen işleri müdürü ve imar müdürü gibi bürokratik görevlerde yer aldıkları takdirde kamuoyunda görünürlüklerinin arttığı fark edilmiştir. Mühendis biyografilerini hazırlarken müdür olarak görev yapmış olanlar hakkında daha fazla bilgiye erişmemiz mümkün olmuştur.

Ele aldığımız mühendislerin ihtisaslaştıkları alanlarda da çeşitlilik bulunmaktadır. Belediye kadrolarında yer almış inşaat mühendislerinin sayısı diğer mühendisliklerden daha fazladır. Ancak bu durumun faydalandığımız temel kaynaklardan birinin İnşaat Mühendisleri Odasına ait bir yayın olmasından da kaynaklanabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Yine de incelediğimiz mühendislerden inşaat mühendisliği mezunu olan mühendislerin İmar müdürlüğü bünyesinde göreve getirilmiş olma oranı daha yüksektir. Su mühendisliği, yollar ve köprüler mühendisliği, makine mühendisliği elektrik mühendisliği, elektromekanik mühendisliği ve hidrojeoloji mühendisliği mezunu olan mühendisler de vardır.

Biyografiler oluşturulurken kullanılan verilerde mühendislerin Fen İşlerinin hangi birimlerinde çalıştıklarına dair her zaman net veriler bulunmamaktadır. Ancak mühendislik kadrolarının oluşturulduğu birimler bilindiğinden bu kişilerin Fen İşleri Müdürlüğünün Tetkik ve Keşf-i Sani, Harita, Mimarî, İnşaat ve Tamirat (Betonarme), Yollar ve Köprüler, Mecarî (Kanalizasyon), Makine ve Sanayi Şubelerinde çalışmış oldukları tahmin edilebilir.

Belediyede çalışan mühendis sayıları hakkında tüm verilere sahip olmadığımızdan kesin bir istatistiğe varamasak da hakkında en sağlıklı bilgi derleyebildiğimiz yıllardan biri olan 1932 yılında belediye bünyesinde çalışan teknik kadronun bir fotoğrafını çekmek mümkündür. 1932 yılında İstanbul Belediyesi Fen İşleri Müdürlüğüne bağlı tüm şubelerde; 1 başmühendis, 13 mühendis, 2 mühendis (fen memuru), 8 fen memuru, 1 fen müşaviri, 4 kondüktör, 3 kondüktör (fen memuru), 5 ressam, 1 ressam kondüktör olmak üzere toplam 38 mühendis ve fen memuru istihdam edilmiştir. 10 belediye dairesinde ise (ilçe belediyelerde) toplam 6 başmühendis, 3 mühendis, 20 fen memuru, 4 başmühendis (fen memuru) olmak üzere 33 kişi görev almıştır. Genel çerçeveye bakacak olursak 1932 yılında İstanbul şehrine Belediye idaresinde toplam 71 kişilik bir teknik kadro hizmet etmiştir.

Biyografilerde de görüldüğü gibi birimler arası geçişler yaşansa da belediye kadrolarındaki mühendis sayılarında çok büyük değişikler bulunmamaktadır. Aldıkları maaşlar bulundukları şubelere göre farklılık gösterse de 126-300 Lira arasındadır.

1944-1945 yıllarına ait bilgileri derlediğimiz bütçe verilerine dair kaynağın formatı önceki verilerden farklıdır. İstanbul Belediyesi bünyesinde 43 mühendis (ya da mimar) bulunmaktadır. Aldıkları kıdem farklılıklarına göre 120-400 Lira arasında maaş almaktadır.

Ele aldığımız yıllar arasında belediyede çalışan mühendisler genellikle uzun yıllar belediye bünyesinde çalışmayı sürdürmüşlerdir. Hatta buradan emekli olmuş çok sayıda mühendis de tespit edilmiştir. Buna karşılık kısa süreli görev yapmış mühendisler de vardır. En kısa süre belediyede çalışmış mühendis, yaklaşık 4 ay çalışmış olan Süleyman Asaf İlbay ve Aysel Berktan'dır. En uzun süre çalıştığını tespit ettiğimiz mühendislerden Kerim Esmer, 1927 yılında İstanbul Şehremanetinde fen memuru olarak çalışmaya başlamış, 40 yılı aralıksız İstanbul Sular İdaresinde olmak üzere, toplamda 44 yıl belediye bünyesinde çalışmış ve 1971 yılında emekliye ayrılmıştır. Mühendislik kariyeri boyunca sadece belediyede çalışmış mühendisler de vardır: Ömer Faruk Tırnakçı (1883-1959), mezuniyetinden itibaren 40 yıldan fazla İstanbul Belediyesi bünyesinde çeşitli şubelerde çalışmıştır. Mülhime İnce (1913-2001), 1938-1981 yılları arasında 43 yıl İstanbul Sular İdaresinde su mühendisi olarak çalışmış ve bu idareden emekli olmuştur.

Biyografiler incelendiğinde belediye birimleri ve belediye daireleri arasında geçişlerin yaşandığı da anlaşılmaktadır. Bu geçişlerde kişilerin isteklerinin göz önüne alınıp alınmadığı ve kurumsal olarak tanımlanmış bir süreç olup olmadığı konusunda yorum yapabilecek tarihsel bir örnek elimizde bulunmamaktadır. Bu konu aydınlatılmayı beklemektedir.

Biyografilerden de anlaşılacağı üzere mühendislerin belediye bünyesinde Fen İşleri Müdürlüğü dışında, belediyeye bağlı kuruluşlar olan İstanbul Sular İdaresi (1981 yılında bu kurum İSKİ'ye dönüştürülmüştür) ve İstanbul Elektrik Tramvay Tünel İşletmelerinde (İETT) istihdam edildikleri görülmüştür.

Bu tezde ulaşılan belediye mühendisleri ile ilgili bulgular, ileride yapılabilecek çalışmalara da ışık tutabilir. Bu çalışma İstanbul Belediyesi ile sınırlı kalmıştır; gelecekteki araştırmalar, belediye mühendislerinin görev aldığı projelerin tespit edilerek ele alınması ve başka şehirlerdeki teknik kadroların incelenmesiyle daha geniş bir karşılaştırma zemini oluşturabilir.

KAYNAKÇA

ARŞİV KAYNAKLARI

BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ (BCA)

BCA, 30-11-1-0, 4, 10, 9.

BCA, 30-11-1-0, 245, 19, 10.

BCA, 30-18-1-2, 57, 64,12.

BCA, 30-18-1-2, 62, 18, 12.

BCA, 30-18-1-2, 111, 39, 17.

BCA, 30-18-1-2, 111, 47, 2.

BCA, 30-18-1-2, 117, 62, 10.

BCA, 30-18-1-2, 120, 62, 20.

BCA, 30-18-1-2, 128, 25, 17.

RESMÎ GAZETE

Resmî Gazete, Sayı 1471, 14 Nisan 1930.

Resmî Gazete, Sayı 1583, 31 Ağustos 1930.

Resmî Gazete, Sayı 1685, 29 Aralık 1930.

Resmî Gazete, Sayı 2416, 1 Haziran 1933.

Resmî Gazete, Sayı 2433, 21 Haziran 1933.

Resmî Gazete, Sayı 2722, 9 Haziran 1934.

Resmî Gazete, Sayı 3945, 28 Haziran 1938.

Resmî Gazete, Sayı 3950, 4 Temmuz 1938.

Resmî Gazete, Sayı 4219, 30 Mayıs 1939.

Resmî Gazete, Sayı 4239, 22 Haziran 1939.

Resmî Gazete, Sayı 4253, 8 Temmuz 1939.

Resmî Gazete, Sayı 5733, 17 Haziran 1944.

Resmî Gazete, Sayı 8661,18 Mart 1954.

Resmî Gazete, Sayı 8943, 1 Mart 1955.

SÜRELİ YAYINLAR[1]

Akşam Gazetesi

Cumhuriyet Gazetesi

Haber Gazetesi

Milliyet Gazetesi

Son Posta Gazetesi

Ulus Gazetesi

Vakit Gazetesi

Vatan Gazetesi

Yeni İstanbul Gazetesi

BASILI KAYNAKLAR

_____ "Aramızdan Ebediyen Ayrılanlar", **Türk Yüksek Mühendisleri Birliği Dergisi**, Sayı 68, Ocak 1951.

_____ "Aramızdan Ayrılanlar", **Türk Yüksek Mühendisleri Birliği Dergisi**, Sayı 79-80, Temmuz-Ekim 1953.

[1] Gazetelerin tarih ve sayfaları dipnotlarda gösterildiğinden burada belirtilmemiştir.

"Belediye Başkanları", **Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi,** (C.II,140-141), T.C. Kültür Bakanlığı ve Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1994.

_____ "Birliklerden Haberler", **Türkiye Mühendislik Haberleri,** Sayı 2, Mayıs 1955.

_____ "Duyumlar", **Arkitekt Dergisi**, Sayı 61, Ocak 1936.

_____ "Duyumlar", **Arkitekt Dergisi**, Sayı 93, Eylül 1938.

_____ "Duyumlar", **Arkitekt Dergisi**, Sayı 96, Aralık 1938.

_____ "Fotoğraflarla Mühendislik Haberleri", **Türkiye Mühendislik Haberleri,** Sayı 69, Aralık 1960.

_____ "Haberler", **Arkitekt Dergisi**, Sayı 8, Ağustos 1931.

_____ "Haberler", **Arkitekt Dergisi**, Sayı 145-146, Ocak 1944.

_____ "Haberler", **Arkitekt Dergisi**, Sayı 159-160, Nisan 1945.

_____ "Haberler", **Arkitekt Dergisi,** Sayı 201-204, Eylül 1948.

"Haberler", **Arkitekt Dergisi,** Sayı 229-230, Ocak 1951.

"Haberler", **Arkitekt Dergisi**, Sayı 303, Şubat 1961.

"İdari Yapı", **Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi,** (C. IV,136-138), T.C. Kültür Bakanlığı ve Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul,1994.

"İnşaat Mühendisleri Günü", **Türkiye Mühendislik Haberleri** Sayı 69, Aralık 1960.

"İnşaat Mühendisleri Günü", **Türkiye Mühendislik Haberleri,** Sayı 274-775, Ocak-Şubat 1978.

"İstanbul İmar Müdürü Hüsnü Keseroğlu 'nun İmar Planı Tarihçesine Dair İzahatı:", **İller ve Belediyeler Dergisi,** Sayı 13, Ekim 1946.

"Jübilesi Yapılanlar", **Türkiye Mühendislik Haberleri,** Sayı 15, Haziran 1956.

"Jübilesi Yapılan Üyelerimiz", **Türkiye Mühendislik Haberleri,** Sayı 284-285, Kasım-Aralık 1978.

"Jübilesi Yapılan Üyelerimiz", **Türkiye Mühendislik Haberleri,** Sayı 341, Kasım-Aralık 1988.

"Kaybettiğimiz Arkadaşlar: Ali Vefik Bey Merhum", **İstanbul Belediye Mecmuası,** Sayı 79, Mart 1931.

"Kaybımız", **Türkiye Mühendislik Haberleri,** Sayı 18, Eylül 1956.

"Kaybımız", **Türkiye Mühendislik Haberleri,** Sayı 56, Kasım 1959.

"Kayıplarımız", **Türkiye Mühendislik Haberleri,** Sayı 214, Ocak 1973.

"Kayıplarımız", **Türkiye Mühendislik Haberleri,** Sayı 264, Mart 1977.

"Kayıplarımız", **Türkiye Mühendislik Haberleri,** Sayı 279, Haziran 1978.

"Kayıplarımız", **Türkiye Mühendislik Haberleri**, Sayı 300, Eylül 1982.

"Kayıplarımız", **Türkiye Mühendislik Haberleri,** Sayı 302, Şubat 1983.

"Kayıplarımız", **Türkiye Mühendislik Haberleri**, Sayı 316, Eylül-Ekim 1985,

"Kayıplarımız", **Türkiye Mühendislik Haberleri**, Sayı 325, Ağustos-Eylül 1986.

"Kayıplarımız", **Türkiye Mühendislik Haberleri**, Sayı 326, Ekim-Kasım 1986.

"Kayıplarımız", **Türkiye Mühendislik Haberleri,** Sayı 495, Ekim 2017.

"Kayıplarımız", **Türkiye Mühendislik Haberleri**, Sayı 496, Şubat 2018.

"Köprü İnşaatında 40 Yıl", **Türkiye Mühendislik Haberleri,** Sayı 341, Kasım-Aralık 1988.

"Memurin Muamelatı", **İstanbul Şehremaneti Mecmuası,** Sayı 1, Eylül 1924, (Latin Harfleriyle Yeniden Basım), ed. B. Bilmez, İ. Çağatay, vd., İBB Kütüphane ve Müzeler Müdürlüğü, İstanbul, 2022.

"Memurin Muamelatı", **İstanbul Şehremaneti Mecmuası,** Sayı 12, Ağustos 1925, (Latin Harfleriyle Yeniden Basım), ed. B. Bilmez, İ. Çağatay, vd., İBB Kütüphane ve Müzeler Müdürlüğü, İstanbul, 2023.

"Memurin Muamelatı", **İstanbul Şehremaneti Mecmuası,** Sayı 13, Eylül 1925, (Latin Harfleriyle Yeniden Basım), ed. B. Bilmez, İ. Çağatay, vd., İBB Kütüphane ve Müzeler Müdürlüğü, İstanbul, 2023.

"Meslekte 40 Yıl Jübilesi", **Türkiye Mühendislik Haberleri,** Sayı 295, Kasım-Aralık 1980.

"Meslekte 40 Yılını Dolduran Meslektaşlarımız", **Türkiye Mühendislik Haberleri**, Sayı 334, Aralık 1987.

"Meslekte 40 Yılını Dolduran Meslektaşlarımız", **Türkiye Mühendislik Haberleri,** Sayı 386, Kasım 1996.

"Meslekte 40 Yılını Dolduran Üyelerimiz", **Türkiye Mühendislik Haberleri,** Sayı 391, Ekim 1997.

"Meslekte 40 Yılını Dolduran Üyelerimiz", **Türkiye Mühendislik Haberleri,** Sayı 398, Haziran 1998.

"Meslekte 40. Onur Yılı", **Türkiye Mühendislik Haberleri,** Sayı 364, Ekim-Kasım 1992.

"Meslekte 50 Yılını Dolduran Üyelerimiz", **Türkiye Mühendislik Haberleri,** Sayı 432, Nisan 2004.

"Muallim Mühendis Necip Bey Merhum", **Mühendis Mektebi Mecmuası**, Sayı 25, Haziran 1929.

"Muallim Mühendis Necip Beyefendinin İrtihali", **Mühendis Mektebi Mecmuası**, Sayı 24, Mayıs 1929.

"Mühendislerden Haberler - Kayıplarımız", **Türkiye Mühendislik Haberleri,** Sayı 4, Temmuz 1955.

"Nakiller", **İstanbul Şehremaneti Mecmuası,** Sayı 11, Temmuz 1925, (Latin Harfleriyle Yeniden Basım), ed. B. Bilmez, İ. Çağatay, vd., İBB Kütüphane ve Müzeler Müdürlüğü, İstanbul, 2023.

"Odadan Haberler - Meslekte 40 Yıl", **Türkiye Mühendislik Haberleri,** Sayı 93, Aralık 1962.

"Odadan Haberler - Meslekte 40 Yıl", **Türkiye Mühendislik Haberleri**, Sayı 142, Ocak 1967.

"Odadan Haberler - Meslekte 40 Yıl", **Türkiye Mühendislik Haberleri,** Sayı 166, Ocak 1969.

"Odadan Haberler - Meslekte 40 Yıl", **Türkiye Mühendislik Haberleri**, Sayı 154, Ocak 1968.

"Odadan Haberler-Meslekte 40 Yıl Jübilesi", **Türkiye Mühendislik Haberleri,** Sayı 298, Şubat 1982.

"Odadan Haberler - Meslekte 40 Yıl Jübilesi", **Türkiye Mühendislik Haberleri,** Sayı 302, Şubat 1983.

"Odadan Haberler", **Türkiye Mühendislik Haberleri,** Sayı 100, Temmuz 1963.

"Odadan Haberler", **Türkiye Mühendislik Haberleri,** Sayı 106, Ocak 1964.

"Odamızdan-19 Aralık İnşaat Mühendisliği Günü Kutlandı.", **Türkiye Mühendislik Haberleri**, Sayı 250, Ocak 1976.

"Odamızdan - Kayıplarımız", **Türkiye Mühendislik Haberleri,** Sayı 228, Mart 1974.

"Odamızdan", **Türkiye Mühendislik Haberleri,** Sayı 187, Kasım 1970.

"Odamızdan", **Türkiye Mühendislik Haberleri,** Sayı 199, Ekim 1971.

"Ölüm: 'Ord. Prof. Y. Mühendis Mahmut Şükrü Işık'" **Arkitekt Dergisi**, Sayı 241-242, Ocak 1952.

"Şubelerin Genel Kurul Toplantıları Yapıldı", **Türkiye Mühendislik Haberleri,** Sayı 131, Şubat 1966.

"Türk Elektrikçiliğinin Kurucusu: Ord. Prof. Burhaneddin Sezerar", **Elektrik Mühendisliği Mecmuası**, Sayı 19-20, Temmuz-Ağustos 1958.

"Üsküdar ve Kadıköy Su Şirketi Satın Alındı", **Bayındırlık İşleri Dergisi**, Yıl:4 Sayı:1, Haziran 1937.

"Üyelerimizi Tanıyoruz", **Türk Yüksek Mühendisleri Birliği Dergisi**, Sayı 83, Kasım 1954.

"Vefatlar", **Türkiye Mühendislik Haberleri,** Sayı 454, Haziran 2009.

"Vefatlar", **Türkiye Mühendislik Haberleri,** Sayı 467, Haziran 2011.

"Vefatlar", **Türkiye Mühendislik Haberleri,** Sayı 482, Eylül 2014.

"Yardım Encümeni Faaliyet Raporu", **Türk Yüksek Mühendisleri Birliği Dergisi**, Sayı 67, Ocak 1950.

1972 İTÜ İnşaat Fakültesi Yıllığı, y.y.., t.y.

Dokuzuncu Devre İdare Heyeti Çalışma Raporu (5 Ocak 1963-11 Ocak 1964), **TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi,** t.y.

Düstur, I. Tertip, Cilt II.

İnşaat Mühendisliği Hizmetinde 40, 50, 60 Yıl (2018), TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası, Ankara, 2019.

İstanbul Genel Meclisi 1945 Yılı Bütçesine Bağlı Mukayeseli D Cetveli, İstanbul Matbaacılık ve Neşriyat Türk Anonim Şirketi, İstanbul, 1945.

İstanbul Genel Meclisi 1950 Yılı Malî Yılı Bütçesi İstanbul Matbaacılık ve Neşriyat Türk Anonim Şirketi, İstanbul, 1950.

İstanbul İl Yıllığı, 1967, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, t.y.

İstanbul Umumî Meclisi 1933 Yılı Bütçesine Merbut Mukayeseli D Cetveli, İstanbul Matbaacılık ve Neşriyat Türk Anonim Şirketi, İstanbul, 1933.

İstanbul Umumî Meclisi 1934 Yılı Bütçesine Merbut Mukayeseli D Cetveli, İstanbul Belediye Matbaası, İstanbul, 1934.

İstanbul Umumî Meclisi 1935 Yılı Bütçesine Merbut Mukayeseli D Cetveli, İstanbul Belediye Basımevi, İstanbul, 1935.

İstanbul Umumî Meclisi 1939 Yılı Bütçesine Merbut Mukayeseli D Cetveli, İstanbul Belediye Matbaası, İstanbul, 1939.

Mühendishaneden İTÜ'ye Hafıza Cilt IV: İTÜ'lü İz Bırakanlar, ed. Y. S. Güçlü, E. Akçeken, S. Çelikbaş, İTÜ Yayınevi, İstanbul, 2023.

Mühendishaneden İTÜ'ye Hafıza Cilt VI: Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Siyaset, Toplum ve İTÜ, ed. Ebubekir Ceylan, İTÜ Yayınevi, İstanbul, 2023.

Osmanlı Dönemi İstanbul Suyolu Yapıları: Tarih, Teknik ve Mimarı, ed. Söner Şahin, Şükrü Sönmezer, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A. Ş., İstanbul, 2023.

TBMM Albümü 1920-2010, Cilt I, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü, Ankara, 2010.

T.C. İstanbul Belediye Meclisi 1957 Malî Yılı Bütçesi, İstanbul Belediye Matbaası, İstanbul, 1957.

T.C. İstanbul Belediye Meclisi 1958 Malî Yılı Bütçesi, İstanbul Belediye Matbaası, İstanbul, 1958.

T.C. İstanbul Belediye Meclisi 1959 Malî Yılı Bütçesi, İstanbul Belediye Matbaası, İstanbul, 1959.

T.C. İstanbul Belediye Meclisi 1960 Malî Yılı Bütçesi, İstanbul Belediye Matbaası, İstanbul, 1960.

T.C. İstanbul Belediye Meclisi 1961 Malî Yılı Bütçesi, İstanbul Belediye Matbaası, İstanbul, 1961.

T.C. İstanbul Belediye Meclisi 1962 Malî Yılı Bütçesi, İstanbul Belediye Matbaası, İstanbul, 1962.

T.C. İstanbul Belediye Meclisi 1963 Malî Yılı Bütçesi, İstanbul Belediye Matbaası, İstanbul, 1963.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnamesi 1925-1926, ed. Ahmet Tetik, yay. haz. T. Çavuşoğlu, E. Şahin, İ. Polat, Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara, 2024.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Yıllığı 1945, Başbakanlık Basın ve Yayın Umum Müdürlüğü Yayınları No:16, Ankara, 1946.

Türkiye'de Mühendislik ve Mimarlığın 250 yılı-Sempozyum Kitabı Cilt I, ed. Eminalp Malkoç, İTÜ Yayınevi, İstanbul, 2023.

Türkiye'de Mühendislik ve Mimarlığın 250 Yılı-Sempozyum Kitabı Cilt II, ed. Eminalp Malkoç, İTÜ Yayınevi, İstanbul, 2023.

Ankoud, Rajae: "Prosopography: An Approach to Studying Elites and Social Groups", **Al-Muntaqa**, Vol 3, No.1, 2020 , s.70-85.

Arısal, Murat: "Şehir İçi Ulaşımda Otobüs İşletmesinin Ekonomik Tarihi İstanbul (1927-1977)", **İktisat Politikası Araştırmaları Dergisi - Journal of Economic Policy Researches,** C.10, S.2, 2023, s.663-690.

Atam, Şenay: **Osmanlı Devleti'nde Nafia Nezareti**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2020.

Aydın, Gül: "Yüksek Mühendis Mektebinden İstanbul Teknik Üniversitesine Türkiye'nin İlk Kadın Mühendis-Mimarları", **1773'ten 2023'e İTÜ Tarihi Cilt II: 1909-1944 Dönemi Mühendislik ve Mimarlığın Değişimi,** ed. Duygu Aysal Cin, İstanbul, İTÜ Yayınevi, 2023, 602-633.

Aysal Cin, Duygu: "Geç Osmanlı İmparatorluğu'ndan Erken Türkiye Cumhuriyeti'ne Sivil Mühendisliğin Gelişimi", **1773'ten 2023'e İTÜ Tarihi Cilt I: 1773- 1909 Dönemi Mühendislik ve Mimarlığın Değişimi**, ed. Mustafa Kaçar, Duygu Aysal Cin, İTÜ Yayınevi, İstanbul, 2023, s.400-529.

"Mühendis Mekteb-i Âlîsi'nden Yüksek Mühendis Mektebi'ne İdari Yapı ve Mektep Bütçeleri" **1773'ten 2023'e İTÜ Tarihi Cilt II: 1909-1944 Dönemi Mühendislik ve Mimarlığın Değişimi,** ed. Duygu Aysal Cin, İstanbul, İTÜ Yayınevi, 2023, s.18-101.

Barutçu, Burak: "Hendese-i Mülkiye, Mühendis Mekteb-i Âlîsi ve Yüksek Mühendis Mektebi Nizamnamelerinin Karşılaştırılması", **1773'ten 2023'e İTÜ Tarihi Cilt II: 1909-1944 Dönemi Mühendislik ve Mimarlığın Değişimi,** ed. Duygu Aysal Cin, İTÜ Yayınevi, İstanbul, 2023, s.104- 142.

Bilsel, Canâ: "Geç Osmanlı Döneminden Cumhuriyet'e Çağdaş Şehir Düşüncesi ve İstanbul Planlaması, **Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi**, C.VII, ed. Coşkun Yılmaz, İBB Kültür A.Ş., İstanbul, 2015, s. 496-534.

"Henri Prost'un İstanbul Planlaması (1936-1951): Nazım Planlar ve Kentsel Operasyonlarla Kentin Yapısal Dönüşümü", **İmparatorluk Başkentinden Cumhuriyet'in Modern Kentine: Henri Prost'un İstanbul Planlaması (1936-1951),** İstanbul Araştırmaları Enstitüsü İstanbul, 2010, s.101-165.

Bolca, Pelin: **Reconsidering the Western town planning approach for Historic Cities and Memories in Mediterranean Region: The Agence Prost from Paris to İstanbul (1910s-1950s),** Yayınlanmamış Doktora Tezi, Politecnico di Torino, Italy, 2022.

Cebeci, Dilaver: **Osmanlı Devleti'nde İhtisab Ağalığı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1986.

Çelik**,** Zeynep: **19. Yüzyılda Osmanlı Başkenti: Değişen İstanbul**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1985 (2.baskı:1998).

Dabanlı, Ömer, Saatçi, Suphi: "Mühendis Mektebi Muallimlerinden Koca Mü'minzade Muallim Ali Ziya (Kocainan) ve Demir İnşaat İsimli Eseri", **Türkiye'de Mühendislik ve Mimarlığın 250 yılı-Sempozyum Kitabı Cilt II**, ed. Eminalp Malkoç, İTÜ Yayınevi, İstanbul, 2023, s.1225-1236.

Demirakın, N. Işık: **A Study of Ottoman Modernisation on the City: the Sixth Municipal District of Istanbul (1858-1877)**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2006.

Duranay, Niyazi, Gürsel, Ersen, Ural, Somer: "Cumhuriyetten Bu Yana İstanbul Planlaması", **Mimarlık Dergisi,** S.7, Temmuz 1972, s.67-108.

Ergin, Osman Nuri: **Beledî Bilgiler**, Hamit Bey Matbaası, İstanbul, 1932.

_____ **Cumhuriyet ve İstanbul Mahalli İdaresi**, İstanbul Matbaacılık ve Neşriyat Türk Anonim Şirketi Yayınları, İstanbul, 1933.

_____ **Mecelle-i Umûr-ı Belediyye**, C.I, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, İstanbul, 1995.

_____ **Mecelle-i Umûr-ı Belediyye**, C.II, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, İstanbul, 1995.

_____ **Mecelle-i Umûr-ı Belediyye**, C.III, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, İstanbul, 1995.

_____ **Mecelle-i Umûr-ı Belediyye**, C.IV, İBB Kültür İşleri Daire Başkanlığı, İstanbul, 1995.

---: **Şehreminleri**, ed. Ahmed Nezih Galitekin, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, İstanbul, 1996.

---: **Türkiye'de Şehirciliğin Tarihi İnkişafı**, Cumhuriyet Matbaası, İstanbul, 1936.

Eroğlu, Uğurcan, Genel, Ömer Ekin, Tüfekçi, Ekrem: "Ord. Prof. Ahmet İhsan İnan Akademik Yaşantısı ve Homojen Olmayan Kirişlere Dair Eseri", **Türkiye'de Mühendislik ve Mimarlığın 250 Yılı - Sempozyum Kitabı Cilt II**, ed. Eminalp Malkoç, İTÜ Yayınevi, İstanbul, 2023, s.1174-1200.

Ersoy, Halit Yaşa, Arpacıoğlu, Ümit: "Anılarımızda Hocalarımız Belgelerde ve Anılarda 'Öncü' Bir Malzeme Hocası: Ord. Prof. Mahmud Şükrü Işık 'Gerilerde Kalan Bir Dönem' Hakkında...", **Mimarlıkta Malzeme Dergisi**, Sayı 24, Yıl 8, 2013, s.14-28.

Esmer, Kerim: **Tarih Boyunca İstanbul Suları ve İstanbul Su Kanalizasyon Sorunu**, İSKİ Yayınları No: 1, İstanbul, 1983.

Feridun, Hikmet: "Mühendis Hanımla Bir Saat", **Akşam Gazetesi**, 28 Nisan 1933.

Günergun, Feza: "Osmanlı Mühendis ve Mimarları Arasında İlk Cemiyetleşme Teşebbüsleri," **Osmanlı İlmî ve Meslekî Cemiyetleri: 1. Millî Türk Bilim Tarihi Sempozyumu 3-5 Nisan 1987**, ed. Ekmeleddin İhsanoğlu, IRCICA, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul, 1987, s.155-196.

Güneş, İhsan: **Türk Parlamento Tarihi TBMM V. Dönem 1935-1939, II. Cilt (Özgeçmişler),** Türk Parlamento Tarihi Araştırma Grubu, TBMM Vakfı Yayınları No: 26, Ankara, 2001.

Güvenç, Kaya: **Yasaların İçinden TMMOB'nin Öyküsü**, TMMOB Yayınları, Ankara, 2006.

Kaçar, Mustafa, Zorlu, Tuncay, vd.: **İstanbul Teknik Üniversitesi ve Mühendislik Tarihimiz**, ed. M. Karaca, İTÜ Vakfı, İstanbul, 2012.

Kanberoğlu, Nesrin: "II. Meşrutiyet Dönemi İstanbul'da İmar Faaliyetleri (1908-1914)", **History Studies**, C.11, S.1, s.155-177, 2019.

Kılıç, Ş.: "Gençliğe Güven İmgesi Ömer Fehmi Noylan", **Türk Mühendisleri Birliği Mecmuası**, Sayı 4, Temmuz 1935.

Koca, H. İbrahim: **Kanun ve Nizamnameler Işığında Dersaadet Belediye Teşkilatı (Şehremaneti) (1855-1313),** Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1996.

Kocainan, Ziya: "Yüksek Mühendis ve Müteahhit Ali Haydar Emre" **Türk Yüksek Mühendisleri Birliği Dergisi** Sayı 52, Temmuz 1945.

Kop, Kadri Kemal: "Saylavlarımızla konuşuyoruz: Ömer Fehmi Noylan", **Kurun Gazetesi**, 18 Şubat 1935.

Kuban, Doğan: "Menderes ve İstanbul", **Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi,** (C.V, s.389-392), T.C. Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1994.

Malkoç, Eminalp: **Mühendishaneden İTÜ'ye Hafıza: Cilt III: İstanbul Teknik Üniversitesi Rektörleri 1944-2023**, İTÜ Yayınevi, İstanbul, 2023.

Mühendis Nusret: "Asrî İtfaiyecilik", **İstanbul Belediye Mecmuası**, Sayı 80, Nisan 1931.

Oktay, Tarkan: **Osmanlı'da Büyükşehir Belediye Yönetimi İstanbul Şehremaneti**, İstanbul, Yeditepe Yayınevi, 2011.

———: "Tanzimat'tan XXI. Yüzyıla İstanbul'un Yönetimi", **Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi**, (C.III, s.134-217), ed. Coşkun Yılmaz, İBB Kültür A.Ş., İstanbul, 2015.

Orha, Zafer: **Osmanlı Devleti'nde Modern Belediyeciliğin Doğuşu ve Altıncı Daire-i Belediye Örneği**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2008.

Ortaylı, İlber: **Hukuk ve İdare Adamı Olarak Osmanlı Devleti'nde Kadı**, Kronik Kitap 2, Osmanlı Tarihi Dizisi 2, İstanbul, 2019. (11.baskı).

———: **Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahalli İdareleri (1840-1880**), Türk Tarih Kurumu, 4.baskı Ankara, 2020. (1.baskı 2000).

Öner, Erdoğan: **İstanbul Şehremâneti (Belediyesi)'nin Kuruluşu ve 1917 Yılı Bütçesi,** Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, Ankara, 2008.

Özalp, Mehmet Nazmi: **Türk Musîkîsi Tarihi II. Cilt**, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi, İstanbul, 2000.

Özışık, Talât: "Profesör Mahmut Şükrü Işık", **Mimarlık Dergisi**, Sayı 1, Yıl 5, 1948.

Özkök, Mustafa Kemal: "Hukukî Bahisler: 3467 Sayılı 'Yüksek Mühendis ve Teknik Okulları Mezunlarının Mecburî Hizmetlerine Dair Kanun'un 1., 4., 5., 6., ve 7. Maddeleri Anayasaya Aykırıdır", **Türkiye Mühendislik Haberleri**, Sayı 102, Eylül 1963.

Öztürk, Kâzım: **Türk Parlamento Tarihi TBMM V. Dönem 1927-1931, III. Cilt: Üyelerin Özgeçmişleri**, Türk Parlamento Tarihi Araştırma Grubu, TBMM Vakfı Yayınları No: 10, Ankara, 1994.

Rosenthal, Steven: "Foreigners and Municipal Reforms in İstanbul: 1855–1865", **International Journal of the Middle East Studies**, II, 1980.

Soydemir, Selman, Erkan, Kemal: **İkinci Meşrutiyet Devrinde Bir Osmanlı Belediyesi: Birinci Daire-i Belediye**, ed. Fatih Sadırlı, Eminönü Belediyesi Kültür Yayınları:2, İstanbul, 2006.

Şahin, Cemalettin: "İstanbul'un İlçeleri", **Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi**, (C.III, s.246-324), ed. Coşkun Yılmaz, İBB Kültür A.Ş., İstanbul, 2015.

Tekeli, İlhan: "Bir Üst Anlatı: Cumhuriyet'in 100. Yılında Kentsel Altyapının ve Hizmetlerin Gelişimi" (**Cumhuriyet'in 100 Yıllık Serüveninde Yerel Yönetimler ve Şehircilik**, Cilt IV

(ed. İlhan Tekeli), Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları, İstanbul, 2023.

---: **Cumhuriyet'in Belediyecilik Öyküsü (1923-1990),** Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İlhan Tekeli Toplu Eserler-4, İstanbul, 2012.

---: "Haritalar", **Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi**, (C.III, s.556-560), T.C. Kültür Bakanlığı ve Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1994.

---: **İstanbul'un Planlanmasının ve Gelişmesinin Öyküsü,** Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İlhan Tekeli Toplu Eserler-25, İstanbul, 2013.

Tekeli İlhan, Ortaylı, İlber: **Türkiye'de Belediyeciliğin Evrimi**, ed. Ergun Türkcan, Belediyecilik Araştırma Projesi, Türk İdareciler Derneği Bilimsel Araştırma Dizisi:2, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1978.

Toprak, Zafer: "Altıncı Daire-i Belediye", **Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi,** (C.I, s.220-223), T.C. Kültür Bakanlığı ve Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1994.

---: "Şehremaneti", **Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi**, (C.VII, s.147-149), T.C. Kültür Bakanlığı ve Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1994.

"Belediye", **Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi,** (C.II, s.137-140), T.C. Kültür Bakanlığı ve Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1994.

"Topuzlu Cemil", **Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi,** (C.VII, s.296), T.C. Kültür Bakanlığı ve Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul,1994.

Turhan, Sıla: **Erken Cumhuriyet İstanbul'unda Kentsel Değişim (1928-1950),** Yayınlanmamış Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2009.

Tümerkan, Sıddık: **Türkiye'de Belediyeler (Tarihi gelişim ve bugünkü durum**), Zelliç Basımevi, İstanbul, 1946.

Uluçay, Çağatay, Kartekin, Enver: **Yüksek Mühendis Okulu: Yüksek Mühendis ve Yüksek Mimar Yetiştiren Müesseselerin Tarihi.** Berksoy Matbaası, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul, 1958.

Vural, Hande, Barutçu, Burak: **Bilime Yön Veren İTÜ'lüler Cilt III: Burhaneddin Sezerar (1886-1953),** İTÜ Yayınevi, İstanbul, 2023.

Yağan Köylü, N. Burcu: "İstanbul'un Tarihi Sayfiye Bölgelerine Ait Haritaların Detaylı Çözümlenmesi", **Ulakbilge: Journal of Social Sciences**, C.11, S. 85, 2023, s.527-557.

Yerlikaya, İlhan: "Tanzimat'tan Önce Osmanlı Devleti'nde Belediye Hizmetleri", **Osmanlı,** ed. Güler Eren, (Cilt VI, 130-144), Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 1999.

Yeşilbaş, Akın: **İstanbul Şehremaneti Teşkilatı,** Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1998.

Ziyaoğlu, Rakım: **İstanbul Kadıları, Şehreminleri, Belediye Reisleri ve Partiler Tarihi,** İstanbul: İsmail Akgün Matbaası, 1971.

İNTERNET KAYNAKLARI

"Alnar (Ali Galib)", **İstanbul Ansiklopedisi,** Cilt II, s.729. https://istanbulansiklopedisi.org/handle/rek/4124 (Son Erişim Tarihi:01.12.2025).

1035 sayılı "Mühendislik ve Mimarlık Hakkında Kanun", TBMM Açık Erişim: https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc005/kanuntbmmc005/kanuntbmmc00501035.pdf (Son Erişim Tarihi: 03.01.2026).

Cengiz Kallek, "Narh", **TDV İslâm Ansiklopedisi, (**C.XXXII, s. 387-389), TDV, İstanbul, 2006, s.387, https://islamansiklopedisi.org.tr/narh#1 (Son Erişim Tarihi:17.02.2026).

https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/1877 (Son Erişim Tarihi: 04.11.2025).

https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/29690 (Son Erişim Tarihi: 10.11.2025).

https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/32658 (Son Erişim Tarihi: 25.10.2025).

https://eskiharita.istanbul/ (Son Erişim Tarihi: 04.11.2025).

https://istanbulansiklopedisi.org/handle/rek/17341?locale=tr (Son Erişim Tarihi: 14.11.2025).

https://www.myheritage.com.tr/family-trees/figen/OYYV7CNAQFNVFFQAZNLVYM3MPKLEOKI (Son Erişim Tarihi: 01.12.2025).

https://saltonline.org/tr/2010/arsivden-cikti-bir-erken-cumhuriyet-donemi-burokrati-olarak-ziya-kocainan-ve-olagan-teknokratik-dili (Son Erişim Tarihi: 10.11.2025).

Kabataş Erkek Lisesi Eğitim Vakfı ölüm ilanı, 21 Kasım 2024. Kabataş Erkek Lisesi Eğitim Vakfı ölüm ilanı, 21 Kasım 2024. https://www.facebook.com/KabatasVakfi/posts/vefat-ve-ba%C5%9Fsa%C4%9Fl%C4%B1%C4%9F%C4%B1kabata%C5%9F-erkek-lisesi-1946-mezunukabata%C5%9F-erkek-lisesi-e%C4%9Fitim-v/902982705292449/ (Son Erişim Tarihi: 31.10.2025).

Şerafettin Turan, "Mimarbaşı", **TDV İslâm Ansiklopedisi,** (C.XXX, s.90-91), TDV, Ankara, 2020, s.90, https://islamansiklopedisi.org.tr/mimarbasi (Son Erişim Tarihi 26.03.2025).